

Hajanaisista toimijoista vahvaksi vaikuttajaksi

SISÄLLYS

Käsityöläisyydestä rakennusteollisuudeksi 4

1920-luku

Järjestäytymisen alku 6

1930-luku

Rakentamisella irti lamasta 10

1940-luku

Rintamalta rakentamaan 14

1950-luku

Rakentaminen uudistuu 18

1960-luku

Vaurautta rakentamassa 22

1970-luku

Työtaisteluja ja jättihankkeita 26

1980-luku

Nousuhuumassa yhteistyöhön 30

1990-luku

Romahduksesta uuteen nousuun 34

2000-luku

Finanssikriisin pitkä varjo 38

2010-luku

Kumppanuuden aika 44

LIITTEET

Rakentamisen arvonlisäyksen
ja työpanoksen kehitys 52

Rakennusteollisuus RT:n
yhdistysten puheenjohtajat
ja toimitusjohtajat 54

Julkaisija:

Rakennusteollisuus RT ry

Julkaisun toimitustyö:

Vesa Tompuri, Aviadormedia

Taittotyö ja graafinen suunnittelu:

Matti Vuohelainen

Julkaisun tuottaja:

Merja Vuoripuro, Rakennusteollisuus RT

Alkusanat

Vuonna 2020 tuli kuluneeksi sata vuotta siitä, kun Rakennusteollisuus RT:n edeltäjä Suomen Rakennusteollisuuden työnantajaliitto sai alkunsa. Aikakauteen on mahtunut monenlaisia poikkeuksellisia olosuhteita, ja hyvin poikkeuksellinen tuli myös juhlavuodesta. Koronapandemia haastoi koko taloutta ja yhteiskuntaa ennen näkemättömällä tavalla. Suomessa rakennusala selvisi lopulta melko vähin vaurioin, mutta RT:n merkivuoden juhlallisuudet jouduttiin peruuttamaan juhlaseminaarin jälkeen ja historiikkikin lykkääntyi.

Käsillä oleva historiikki on kertomus siitä, miten rakennusteollisuus ja siihen liittyvä järjestötoiminta ovat kehittyneet toimintaympäristön muutosten myötä sadan vuoden aikana. Läpileikkaavia teemoja vuosikymmenestä toiseen ovat olleet etenkin työehdot, osaava työvoima, työturvallisuus, rehti kilpailu, rakentamisen menetelmät ja suhdanteet.

RT:n merkivuoden varsinainen juhlakirja oli Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuonna 2017 ilmestynyt Raken-

netun Suomen tarina, jonka Rakennustieto kustansi ja jonka julkaisemiseen RT osallistui. Lisäksi rakennusteollisuuden historiaa on aiemmin taltioitu muun muassa Rakennusteollisuuden Keskusliitto RTK:n 75-vuotishistoriikkiin sekä eri toimialojen omiin historiikkeihin.

Tämän historiikin painopiste on kahdessa tuoreimmassa vuosikymmenessä, joita ei ole ennen dokumentoitu kansien väliin. Historiikki julkaistaan verkossa vuoden 2022 kynnyksellä, kun nykyvuotoisen RT:n synnystä on kulunut 20 vuotta.

Helsingissä 24. marraskuuta 2021

Aleksi Randell
toimitusjohtaja
Rakennusteollisuus RT ry

Sata vuotta on lyhyt aika rakennetussa ympäristössä

**Tiivistelmä RT100-juhlaseminaarin puheenvuorosta
28.2.2020**

Rakennusteollisuudella on poikkeuksellisen pitkäkestoisia vaikutuksia niin ihmisten, talouden, yhteiskunnan kuin ympäristönkin hyvinvointiin.

Rakennetun ympäristön osuus kansallisvarallisuudestamme on lähes kolme neljäsosaa, joten rakennuksistamme ja infrastamme kannattaa pitää hyvää huolta.

Toisin kuin julkisesta keskustelusta voisi päätellä, Suomessa on Euroopan hyväkuntoisimmat asunnot ja meillä on vähiten kosteus- ja homeongelmia Eurostatin tilastojen mukaan.

Olemme järjestelmällisesti kehittäneet kosteudenhallintaa ja laatua, mutta parannettavaa on vielä. Tuoreimpana esimerkkinä on eKosteus-verkkokoulutus, joka on juuri saatu käyttöön.

Joka viides työssä käyvistä suomalaisista eli noin puoli miljoonaa henkilöä työskentelee kiinteistö- ja rakennusalailla ja siihen liittyvissä palveluissa. Vaikka rakennusalan kansainvälistyminen, itse rakentaminen pysyy aina paikallisena toimintana.

Rakentamista on pidetty vaarallisena alana työntekijöille, mutta kymmenen viime vuoden aikana se on pystynyt parantamaan turvallisuutta merkittävästi. Vakavat tapaturmat ovat reilusti vähentyneet ja rakennusala on onnistunut pudottamaan kaikista toimialoista tasaisimmin tapaturmataajuuttaan.

Harmaan talouden torjunnassa olemme saavuttaneet merkittäviä edistysaskeleita, jotka ovat herättäneet kansainvälistäkin kiinnostusta.

Rakennetulla ympäristöllä on keskeinen merkitys myös ilmastomuutoksen hillinnässä ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa. Sen osuus päästöistä sekä käytetystä energiasta ja luonnonvaroista on huomattava – samoin potentiaali niiden säästämiseksi.

Kestävä rakentaminen tuottaa pitkäikäisiä ja vähäpäästöisiä rakennuksia ja infrarakenteita. Se kuluttaa mahdollisimman vähän resursseja ja energiaa ilman, että tingitään terveellisyydestä, turvallisuudesta tai viihtyisyydestä.

Sata vuotta on lyhyt aika, kun sitä vertaa rakennetun ympäristön historiaan. Suomessa vanhin, tähän päivään säilynyt rakennus on peräisin 1200-luvulta ja vanhin yhä käytössä oleva siltä on vuodelta 1777.

Talomme ja muu inframme on tehtävä kestäväksi koko pitkä käyttöikä myös tulevaisuudessa, ilmastomuutoksen myötä kovenneissa sääolosuhteissa.

Siksi Rakennusteollisuus RT viettää 100-vuotisjuhlavuottaan teemalla ”vastuuta yli vuosisatojen”.

Olli Nikula
hallituksen puheenjohtaja
2019 - 2020
Rakennusteollisuus RT ry

Käsityöläisyydestä rakennusteollisuudeksi

Ennen Suomen itsenäistymistä rakennustuotteiden teollinen valmistus ja muu rakennusteollisuus kehittyivät hitaasti ja kenttä oli pitkälti järjestäytymätön. Tilanne alkoi muuttua ensimmäisen maailmansodan kynnyksellä.

Suomi teollistui muuhun Eurooppaan verrattuna myöhään, vasta 1860–70-luvuilla, jolloin erityisesti sahateollisuus alkoi kasvaa voimakkaasti. Rakentaminen ja myös rakennustuotteiden valmistus miellettiin tuolloin käsityöläisyydeksi, mitä se pitkään tämänkin jälkeen vielä oli. Tiiliä ja kalkkia oli valmistettu 1200-luvun lopulta lähtien. Teollisesta valmistuksesta ei näissä ”tehtaissa” ollut kuitenkaan pitkään aikaan kyse, vaikka varhaiset rakennuskohteet, kuten Turun tuomiokirkko, Turun linna ja pari sataa vuotta myöhemmin Olavinlinna olivat nykymittapuullakin arvioituna suuria kohteita.

Edes 1600-luvulta lähtien perustetut rautaruukit eivät olleet teollisuutta – rakennusteollisuudesta puhumattaakaan. Järvimalmia raaka-aineenaan käyttävissä ruukeissa valmistettiin etupäässä työkaluja.

Suomen ensimmäinen sementtitehdas perustettiin vuonna 1869 Keravan Saviolle. Ylivoimainen enemmistö suomalaisista asui tuolloin maaseudulla, jossa lähes jokainen aikuinen mies harjoitti rakentamista kotitarpeiksi, mutta kyse ei ollut ammattimaisesta toiminnasta, saati rakennusteollisuudesta. Kaupungeissakin oli vielä vallalla mestari-kisälli-järjestelmä, jonka puitteissa laajempi yritystoiminta olisi ollut järjestelmän perusidean vastaista.

Perusedellytys varsinaisen yritystoiminnan synnylle oli vuonna 1879 voimaantullut elinkeinovapauslaki. Se mahdollisti sen, että jokainen ”hyvämaineinen ja kansalaisluottamusta nauttiva” henkilö saattoi ryhtyä yrittäjäksi, kunhan ilmoitti asiasta maistraatille. Mestari-kisälli-järjestelmä säilyi silti edelleen voimassa, vaikka sillä ei ollut aiempaan käytäntöön verrattavaa virallista statusta.

Epävirallisena ammatinoppimiskanavana mestari-kisälli-järjestelmä säilyi pitkään. Esimerkiksi maalausalaalla käytäntö on laajasti tulkiten pysynyt voimassa nykypäivään asti. Se on myös tehnyt uutta tuloaan viime vuosina, kun rakennusalaalla on kannettu huolta hiljaisen tiedon katoamisesta konkarien jäädessä eläkkeelle. Eräät rakennusliikkeet ovatkin ryhtyneet siirtämään tätä hiljaista tietoa vanhemmilta nuoremmille ikäikäisen mestari-kisälli-perinteen hengessä.

Huhtikuussa 1889 keisari Aleksanteri III antoi ”Armollisen Asetuksen teollisuusammateissa olevain työntekijäin suojelemisesta”. Siinä rajoitettiin lasten ja nuorten päivittäistä työaikaa teollisuudessa ja kiellettiin näiden työskentely kaivoksissa ja kivilouhimoilla kokonaan. Riskeiltään näihin verrattavia suuria rakennustyömaita oli vielä tuolloin niukalti, mutta silloin kun niitä oli, on selvää, että työturvallisuus oli nykypäivään verrattuna alkeellisella tasolla.

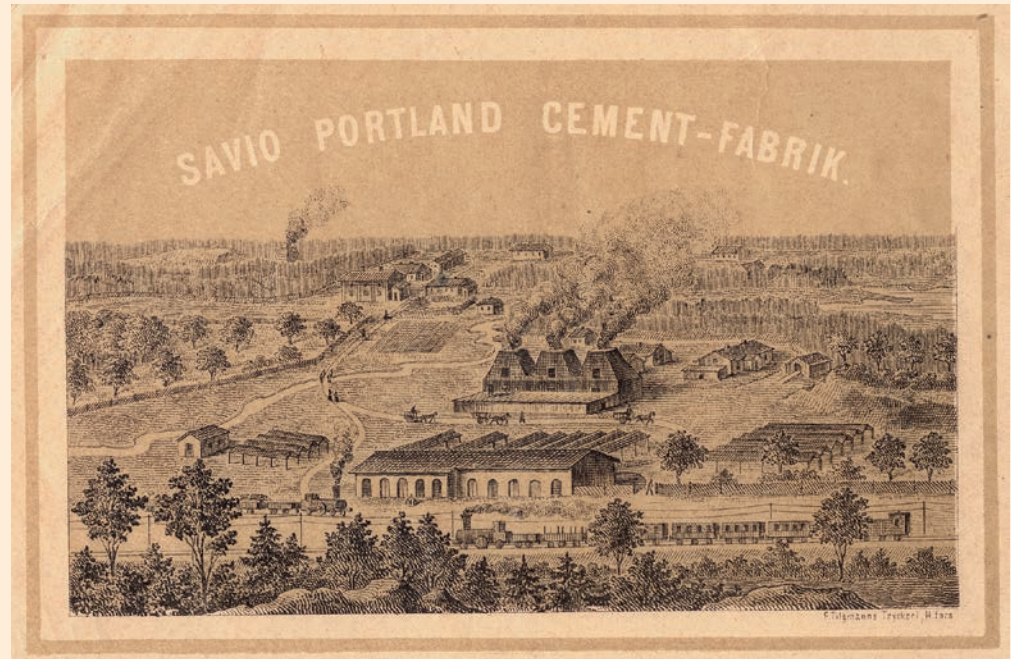
Riittävä ei saa maksaa liikaa

Elinkeinovapauslaki synnytti teollista yritystoimintaa, mikä seurauksena syntyi ensimmäistä kertaa laajoja työyhteisöjä. Tämä taas johti järjestäytymiseen, jonka tavoitteena oli ajaa oman ryhmän etuja. Samalla tuli tarpeelliseksi sopia yhteisistä pelisäännöistä. Tämä oli kaikkea muuta kuin helppoa, sillä järjestäytyminen oli muuttunut yhä voimakkaammin poliittisten ideologioiden värittämäksi. Työmailla oli silti yksi luonnollinen yhdistävä tekijä: toimeentulo. Jotta se saataisiin riittäväksi, oli järkevää järjestäytyä. Ja jotta ”riittävä” ei olisi työnantajalle ”liikaa”, tämän kannatti yhdistyä muiden saman alan työnantajien kanssa.

Rakennusalaalla oli jo varhain tavallista yhdistyä myös ammatillisen tiedon jakamisen merkeissä. Ensimmäinen tällainen yhdistys oli Tampereella vuonna 1896 perustettu rakennusmestariyhdistys. Samana vuonna maalausalaalla – ensimmäisinä rakennusalan ammattiryhmistä – solmittiin työehtosopimus. Kului kaksi vuotta, ja Helsingin maalari-mestarit perustivat oman yhdistyksensä, kunnes vuonna 1899 lausuttiin syntysanat Suomen Maalarityöntekijäin liitolle, maan ensimmäiselle rakennusalaalla. Maalausalan valtakunnallinen työnantajaliitto, Suomen Maalarityönantajien liitto, perustettiin puolestaan vuonna 1912.

Vaikka maalausala koostui pitkään pienimuotoisesta, käsityömaisestä yritystoiminnasta, jossa on lähtökohtaisesti helpompi sopia ehdoista työpaikoilla, sekään ei välttynyt poliittisesti kuohuvan ajan vastakkainasettelusta. Niinpä 1900-luvun alussa työehtosopimuksiin oli ilmestynyt kohta, jossa työnantajien oli palkattava etupäässä tai pelkästään ammattiyhdistyksiin kuuluvia maalareita. Sama trendi oli muissakin ammattiryhmissä, mikä johti kasvavaan haluun kasvattaa oma joukkovoima mahdollisimman suureksi. Tilannetta ei helpottanut kasvava tyytymättömyys keisarinvallan ja sen uuden ilmentäjän Bobrikovin sortopolitiikkaan, joka kulminoitui vuoden 1905 suurlakkoon. Tässä lakossa

Keravan Saviolla toiminut Suomen ensimmäinen sementtitehdas oli tärkeä etappi kotimaisen rakennustuoteteollisuuden kehityksessä.

oli kyse myös Suomen sisäpoliittisista jännitteistä, mikä ei voinut olla heijastumatta myös työpaikoille ja työmaille.

Tätä kehitystä heijastelivat osaltaan Suomen Rakennusmestariiliiton perustaminen suurlakon vuonna 1905 ja Rakennustyönantajain keskuskomitean perustaminen pääkaupunkiin vuotta myöhemmin. Vielä selvemmin edunvalvonnan tarpeellisuuden kasvu ilmeni Suomen Ammattijärjestön (sittemmin Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK) ja Suomen Yleisen Työnantajaliiton (sittemmin Suomen Työnantajain Keskusliitto STK) perustamisena vuonna 1907. Se, ettei rakennusala ollut tuolloin niissä edustettuna eikä rakentajilla myöskään ollut näihin verrattavia keskusjärjestöjä, johtui siitä, että työyhteisöt alalla olivat pieniä ja työmaat – kuten nykyäänkin – projektiluonteisia.

Työnantajarintaman synty

Tilanne alkoi muuttua 1900-luvun alussa, jolloin ensin Alfred A. Palmberg (1907) ja sittemmin Lemminkäinen ja YIT, tuolloinen Allmänna Ingenjörbyrå, aloittivat toimintansa. Rakennustuoteteollisuus puolestaan sai varsinaisen mittavan starttinsa vuonna 1914, jolloin Paraisilla alkoi teollinen sementinvalmistus. Lohjalla ensimmäinen sementtihuone tuli puolestaan käyttöön neljä vuotta myöhemmin. Niiden myötä muodostuivat maan ensimmäiset rakennusteolliset yhdyskunnat, jotka pitkälti noudattivat omia paikallisesti sovittuja työsuojelusehtojaan.

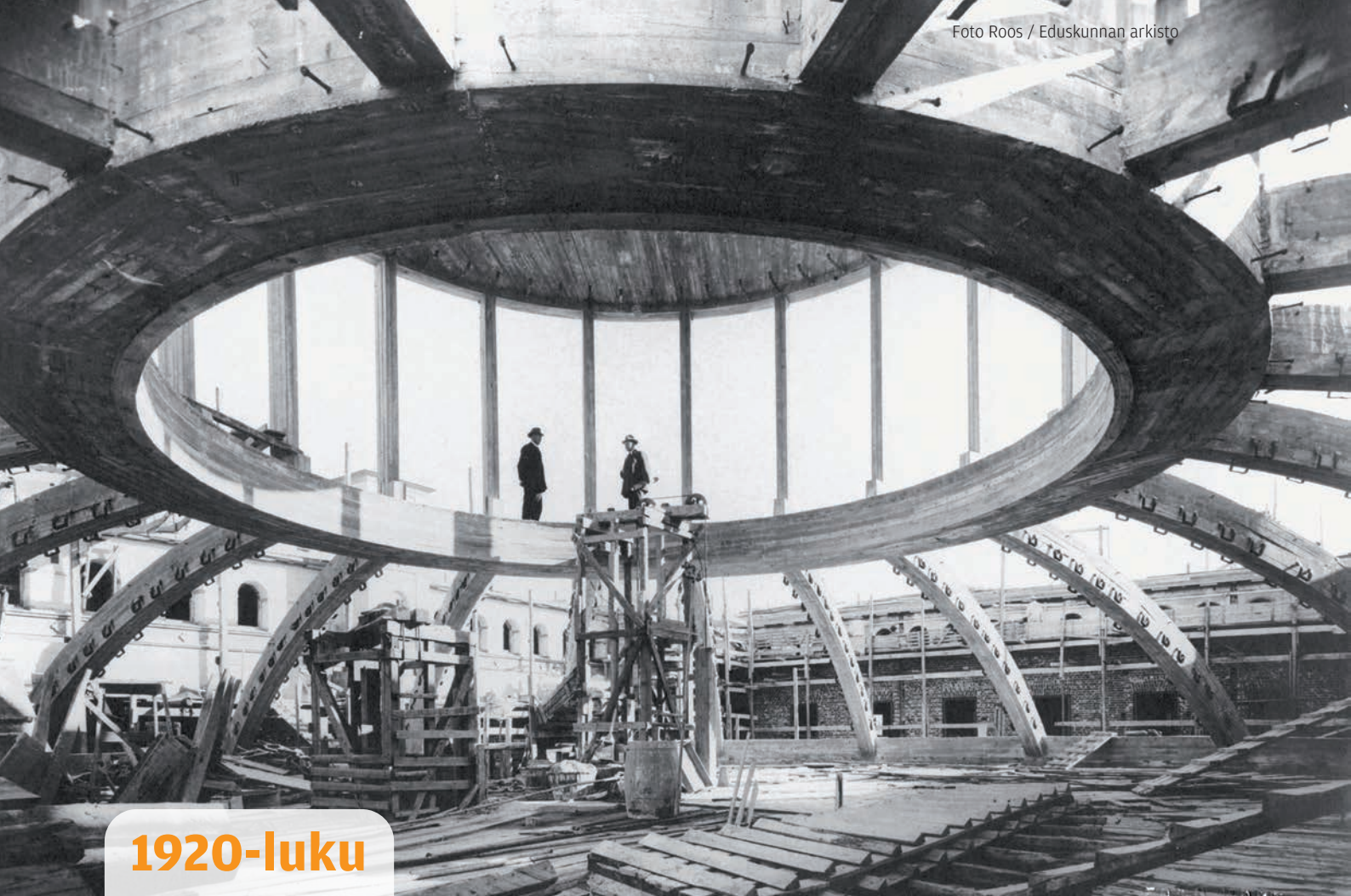
Suomi säästy pahimmilta ensimmäisen maailmansodan kauheuksilta ja itsenäistyi kuin varkain keisarivallankumotun Neuvosto-Venäjän keskittyessä omiin ongelmiinsä. Itsenäistymisen käänköpuoli oli kuitenkin sekava ja kärjistynyt yhteiskunnallinen tilanne, jota materiaallinen pula kaikista pahensi. Vuoden 1918 sisällissota jälkimaailman keinojen repi

syvän haavan nuoren valtion eri kansanosiin. Tämä heijastui työpaikoille ja työmaille. Yhteiselön oli kuitenkin jatkuttava, ja rakennusala palasi varsin nopeasti tilanteeseen, jossa rakentaminen oli tärkeämpää kuin keskinäinen vihanpito.

Paluuta vanhaan mestari-kisälli-perinteeseen ei kuitenkaan monestakaan syystä ollut. Yhteinen etu oli rakentaa kulloinkin rakennuskohde valmiiksi, mutta siitä, millaisin ehdoin tämä tulisi tehdä, eri leireillä oli yleensä erilainen käsitys. Siksi oli järjestäytytty ja siksi oli pyrittävä kasvatamaan oman järjestön mahtia. Tämän kehityskulun tulosta oli helmikuussa 1920 perustettu Suomen Rakennusteollisuuden työnantajaliitto.

TEOLLISTUMISEN JA JÄRJESTÄYTYMISEN VARHAISVUODET

- Varhaisimmat kivirakennukset ja tiilitehtaat 1200-luvulla
- Ensimmäinen sementtitehdas 1869
- Vuoden 1879 elinkeinovapauslaki
- Aleksanteri III:n armollinen asetus työsuojelusta 1889
- Tampereen Rakennusmestariyhdistys 1896 (ensimmäinen rakennusala)
- SAK:n ja STK:n edeltäjät 1907
- Suomen Maalarityönantajain liitto 1912
- Alfred A. Palmberg, Lemminkäinen ja YIT 1900-luvun alussa
- Suomen Rakennusteollisuuden työnantajaliitto 1920

1920-luku

Järjestäytymisen alku

Eduskuntatalon valmistumisella oli tärkeä symboliarvo, ja kohde myös auttoi osaa rakennusalaista selviämään lamasta.

Juuri itsenäistyneessä maassa oli tärkeää huolehtia kansalaisten perustarpeista ja saattaa infrastruktuuri kuntoon. Rakentaminen oli tässä tehtävässä luonnollisesti avainasemassa. Toisaalta sisällissodasta toipuvassa maassa oli jännitteitä, jotka heijastuivat myös rakennustyömaille.

Sibeliuksen teosten kantaesityspaikkana tunnettu Vanhan Ylioppilastalon musiikkisali oli varattu 28. helmikuuta 1920 Suomen Rakennusteollisuuden työnantajaliiton perustamiskokouksen pitopaikaksi. Kokouksen koollekutsujina toimi tuolloin kymmenkunta merkittävää rakennusliikkeen edustajaa ja muuta vaikuttajaa. Yksi koollekutsujista oli raatimies Yrjö Similä, josta tuli perustettavan työnantajaliiton ensimmäinen asiamies. Kokoukseen osallistui 19 edustajaa, joiden joukossa oli muun muassa Lemminkäisen perustaja Oskari Vilamo. Liitto liittyi jäseneksi Suomen Työnantajain Keskusliittoon STK:hon, ja sillä oli ensimmäisen toimintavuotensa lopussa 57 jäsentä.

Rakennusteollisuuden työnantajaliiton perustamisen keskeisiä tavoitteita olivat työrauhan turvaaminen, korpi-lakkojen välttäminen ja yhtenäisen palkkatason ylläpitämi-

nen eri paikkakunnilla. Heti tavoitteissa ei onnistuttu, sillä liiton perustamisvuonna Turussa ja Helsingissä lakkoiltiin ja kaksi vuotta myöhemmin uudelleen, tällä kertaa Helsingissä ja Tampereella. Kyse oli palkoista ja työoloista ja pohjimiltaan myös siitä, että muutaman vuoden takaisen sodan haavat vuotivat yhä. Yhteiskunnallinen ilmapiiri ei vielä ollut kypsä motivoimaan rakentajia sopimuskulttuuriin; lakkoon vastattiin usein työsululla.

Kiihotuksesta yhteiseen sopimiseen

Monesti niin lakkojen kuin työsulujenkin perustelut olivat poliittisia – eräänlaisia kaikuja sisällissodan ajoilta. Sanoja ”kiihotus” ja ”sabotaashi” viljelevä kielenkäyttö oli jyrkkää molemmiin puolin. Samalla kuitenkin vallitsi halu rakentaa sopua ja sen hengessä taloja ja muuta näkyvää. Vallitsi ymmärrys, että yhteinen sopiminen kannattaa.

Rakennusteollisuuden Työnantajaliiton aloitteesta solmittiin koko rakennusalan kattava yleissopimus ja ammattiryhmittäiset palkkasopimukset kesäkuussa 1920 Helsinkiin, Tampereelle ja Turkuun, mutta sopimuksesta irtauduttiin jo seuraavana vuonna. Ainoastaan maalausalaalla työehtosopimuskäytäntö jatkui lähes katkeamattomasti koko 1920-lu-

vun. Rakennusalan työnantajat kokosivat rivejään vähä vähältä. Varhaisimpiin järjestäytyjiin kuului putkiala; viisi helsinkiläistä putkiliikettä perusti elokuussa 1922 Putkijohdotyönantajainliiton.

Kestäviin sopimuksiin siirtymistä kuitenkin häiritsivät poliittiset jännitteet sekä työntekijöiden ja työnantajien välillä että ryhmien sisällä. Työmarkkinavaltaa käyttivät tai ainakin pyrkivät käyttämään muutkin tahot kuin tähän tehtävään nimenomaisesti valitut. Varsinkin työntekijäpuolella päätöksentekokulttuuri oli 1920-luvun alussa kirjava: lakon aloittamisesta saattoi päättää työmaalla muodostettu työläisneuvosto, jolla ei juurikaan ollut ammattijärjestöllisiä yhteyksiä työmaan ulkopuolelle.

Tilanne muuttui vuonna 1925, jolloin Rakennustyöväen liitto perustettiin. Nyt rakennusalan työmarkkinakentällä oli kaksi vahvaa järjestöä, joiden yhteistyökyky oli jatkuvalla koetuksella. Rakentamisen ammattimaistumisen myötä rakennustyöläisistä oli tullut entistä ammattilypeämpiä ja työnantajista entistä kustannustietoisempia. Ammattimies tunsu arvonsa ja pömo urakan kustannusrakenteen. Kustannustietoutta kohensi vuodesta 1922 lähtien rakennuskustannusindeksi, jonka kehitti aikansa merkittävimpiin urakoitsijoihin kuulunut Manne Muoniovaara.

Betonin yleistyminen 1920-luvulla kytkeytyy läheisesti rakentamisen teollistumisen ensi askeleisiin. Uusi valtamateriaali vaati mittavaa teollisuutta, ja sellaista oli syntynyt kalkkipitoisille seuduille Paraisille ja Lohjalle. Betonin yleistyminen mahdollisti myös entistä tehokkaamman talonrakentamisen ja synnytti uusia ammattikuntia työmaille. Valutöissä ei ollut tarvetta perinteisille mestari-

kisälli-työpareille, joihin verrattuna valuryhmät olivat isoja. Työmaille tuli entistä tärkeämmäksi tehokkuus, mikä oli omiaan lisäämään betonirakentamisen suosiota. Toisaalta tiili säilytti asemansa talonrunkojen valtamateriaalina vielä pitkään. Suomessa toimi 1920-luvun alussa satoja tiilitehtaita, mutta tiiliteollisuus järjestäytyi alansa liitoksi vasta vuonna 1929 – kahdeksan vuotta myöhemmin kuin kahden suuren yrityksen hallitsema sementtiteollisuus, jonka asiaa ajoi vuonna 1921 perustettu Sementtiyhdistys.

Kustannustietoisuuden nousu

Kaikki tämä muutti työmaille piirun verran lähemmäs teollisuutta ja kauemmas käsityöstä ja siihen kuuluvasta mestari-kisälli-järjestelmästä. Työnantajien näkökulmasta ”kisälli” olikin nyt usein tehokas, mutta valitettavan lakkoherkkä rakennustyöläinen. Työntekijät puolestaan näkivät työnantajan vastapuolena, kapitalistina, jonka ensisijaisena tavoitteena ei ollutkaan yhteistyö ”kisällin” kanssa ja hänen johtamisensa, vaan tämän palkkojen polkeminen ja kohtuuttomien tehokkuusvaatimusten esittäminen. Koska koneellistumisen aste oli vielä olematon, raakaa voimaa ja tämän seurauksena väkeä tarvittiin työmaille entistä enemmän. Sama joukkovoima, jota tarvittiin itse rakentamisessa, tuli 1920-luvulla fyysisestä henkiseksi muuntuneena valjastetuksi edunvalvontaan tai oikeastaan etujen vaatimiseen. Tähän oli luonnollista vastata työnantajapuolella entistä kustannustietoisemmin argumentein.

Kustannusraamissa pitäytyminen oli sitä tärkeämpää, mitä suuremmat olivat hankkeen taloudelliset riskit. Ne kasvoivat sitä mukaa kun hankekoko kasvoi. Suurimmat

Imatrankosken valjastaminen oli tärkeä kohde betonirakentamisen kehityksessä ja urakoitsijoiden työllistäjänä.

Kaivinkone lastaa maansiirtovaunuja Lavolan avokanavan työmaalla Saimaan kanavalla.

hankkeet 1920-luvulla olivat infrarakennushankkeita, Imatrankosken valjastaminen kaikkein suurin niistä. Eduskunta päätti sisällyttää vuoden 1921 lisämenoarvioonsa hankkeen alkurahoituksen, jonka turvin päästiin aloittamaan. Imatrankosken rakentaminen jatkui koko vuosikymmenen ja oli vilkkaimmillaan vuodesta 1923 lähtien, jolloin maapadon rakentaminen alkoi.

Toinen merkittävä 1920-luvulla käynnistynyt rakennushanke oli Eduskuntatalo, jonka louhinnat alkoivat vuonna 1926. Louhinnat toteutti helsinkiläinen Osakeyhtiö Constructor Aktiebolag, jota johti diplomi-insinööri Manne Muoniovaara, edellä mainittu rakennuskustannusindeksin kehittäjä. Muoniovaaran yhtiö keskittyi kaiken kaikkiaan infrarakentamiseen ja piti erikoisalanaan siltoja. Tarve hallita myös kustannusrakenne korostui näissä hankkeissa, jotka olivat aikansa suurimpia Suomessa.

Noin viidessä vuodessa ensimmäisen maailmansodan ja sisällissodan päättymisestä Suomi oli päässyt taloudellisesti jaloilleen. Talouskasvua siivitti runsas rakentaminen ja päivänvasto. Ja kun työmailla oli töitä, alalle tunki myös uusia yrittäjiä, joiden ammattiosaaminen ei aina yltänyt kokeneempien tasolle. Maalarit ehättivät ensiksi esittämään huolensa työmailla ajoittain havaitusta työn huonosta laadusta. Samana vuonna Pasilassa sattunut ratapenger-sortuma kasvatti infrarakentajien ymmärrystä siitä, ettei tietämys maaperästä ollut aina riittävä tai ainakaan ei ollut tarpeeksi hyödynnetty niiden asiantuntijoiden osaamista, joilla tätä tietämystä oli. Näin muodostui geoteknikoiden ammattikunta ja sen mukana työmaille alkoi ilmestyä raavaita kairaajia, jotka tekivät raskasta työtään niin kauan kuin kroppa kesti, yleensä alle eläkeikään. Työtehoseura tosin perustettiin jo vuonna 1924, mutta sittemmin ergonomian ja ammatillisen aikuiskoulutuksen alalla kunnos-

tautuneen organisaation palvelut ja kehittämistoimet eivät alkuvaiheessa ulottuneet työmaille asti.

Myös teknillinen opistokoulutus kehittyi; Tampereelle perustettiin vuonna 1923 maan ensimmäinen teknillinen opisto. Diplomi-insinöörejähän oli valmistunut jo vuodesta 1849 Teknillisestä korkeakoulusta sekä sen edeltäjistä (Polyteknillinen opisto, Polyteknillinen koulu ja Helsingin Teknillinen reaalikoulu). Tätä tietotaitoa tarvittiin, koska isoja rakenteita uusilla materiaaleilla ei ollut mahdollista tai ainakaan turvallista toteuttaa puuttuvalla mitoitustaidolla tai pelkällä maalaisjärjellä.

Materiaaliteollisuuskin kehittyi vauhdilla, nuoren sementtiteollisuuden lisäksi muun muassa maalien ja kattohuopien valmistus. Tikkurilassa oli ollut teollisuutta 1860-luvulta lähtien, mutta vasta vuodesta 1919 siellä toiminut yhtiö ryhtyi valmistamaan maaleja. Kattohuopa puolestaan muodostui valtamateriaaliksi vesikatteiden joukossa, pitkälti alan kotimaisen teollisuuden voimakkaan kehittämisen ja markkinointityön seurauksena. Yritystoimintaa oli jo vuonna 1924 niin paljon, että sitä harjoittavat perustivat kyseisen vuoden joulukuussa Kattohuopayhdistys ry:n. Samana vuonna Suomen Rakennusteollisuuden työnantaja-liitto muutti nimensä Suomen Rakennustyönantajaliitoksi.

Keskitettyä palkkaraamia kohti

Kun Rakennustyöväen Liitto vuonna 1925 perustettiin, oli edunvalvontamielessä lopullisesti takana se pitkä jakso, jonka aikana mestari palkkasi kisällin ja päätti, milloin tämä olisi riittävän pätevä astumaan hänen tilalleen tai rinnalleen ja korjaamaan saamansa ylennyksen myötä ansiotasoaan. Oppimiskäytäntönä tämä perinne sen sijaan säilyi paljon pidempään ja on erilaisina epävirallisina muunnelmina käytössä edelleen.

Kun rakennustyöläisillä oli nyt vahva keskusjärjestö, neuvotteluvoima ja tämän kääntöpuolena lakkoherkkyys taas kasvoi. Aiempaa voimakkaammin korostui järjestäytymisen

vaatimus, suoranainen pakko. Jos työmaalla työskenteli liittoon kuulumaton, toiset kieltäytyivät tekemästä töitä. Esimerkiksi vuoden 1926 elokuussa Vesijohtoliike Huberin putkityömaalla puhkesi korpilakko, kun siellä työskenteli vuonna 1917 työväenjärjestöstä eronnut asentaja, joka kieltäytyi liittymästä siihen uudelleen. Selvitysmieheksi hälytetty tuomari hoiti riidan ja lakko jäi muutaman päivän mittaiseksi. Läheskään aina näin ei käynyt, ja monet 1920-luvun lakot venyivät kuukausien mittaisiksi.

Lakot ja työsulut olivat tyyppillisesti kaupunkien rakennustyömaiden pulmia. Infraa rakennettiin kaupunkien välillä, ja työt sujuivat ainakin ulospäin sopuisammissa merkeissä. Lakkoherkkyyttä saattoi hillitä se, että monissa hankkeissa työryhmät työskentelivät laajalla alueella toisistaan erillään. Toisaalta teiden ja ratojen rakentamisessa ei juuri ollut muurareihin, maalareihin ja timpureihin verrattavia ammattiyhteisöjen ryhmiä, jotka olisivat hanakasti ja arvonsa tuntien lähteneet vaatimaan itselleen mielestään säällisempää korvausta tekemästään työstä. Infraa rakennettiin sananmukaisesti joukkovoimalla, jossa olennaista oli säätää tekemisen hetkellinen rytmi sellaiseksi, että esimerkiksi paalut, jotka tuohon aikaan olivat puuta, saatiin lyödyksi maahan ilman konevoimaa.

Suurimmissa kaupungeissa rakennettiin 1920-luvun jälkipuoliskon kiihtyvän talouskasvun vallitessa talojen ohella runsaasti kunnallistekniikkaa. Helsingin Vanhankaupungin vesilaitoksen laajennustyömaa käynnistyi vuonna 1926 ja valmistui kaksi vuotta myöhemmin. Katuja rakennettiin ”maaseudulla” asti; Haagan kauppalassa kokeiltiin betonipäällystettä. Maaseudulla puolestaan laitettiin tieverkostoa kuntoon, mihin velvoitti vuonna 1927 uusi tielaki. Vuonna 1921 tieverkkoston kontolleen ottaneella valtiovalalla alkoi nyt olla varoja ryhtyä toteuttamaan pitkän aikavälin suunnitelmaa maan sisäisten kulkuyhteyksien parantamiseksi. Näissä hankkeissa ei juuri tiedetä lakkoillun, toisaalta sopimuspolitiikka oli vielä lapsenkengissään. Ensimmäinen MVR-alan urakkasopimuskavaake tuli käyttöön vasta 1929.

Myös satamarakentaminen oli kansantalouttaan ja ulkomaankauppaansa kehittävän tuoreen valtion ensimmäisellä vuosikymmenellä vilkasta. Yksi merkittävimpiä kohteita oli Viipurin Uuraan ulkosataman laajentaminen vuosina 1926 ja 1927. Samaan aikaan nousukausi oli kiitovaiheessaan, mikä näkyi varsinkin talonrakennuksessa: kun Helsingissä oli vuosikymmenen alussa valmistunut vain 1500 ”huonetta” vuodessa, vastaava lukema vuonna 1926 oli 8974 ja vuonna 1927 peräti 10900.

Samalla järjestäytyminen sai uusia muotoja; vuonna 1927 perustettiin Rakennustyönantajaliiton aloitteesta STK:n alaisuuteen Suomen Rakennusteollisuuden Keskusvaltuusto, johon liittyi useita alan työnantajaliittoja. Neuvotteluihin keskittyvälle Keskusvaltuustolle oli tarvetta, jotta työnan-

Kunnallistekniikkaa valmistui kaupunkeihin 1930-luvulla merkittävässä määrin, vaikka työmaat olivat monesti kaikkea muuta kuin sopuisia.

tajilla olisi neuvottelupöydässä entistä vahvempi edustaja jäsenmäärältään ja vaikutusvallaltaan kasvavan Rakennustyöväen liiton vastaparina. Nousukaudella syntyi pulaa ammattimiehistä ja se, joka tarjosi osaavalle tekijälle eniten, sai tämän työmaalleen. Nyt oli tarvetta sopia palkkatasosta ja sen raameista keskitetysti.

Vuonna 1928 ”huoneita” valmistui 11527 ja vielä seuraavanakin vuonna 11000, joka vastasi noin 4700 asuinhuoneistoa. Yhä useammilla oli näihin huoneistoihin varaa – toistaiseksi. Vuoden 1929 lokakuun 24. muutti lähes kaiken; New Yorkin pörssi romahti, ja maailmanlaajuinen talouslama alkoi.

RAKENNUSALA JÄRJESTÄYTYY

- Suomen Rakennusteollisuuden työnantajaliiton perustamiskokous 28.2.1920
- Sementtiyhdistys 1921
- Putkijohtotyönantajainliitto 1922
- Imatrankosken rakentaminen alkaa 1923
- Kattohuopayhdistys 1924
- Rakennustyöväen liitto 1925
- Eduskuntatalon rakentaminen alkaa 1926
- Tielaki 1927
- Suomen Rakennusteollisuuden Keskusvaltuusto SRK 1927
- Tiiliteollisuusliitto 1929

1930-luku

Rakentamisella irti lamasta

1930-luvulla rakennusala koki suhdanneherkkänä alana erittäin syvän laman. Siitä selvittyään ala koki ennennäkemättömän vilkkaan nousukauden, joka päättyi vasta talvisotaan.

Kun talous alkoi sakata ja kaikesta oli äkkiä pulaa paitsi epävarmuudesta, kansalaisten taipumus tarttua yksinkertaistettuihin totuuksiin kasvoi. Yhteiskunnallinen ilmapiiri kiristyi, ja ääriilikkeet voittivat alaa. Tämä johti väkivaltaisuuksiin, joilta rakennustyömaatkaan eivät säästyneet. Nyt väkivaltaan syyllistyivät erityisesti Mussolinin Italiasta vaikutteita ottaneen Lapuan liikkeen jäsenet. Huhuttiin tapaturmiksi naamioiduista tapauksista, joissa ”väärää väriä” tunnustanut, esimerkiksi suojeluskuntaan kuuluva työntekijä sai päähänsä lankusta tai tiiliskivistä. Ajan ilmapiirissä oli ilmeisen vaikeaa tietää, milloin huhuissa oli perää ja milloin taas kyseessä oli propagandistinen huhu, jonka tarkoituksena oli oikeuttaa itse suunniteltua tai harjoitettua väkivaltaa.

Lapuan liikkeellä oli aluksi yksi päätavoite, kommunistisen toiminnan kieltäminen, missä se onnistuikin. Kierrokset kasvoivat, ja seuraavaksi olivat tullilinjalla ammattijärjestöt laajemmin. Lapuan liikkeen pelkoa ruokkiva vaikutus kasvoi vuoden 1930 aikana niin suureksi, että valtiolta taipui kieltämään ammattijärjestöt. Myös Suomen Rakennustyöväen Liitto päättyi kiellettyjen järjestöjen listalle. Rakennustyöväki perusti kuitenkin saman tien, jo vuoden 1930 marraskuussa, uuden epävirallisen järjestön. Se sai

nimekseen Suomen Rakennustyöläisten Liitto.

Rakennusalan työntekijöiden edellisen vuosikymmenen lopulla perustamalla Suomen Rakennusteollisuuskeskusvaltuustolla oli nyt entistä tärkeämpi ja vahvempi rooli rakennusyritysten näkökulman puolustajana. Joukkovoiman etuja oli perinteisesti korostettu työntekijäpuolen retoriikassa, mutta myös työnantajapuolella nähtiin yhteisestä, laajasta näkemyksestä koituvat hyödyt. Tätä ilmensi Keskusvaltuuston jäsenliittojen määrän kasvu. Alun perin Keskusvaltuustoon kuuluivat Rakennustyönantajaliiton lisäksi Rakennusaineteollisuuden, Putkityönantajain, Sähkötyönantajain ja Kivityönantajain liitot sekä Suomen Rakennusmestariliiton Helsingin osasto ja Svenska Byggnästareföreningen i Finland. Myöhemmin liittyivät mukaan myös Maalarityönantajaliitto ja Eristystyöntekijöiden liitto sekä Suomen Rakennusmestariliitto kokonaisuudessaan.

Ilmapiiri kiristyi

Rakennusalan neuvotteluasemien uudelleenjärjestely sekä tarve vahvistaa oman viiteriön neuvotteluasemaa tai vähintään pitää entisestä asemasta kiinni liittyi epäilemättä poliittisen ilmapiirin kiristymiseen. Vaikka suuri osa rakentajista – niin pomoista kuin alaisistakin – koki olevansa ensisijaisesti rakentajia, jotka halusivat viedä työmaan ja sitten taas seuraavan työmaan kunniakkaaseen päätökseen, työmaa-aidan takana myllersi.

Lokakuussa 1931 voimansa tunnossa eläneen Lapuan liikkeen aktivistit kaappasivat ja muiluttivat entisen presidentti

K.J. Ståhlbergin ja hänen puolisonsa kauas itään. Henki säilyi, mutta oli myös kuolemaan johtavia muilutuksia. Kun P.E. Svinhufvudista tuli vuonna 1931 Suomen kolmas presidentti, yhteiskunnan tila oli epävakaa. Rauhanomaiselle mielipiteen- ilmaisulle ja edunvalvonnalle, joihin oli totuttu edellisellä vuosikymmenellä, ei nyt ollut totutun kaltaista tilaa.

Helmikuussa eduskunnassa säädetty laki ”työrauhan säilyttämiseksi” sai yhden, pääkaupunkilaisen sinettin- sä kesällä 1931, jolloin ammattijärjestötoiminnasta tuli Helsingissä kiellettyä. Töitä toki oli ennätyksellisen vähän – hekin, joilla niitä oli, saivat tehdä työnsä nurkumatta ja pitää enimmäkseen ajatuksensa omana tietonaan. Monet kiellot rajoittivat työelämää, mikä lieveni sitä mukaa kuin mie- lialat alkoivat rauhoittua. Lapuan liikkeestä tuli kielletty järjestö maaliskuussa 1932, kun presidentti Svinhufvud sai upouuden Eduskuntatalon portaikon eteen ryhmittyneet lapualaiset rauhoittumaan ja näin estetyksi heidän yrityk- sensä valloittaa eduskunta. Kuukautta myöhemmin toinen, alkoholin myynnin ja oston estänyt kielto lakkasi.

Levottomuuksista ja lamasta huolimatta merkittävä osa yhteiskunnasta sentään toimi lähes entiseen tapaan. Muita- kin kuin järjestöt kieltäviä lakeja säädettiin, muun muassa vuonna 1931 voimaan astunut asemakaavalaki. Sen myötä katujen rakentamis- ja kunnossapitovastuu siirtyi kunnille. Laki toimi samalla alkuna kehitykselle, jonka seurauksena kuntien valta ja vastuu kaavoituksessa on Suomessa erittäin suuri ja jonka rajoista käydään jatkuvaa, rakennusalan edunvalvontaakin sivuavaa keskustelua.

Yritysten eloonjäämististelua

Itse rakentaminen painottui vuosien 1929–1933 laman aikana valtiollisten ja muiden julkisten rakennuttajien hankkeisiin. Imatrankosken valjastamisen ensimmäinen rakennusvaihe saatiin päätökseen vuonna 1932. Rakenteilla oli tuolloin istuvan presidentin mukaan mukaan nimetty Ukko-Pekan silta, jota pitkin presidentit perheineen ovat vuodesta 1934 lähtien matkustaneet kesäpaikkaansa Kulta- rantaan.

Vaikka laman aikana rakentamisen määrä romahti, jäl- kimaailman arvostamia kohteita valmistui muuallekin kuin Arkadianmäelle. Nuori arkkitehti Alvar Aalto oli voittanut Paimion parantolan suunnittelukilpailun hetkeä ennen kuin New Yorkin pörssi meni sekaisin. Suomen maailmankartal- le piirtäneen Aallon läpimurtokohde valmistui hiljakseen maailmanlaajuisen laman tahtiin ja oli harjakorkeudessaan vuonna 1933, suunnilleen samaan aikaan kuin lama alkoi helpottaa. Parantolan suunnittelun ja rakentamisen laaduk- kuudesta ei ollut eikä ole epäilystä, mutta perusrakentami- sen laadusta ilmeni huolestuneisuutta. Tästä esimerkkinä olivat maalausurakoitsijoiden vuosien 1932 ja 1933 liittoko- kouksissaan käymät keskustelut, joiden tuloksena laadittiin

Stadionin tornin rakentaminen sujui turvallisesti siihen nähden, että säädökset olivat nykynäkökulmasta kehittymättömät.

ammattitaitoisen maalaamisen ja ammattitaidottoman tuhartelun eroa tähdentävä kirjelmä. Tarkoituksena oli tuo- da esille se, kuinka kalliiksi laaduton työ pidemmän päälle tuli. Konkreettisena keinona hyvän laadun erottamiseksi huonosta tuli jäsenyritysten käyttöönottaa Suomen Maa- larityöntantajain Liiton merkki sekä rakennuttajille jaettu lista liittoon kuuluvista maalausliikkeistä.

Työturvallisuus, laadun ohella toinen nykypäivänkin rakentamisessa puhuttava kestoaihe, sai 1930-luvulla sekin osakseen huomiota. Vuonna 1930 säädettiin ensimmäinen työturvallisuuslaki, ja neljä vuotta myöhemmin valtioneu- vosto antoi päätöksen, joka sisälsi järjestysohjeet hissien rakentamista, asentamista, käyttöä, hoitoa ja tarkastusta varten. Rakennustyömaiden tapaturmat olivat säädöksistä huolimatta silti arkipäivää, mikä oli seurausta sekä asen- teista että turvavälineistön kehittymättömyydestä. Tehtais- sa, muun muassa sementin tuotannossa, puolestaan kehit- tämistarvetta oli hengitysilman heikon laadun aiheuttamien terveysriskien vuoksi. Vuodelta 1914 peräisin oleva asetus

1930-luvun alku oli yhteiskunnallisesti jännitteistä aikaa. Levottomuuksien yksi kulminaatio oli heinäkuun alussa 1930 järjestetty talonpoikaismarssi.

ammatinvaaralta suojelemisesta oli tosin voimassa, mutta käytännössä oli vielä pitkä matka siihen, että pölykeuhkolta ja muilta ammattitaudeilta olisi välttytty.

Kilpailu urakoista niukkuuden markkinoilla oli kovaa, ja yrityskentässä myllersi. Jos oli edellisen vuosikymmenen nousukaudella ollut tilaa uusille, pystymetsästäkin tulleille yrittäjille, nyt oli jäljelle jääneillä kokoneillakin usein ylittämättömiä vaikeuksia pitää työkanta riittävänä. Päteviä rakennusmiehiä oli pakko irtisanoa, ja osa näistä perusti kilpailevia yrityksiä. Kun ajat olivat huonot ja töitä vähän, hintataso laski tavalla, joka oli omiaan heikentämään eloon toistaiseksi jääneiden yritysten kannattavuutta. Esimerkiksi kaksi maalaria tiedotti vuonna 1934 lehti-ilmoituksessa tarjoavansa maalaustöitä halvalla ja pyytävänsä ”ei mitään mestarin palkkaa”, mikä johti ilmoituksesta närkästyneen maalarimestarin ärhäkkääseen vastineeseen.

Kun ajat kaupungeissa alkoivat parantua yrityksiä kaataneen ja maaseudulla tiloja pakkohuutokauppoihin ajaneen laman jälkeen, rakentaminenkin alkoi vähitellen elpyä. Niillä, joilla oli työpaikka, oli nyt houkutus vaatia parempia palkkoja. Esimerkiksi putkityöläiset vaativat huhtikuussa 1934 korotuksia palkkoihin ja saivatkin tahtonsa läpi. Toeutettu 15 prosenttia ei kuitenkaan työntekijäjärjestön johdolle riittänyt, vaan toukokuussa putkityöntekijät menivät lakkoon. Kun työnantajien lisäksi myös SAK ja Metallityöväen liitto puuttuivat asiaan, lakko saatiin loppumaan neljässä päivässä. Tapahtuma ei ollut ainutlaatuinen, sillä keskitetty, useampia toimialoja koskeva sopiminen oli toistaiseksi

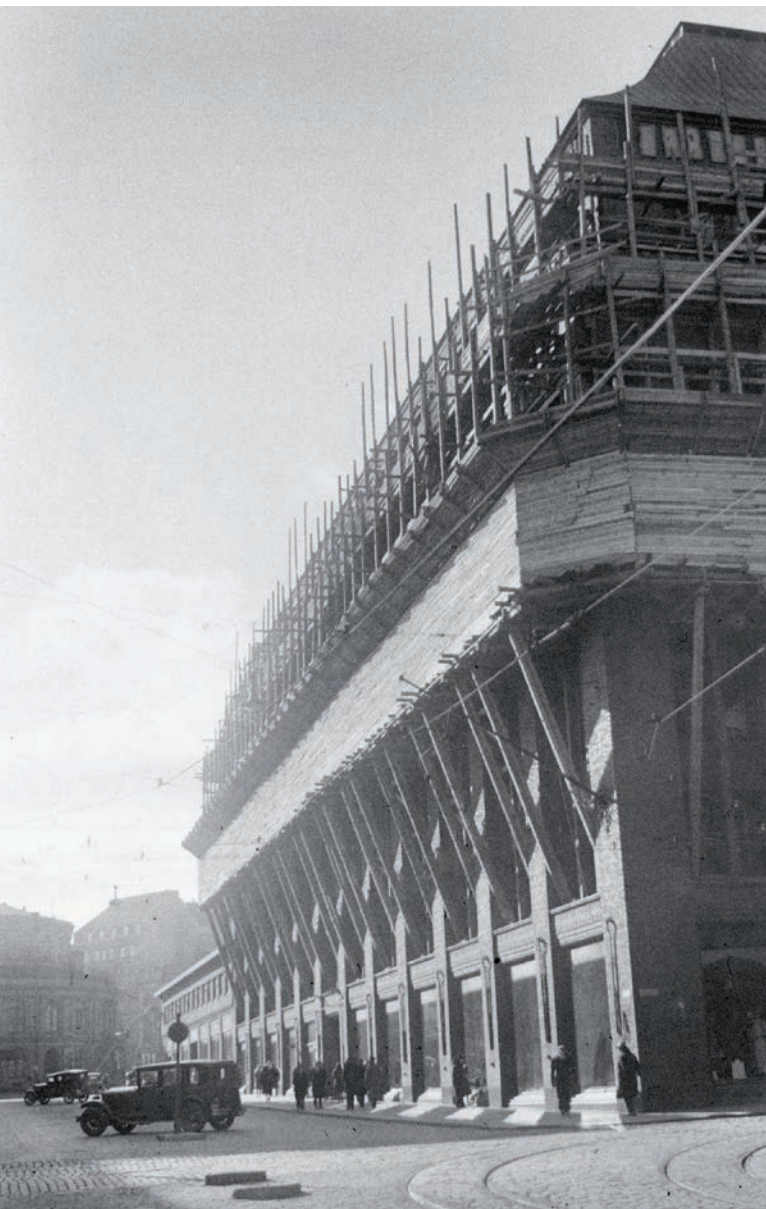
vasta niiden toive, jotka kannattivat maltillista ja poukkoilematonta työmarkkinapolitiikkaa.

Lakkoherkkyyttä lisäsi se, että maaliskuussa 1930 irtisnottujen työehtosopimusten jälkeen palkkataso oli kaikkialla laskenut. Se taas kytkeytyi siihen, että urakkahinnatkin olivat laskeneet selvästi. Oli syntynyt kierre, jota kiihtynyt eloonjäämistaiselu ruokki. Kun taistelun tuoksina oli rauhoittumaan päin, kesti aikansa ennen kuin oli edellytyksiä palata vanhaan. Rakennusala oli kärsinyt lamasta, mutta kenties oli vanhan mestari-kisälli-perinteen jälkimaininkien ansiota, että ala pystyi varsin pian – paljon aikaisemmin kuin muu teollisuus – taas sopimaan asioista neuvotellen. Näin oli siitä huolimatta, että rakennustyöntekijöillä ei laman päättyessä ollut toimivaa, työnantajien hyväksymää keskusjärjestöä. Sopimusten sijaan toimittiin palkkalupauseriaatteella, ja lupausten varsin tunnollinen pitäminen oli omiaan palauttamaan luottamusta työnantajien ja työntekijöiden välille.

Kokonaan lakkoilulta ei jälkimainingeissa kuitenkaan välttytty. Toukokuussa 1934 helsinkiläiset muurarit, rapparit ja uunintekijät menivät lakkoon. Se kesti kolme kuukautta, ja lakon aikana työnantajat värväsivät työmaille työntekijöitä pääkaupungin ulkopuolelta. Lakko päättyi uuden palkkalupausten antamiseen: sen mukaisesti muurarien vaatiman kymmenen markan tuntipalkan asemesta heille maksettaisiin tapauskohtaisesti sopien 8-9 markkaa tunnilta.

Asuntorakentaminen viisinkertaistui

Vuonna 1935 lama oli lopullisesti ohi, mitä kuvastaa uusien asuntojen valmistumismäärän kasvu. Kun edellisenä vuonna asuntoja oli Suomessa valmistunut 1246 eli vain viidenes enemmän kuin laman syvimpänä vuonna 1932, vuonna

Helsingistä tuli 1930-luvulla mannermainen pääkaupunki, jonne myös rakennusalan keskeinen päätösvalta keskittyi. Samalla vuosikymmenellä valmistuivat muun muassa Pääposti, Olympiastadion, Hotelli Torni ja kuvassa näkyvä Stockmannin tavaratalo.

1935 uusia koteja valmistui 2883 kappaletta. Se oli alkusoittoa kiihtyvälle kasvulle; vuosikymmenen loppuun mennessä tultiin rakentamaan yli 6000 asuntoa vuodessa. Muukin rakentaminen oli 1930-luvun jälkipuoliskolla ennennäkemättömän vilkasta – sekä talonrakennuksessa että maa- ja vesirakentamisessa. Rakenteille jo vuonna 1932 saadun Helsinki-Turku-valtatien rakentaminen kesti koko vuosikymmenen ja valmistui vasta jatkosodan puhkeamisvuonna. Rataverkostoa puolestaan laajennettiin muun muassa Porin ja Haapamäen välillä, ja viisivuotinen ratatyömaa valmistui 1938.

Malmille valmistunut lentoasema taas oli ilmailijoiden käytössä vuodesta 1936. Helsinkiin nousi levottomalla kolmikymmenluvulla muitakin ikonisia rakennuksia: kivenhei-

ton päähän vuosikymmenen alussa avatusta Stockmannin tavaratalosta valmistui Postitalo. Kertaluokkaa rivakamman kivenheiton takana oli samaan aikaan nousemassa Rautabetoniliike Felix Syvähuokon urakoima stadion, joka Postitalon tapaan valmistui vuonna 1938. Saimaan kanavalla taas uusittiin muun muassa Mälkiän sulkua. Karjalan kannaksella olivat puolestaan meneillään mittavat linnoitustyöt, sotaa pelättiin jo.

Samoihin aikoihin yhteistyö rakennusalan työnantajien ja työntekijöiden alkoi saada muotoja, jotka enteilivät luopumista palkkalupausvetoisesta työmarkkinapolitiikasta ja siirtymistä sopimusneuvottelujen tielle. Avaus tähän suuntaan tehtiin Tampereella, jossa vuoden 1938 kahden kuukauden pituisen lakon jälkeen paikalliset rakennustyönantajat ilmaisivat halunsa tiivistää yhteistyötä työntekijöiden kanssa palkasta sovittaessa.

Maan sisäinen sopu oli kaiken kaikkiaan kohentunut samaan tahtiin kuin Euroopan valtioiden keskinäinen sopu heikentynyt. Vuonna 1939 se tunnetusti heikkeni avoimeksi sodankäynniksi. Suomi oli vaikeassa tilanteessa: toivoi kaikkea huolimatta parasta ja varautui pahimpaan, joka koitti marraskuun viimeisenä päivänä. Talvisota lamautti jokseenkin kaiken rakennustoiminnan. Ei ollut mieltä investoida, eikä työmaille riittänyt tekijöitä, kun noin 340 000 miestä lähti rintamalle. Luvun voi suhteuttaa esimerkiksi Rakennusliiton nykyiseen jäsenmäärään, joka on 73 000. Rakennustyönantajina työskentelevät olivat tyypillisesti rintamaiän ohittaneita. Talvella 1939–1940 kotirintamalle jääneidenkin mielenkiinto kohdistui luonnollisesti etupäässä siihen, kuinka selvitä rauhanaikaan.

MERKITTÄVÄÄ JÄRJESTÄYTYMISTÄ JA RAKENTAMISTA

- Ensimmäinen työturvallisuuslaki 1930
- Ammattijärjestöt kielletyiksi 1930
- SRK laajenee 1930-luvun alussa
- Asemakaavalaki 1931
- Stockmannin talo valmistuu 1931
- Helsinki-Turku-valtatie rakenteille 1932
- Malmin lentokenttä valmistuu 1936
- Helsingin Olympiastadion valmistuu 1938
- Porin-Haapamäen rata 1938
- Talvisota 1939–40

1940-luku

Salpalinja työllisti vuosikaudet niin rakennusliikkeitä kuin niiden alihankkijoitakin.

Rintamalta rakentamaan

Sodasta huolimatta rakennusalalla riitti töitä, jotka nyt tosin painottuivat toisin kuin rauhan aikana. Sodanjälkeisen jälleenrakentamisaika oli vaikea, ja raskaat sotakorvaukset rajoittivat rakennusinvestointeja vuosikausia.

Talvisodan syttyessä työmarkkinoilla elettiin edelleen pääosin palkkalupausten aikaa. Tyypillisesti vuodeksi myönnetyt lupaukset muistuttivat siinä mielessä aikanaan vallinnutta mestarien ja kisällien suhdetta, että työnantaja eli ”mestari” määritteli ehdot, jotka työntekijät eli ”kisällit” sitten hyväksyivät. Ajat olivat nyt kuitenkin toiset, ja oli ajan kysymys, milloin osapuolet taas olisivat valmiit sopimaan työehdoista yhteisessä neuvottelupöydässä. Kun samaan aikaan Suomi kävi jokseenkin yksimielistä rintamataisteluaan itsenäisyyden puolesta, ilmapiiri oli otollinen myös kotirintamalla sille, että erojen ja erimielisyyksien asemesta pyrkimyksenä oli etsiä neuvotellen sitä, mikä oli yhteistä. Tästä on kuuluisana esimerkkinä tammikuun kihlaukseksi kutsuttu sopimus SAK:n ja STK:n välillä. Tammikuun 23. päivänä annetun julkilausuman mukaan liitot tunnustivat toisensa tasavertaisiksi neuvottelukumppaneiksi. Rakennusalalla oli tosin jo 1920-luvulla esiintynyt käytäntöä sopia työehdoista neuvotellen, usein palkkalupauksiin perustuen.

Itse rakentamisenkin luonnetta talvisota muutti ratkaisevasti. Äkkiä olikin keskitettävä siihen, miten korjata sodan

tuhoja ja millä keinoin asuttaa kodittomiksi jääneet evakot. Heitä lähti pelkästään Viipurista 60 000 ja koko Karjalasta lähes puoli miljoonaa. Talvisodan jälkeen useimmille löytyi väliaikaiseksi tarkoitettu koti valloitukselta säästyneen Suomen maaseudulta. Oma tupa ja oma palsta oli kuitenkin saatava. Tähän haasteeseen nojasi toiminta-ajatuksessaan vuonna 1940 Suomen valtion perustama ja vuoteen 1945 pääomistama Pellonraivaus Oy.

Samasta tarpeesta sai alkunsa myös suomalaisten esivalmistettujen, elementtirakenteisten tyyppitalojen historia. Keväällä 1940 syntyi Puutalo Oy, jonka perusti yhdessä 21 puunjalostusteollisuuden yritystä. Standardoidut talot olivat nimekkäiden arkkitehtien suunnitteleimia, ja ideana oli tuottaa laadukkaita koteja edullisesti ja nopeasti. Suomen oman jälleenrakentamisen lisäksi tehdasvalmisteiset suomalaistalot levisivät parin vuosikymmenen aikana muihin maihin Australiaa myöten, ja niitä vietiin maailmalle yli 100 000. Omakotitalojen lisäksi Puutalo tuotti esimerkiksi kouluja ja terveydenhoitotiloja.

Vaikka rauha vallitsi maassa maaliskuusta 1940 lähtien, oli reaalipolitiikkaa tunnistaa ja tunnustaa ilmassa leijuvan uuden sodan uhka. Eurooppa oli liekeissä, Saksa vallannut puoli Eurooppaa ja Hitlerin ja Stalinin ”suureksi valtiomiesteoksi” ylistämä Ribbentrop-sopimus aiheutti jatkuvaa huolta niissäkin Saksan ja Neuvosto-Venäjän välissä tai lie-

peillä sijaitsevilla valtioissa, jotka eivät juuri sillä hetkellä sotineet. Suomen johto piti välejä yllä, kuten parhaaksi harkitsi. Samalla käynnistyi Mannerheimin käskystä Salpalinjan, Virolahdelta Savukoskelle ulottuvan 1200-kilometrisen puolustuslinjan rakentaminen. Tällä Suomen kautta aikojen suurimmalla työmaalla työskenteli keväällä 1941 noin 35 000 miestä, joita oli ruokkimassa 2000 lottaa.

Suomen kaikkien aikojen suurin rakennustyömaa

Salpalinjaa rakennettiin aikana, jolloin Suomessa vallitsi suuri pula paitsi elintarvikkeista myös rakennustarvikkeista. Salpalinja-työmaan kannalta erityisen onnekasta oli, että maan kaikki kolme sementtitehdasta jäivät talvisodan jälkeen Suomen hallintaan. Erityisesti vuodesta 1935 Lappeenrannassa toimineen sementtitehtaan merkitys oli keskeinen Salpalinjaa rakennettaessa. Hanke toi kaiken kaikkiaan kaivattuja materiaalitoimituksia rakennusteollisuudelle ja töitä niitä tarvitseville.

Sen rakentaminen keskeytyi kesäkuussa 1941, kun kävi käsky lähteä sotaan. Taas oltiin tilanteessa, jossa kaikkein välttämättömintä lukuun ottamatta ei rakennettu juuri mitään, ainakaan mitään isompaa. Ja kun suuri osa rakennusammattilaisista oli rintamalla, ei olisi kotirintamalla oikein ollut resurssejakaan uusien työmaiden tiuhaan käynnistämiseen.

Tutkimustoiminta sen sijaan oli olosuhteisiin nähden vilkasta. Vuonna 1942 perustettu Valtion teknillinen tutkimuslaitos teki alussa runsaasti yhteistyötä puolustusvoimien kanssa. Esimerkiksi VTT:n alainen paloteknillinen laborato-

Väestönsuojaa rakennetaan Tempelliaukiolla.

rio kehitti jatkosodan aikana palamatonta kattohuopaa ja puumateriaalia. Tämä alun perin sotilaallisiin tarkoituksiin suunnattu toiminta osaltaan edesauttoi rakennustuoteteollisuuden sodanjälkeistä kehitystä.

Rakennusmateriaalipula oli kuitenkin huutava koko jatkosodan ajan. Ulkomaankauppa oli ollut vaikeuksissa toisen maailmansodan syttymisestä lähtien, eikä tilanne ottanut helpottuakseen myöskään jatkosodan aikana. Esimerkiksi maalarit eivät saaneet vernissaa pellavasiemenpohjaisiin maaleihinsa. Talonrakennus kärsi muutenkin materiaalipulasta, ja usein oli turvauduttava improvisoituihin pula-ajan ratkaisuihin. Lämmöneristeitä sentään saatiin käyttöön mukavasti, kiitos lasivillan valmistuksen käynnistymisen 1940-luvun alussa.

Muutenkin sota-aikainen puute pakotti kehittämään uusia rakennustuotteita ja rakentamismenetelmiä. Korjausrakentamiseen, muun muassa Saimaan kanavan remonttiin, oli nyt tarvetta. Betonia tarvittiin paljon erityisesti korsujen rakentamiseen, missä oli samalla pyrittävä säästämään sementtiä. Sitä ei silti aina riittänyt siviilirakennuskohteisiin, joita sentään sota-aikanakin oli. Ammattilaistenkin piti anoa niin sementin kuin muidenkin rakennustarvikkeiden ostolupia kansanhuoltoministeriön alaisilta kansanhuoltolautakunnilta. Jos kyseessä oli iso kohde ja iso ostettava määrä, tuli kääntyä yleisten töiden ministeriön rakennusasiain osaston rakennustoimiston puoleen. Selostusten tuli

olla yksityiskohtaisia, minkä jälkeen viranomaiset määrittivät anojalle myönnettävän materiaalmäärän.

Vallinneissa olosuhteissa ilmeisen välttämätön byrokraatia ei kuitenkaan estänyt uusien tuotteiden kehittämistä. Esimerkiksi Siporex-tuotenimellä tunnettu kevytbetoni kehitettiin tuolloin materiaalin säästämisen hengessä. Puhuttiin rationalisoinnista, jonka nimiin esimerkiksi VTT tuotekehitystoiminnassaan vannoi. Samaan aikaan piti koettaa säästää palkoissa, jotka olivat talvi- ja jatkosodan aikana nousseet merkittävästi.

Rauha maahan ja työmarkkinoille

Huhtikuussa 1941 rakennusalan työntekijät esittivät palkan- korotusvaatimuksensa, joista neuvoteltiin kaksi kuukautta. Neuvottelujen tuloksena työnantajat suostuivat korotamaan palkkoja kahdella kolmasosalla. Tämä ei kuitenkaan työntekijäosapuolelle riittänyt, minkä jälkeen valtiovalan asettama sovittelulautakunta antoi uuden esityksen, jonka tällä kertaa torpedoivat työnantajat. Nyt tuli käyttöön valtalaki, jonka nojalla ratkaisu siirtyi valtioneuvostolle. Sosiaaliministeri teki uuden ja lopullisen päätöksen, joka oli työnantajille tappiollinen.

Moni tuolloisen neuvottelupöydän ääressä ilmeisesti uskoi vallitsevaan käsitykseen, ettei sodasta tulisi pitkäaikaista. Siksi normalisoituviin aikoihin tähtääviä päätöksiä tehtiin lähes entiseen tahtiin. Vuonna 1942 eduskunnassa syntyi esimerkiksi päätös, jonka nojalla ammattikoulut tulivat syrjäyttämään perinteiset oppisopimukset. Houkuttelevaksi uuteen koulutusreittiin tarttumisen teki koulutusta järjestävien näkökulmasta se, että valtionavun osuus koulutuksen kustannuksista oli merkittävä: 65 prosenttia.

Sodan aikana palkkapolitiikkaa siis hoiti valtioneuvosto. Vuoden 1942 alussa perustettiin erillinen palkkaneuvosto, jossa olivat edustettuina sekä työnantajat ja työntekijät että valtiovalta. Silti käytössä oli edelleen myös palkkalupauksiin perustuvia sopimusratkaisuja - myös niissä Rakennusteollisuus RT:n nykyisten jäsenten edeltäjäjärjestöissä, joiden varhainen tausta on muualla kuin rakennusteollisuudessa. Esimerkiksi Suomen Putkityönantajain Liitto antoi helmikuussa 1941 Suomen Metallityöväen liitolle kirjallisen lupauksen jäsenliikkeidensä noudattamista palkkausehdoista. Ehdot koskivat Helsingin lisäksi seitsemää muuta kaupunkia, ja vuonna 1942 - armeijan palautettua Suomen vanhat rajat - mukaan palkkausehtoja noudattaviin kaupunkeihin liittyi myös Viipuri.

Rakennusala lähti vasta viiveellä aukottoman kattavasti SAK:n ja STK:n vuoden 1940 tammikuun kihlauksellaan avaamalle tasaveroiselle neuvottelulinjalle. Huhtikuussa 1944 keskusjärjestöt solmivat yleissopimuksen, jonka ensimmäisten joukossa hyväksyivät putkijohtoalan työnantajat ja työntekijät saman vuoden lokakuussa. Koko rakennus-

alaa koskevan ensimmäisen työehtosopimuksen solmivat Suomen Rakennustyönantajaliitto ja Suomen Rakennustyöläisten Liitto heinäkuussa 1945 pitkien ja vaikeiden neuvottelujen jälkeen.

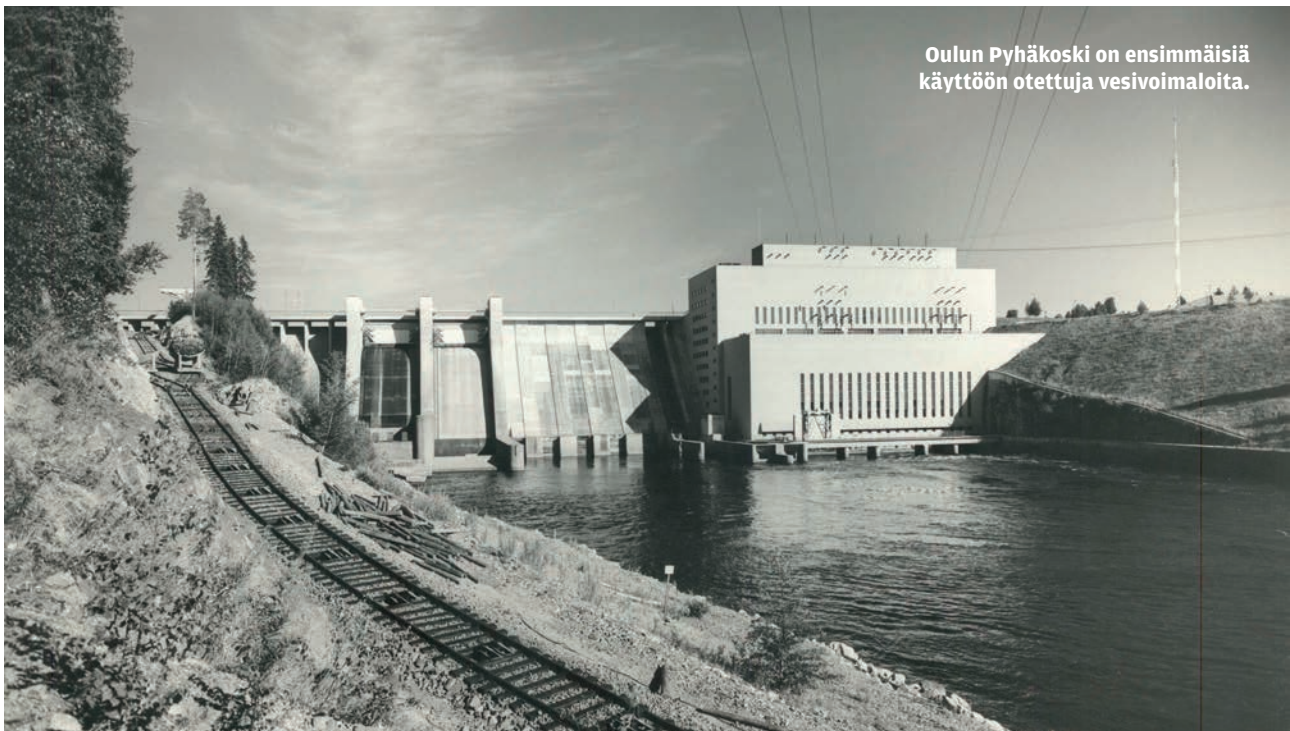
Rauhan palattua ja kenttäarmeijan Lappia lukuunottamatta kotiuduttua vuoden 1945 alkuun mennessä työvoimaa oli taas tarjolla. Materiaalipula oli kuitenkin huutava; kaikkea rakennustarvikkeista kahviin oli säännösteltävä. Samoihin aikoihin sadat tuhannet karjalaiset oli asutettava pysyväisluonteisesti evakkopaikkakunnilleen. Tätä tarkoitusta varten oli säädetty maanhankintalaki, jonka soveltaminen sekä helpotti jättiurakan toteuttamista että aiheutti ajoittaisia riitoja evakoiden ja kantaväestön kesken.

Evakoiden asuttaminen lisäsi rakentamista maaseudulla, muttei toiminnan hartiapankkiluonteen takia oleellisesti lisännyt ammattimaisen urakoinnin määrää. Poikkeuksen muodosti Pellonraivaus Oy, joka kasvoi maatalousministeriön kanssa sopimansa kymmenvuotisen raivausurakan vetoavulla yhdeksi valtakunnan suurimmista rakennusliikkeistä, Perusyhtymä Oy:ksi. Tämä puolestaan osti myöhemmin Yleisen Insinööritoimiston ja Veston.

Kaupungeissa rakennettaessa tasapainoiltiin alituisen materiaaalipulan, muuttuneiden poliittisten suhdanteiden myötä voimistuneen ammattiyhdistystoiminnan ja vähitellen paranevien taloussuhdanteiden ristipaineessa. Sotakorvausten maksaminen tuli kuitenkin rajoittamaan muuta rakennustoimintaa pitkäksi aikaa. Hankkeita oli siksi priorisoitava, ja siinä keskeinen päättävä voima oli vuonna 1941 perustetulla KYMROLLa eli kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriöllä. KYMROLLon asettamien prioriteettien mukaisesti kaksi tärkeintä elinkeinotoiminnan osa-aluetta olivat sotakorvausteollisuus ja voimalaitokset siirtoverkostoineen. Viimeksi mainittu oli erityisen tärkeä, koska merkittävä osa Suomen energialaitoksista oli jäänyt luovutetulle alueelle.

Olojen ankeudesta huolimatta sodan aikana ja pian sen jälkeen käynnistyi useita merkittäviä rakennusyrityksiä. Vuonna 1942 Emil Hartela ja Vilho Heinonen perustivat Urakoitsijat Oy:n, josta tuli sittemmin Hartela-Yhtiöt Oy. Osa nykyisen SRV:n juurista puolestaan johtaa vuoteen 1945, viipurilaisten veljesten Ilmari ja Reino Helannon tuolloin perustamaan Teräsbetoni Oy:hyn. Kolmas suomalaisen rakentamiseen merkittävästi vaikuttanut yhtiö oli Kemiin vuonna 1945 perustettu Rakennustuote Oy, jonka historia valitettavasti päättyi konkurssiin 2010-luvulla. Vastaavasti Rakennustoimisto A. Puolimatka Oy sai alkunsa 1940-luvulla ja päättyi aikanaan osaksi NCC Finlandia.

Työmarkkinoita rauhoitti vuodesta 1946 lähtien valtioneuvosto säättämä ”linnarauha”, jonka tarkoitus oli pysäyttää inflaatio ja olla kajoamatta palkkoihin uusilla vaatimuksilla. Rauha ei täysin säilynyt, kun työpaikoilla puhkesi korpilakkoja milloin mistäkin syystä. Esimerkiksi

Oulun Pyhäkoski on ensimmäisiä käyttöön otettuja vesivoimaloita.

Helsingin putkityöläiset lakkoilivat elokuussa 1946 ja saivat sen seurauksena puolentoista prosentin palkankorotuksen.

Suomen Rakennusteollisuus kokosi työntantajyhdistykset

Ajankohta oli merkittävä rakennusalan työntantajien järjestäytymisen historiassa. Alun perin Rakennustyöntantajaliitto oli perustettu vuonna 1920 valvomaan lähinnä talonrakennusurakoitsijoiden etuja. Vuonna 1946 se kehitti yhdessä STK:n kanssa Suomen Rakennusteollisuusliitto SRTL:n, joka otti asiakseen valvoa työmarkkinoilla rakennusalan muidenkin toimialojen etuja sekä työmarkkina- että urakoitsijaliittisissa asioissa. Vuosikymmenen loppuun mennessä SRTL:ään liittyi talonrakentajien rinnalle useita erikoisalojen liittoja, kuten maalarimestarit, sähkötyöntajat, lattianpäällystäjät, asfalttityöntajat, maanrakentajat, muurausurakoitsijat ja putkijohtotyöntajat. Vuonna 1947 päättyi palkkaneuvotteluihin keskittyneen Rakennusteollisuuskeskusvaltuuston toiminta. Rakennustyöntantajaliitto jatkoi omaa toimintaansa, joka oli osin päällekkäistä uuden liiton kanssa – ensimmäisessä olivat jäseninä rakennusliikkeet, jälkimmäisessä rakennusteollisuuden työntajia edustavat yhdistykset.

Rakennustoiminnan kasvua kuitenkin rajoitti raskas sotakorvaustaakka, joka pahimmillaan lohkaisi 15-16 prosenttia bruttokansantuotteesta. Korvaustaakasta koitui pidemmän päälle hitunen myönteistäkin; suomalainen telakkatoiminta kehittyi pakon edessä, ja rakentajille tarjoutui töitä Jäniskosken voimalaitostyömaalla. Samaan aikaan oli käynnistymässä Pohjois-Suomen vesivoimaloiden rakentamisbuumi, joka toi energiaa etelän teollisuudelle ja kaivattua rakennus- ja muuta elinkeinotoimintaa Lapin

sodassa raunioituneeseen lääniin. Ensimmäinen merkittävä hanke oli Kemijoen Isohaaran voimalaitos, jonka koneistot valmistuivat vuonna 1949. Maa- ja vesirakennusala laati samana vuonna ensimmäiset kattavat sopimusehdot.

Arkea hankaloittava pula ei ennen vuosikymmenen vaihdetta silti hellittänyt. Kahvi oli edelleen kortilla, puhumattakaan rakentamisen tarveaineista. Töitä helpottavien koneiden helposta saatavuudesta saattoi tässä vaiheessa tuskin edes haaveilla. Vapaa-aikaa oli vähän, ja kun sitä oli, saattoi sentään tanssia - pitkästä ajasta viranomaisten armollisella, vuonna 1948 voimaan saattamalla luvalla.

SOTAA JA JÄLLEENRAKENNUSTA

- Tammikuun kihlaus SAK:n ja STK:n välillä 1940
- Pellonraivaus Oy 1940 (sittemmin Perusyhtymä)
- Salpalinjan rakentaminen 1941-44
- Jatkosota 1941-44
- Tuotekehitystä, mm. lasivilla ja kevytbetoni
- Hartela 1942 ja muita merkittäviä rakennusyhtiöitä
- Ensimmäinen valtakunnallinen rakennusalan työehtosopimus 1945
- Lapin sota 1945
- Suomen Rakennusteollisuusliitto SRTL 1946
- Asuntorakennustuotannon valtuuskunta Arava 1949

1950-luku

Rakentaminen uudistuu

Pula-aika alkoi hellittää uudella vuosikymmenellä, ja tuontitavaran vapautumisen lisäksi rakentamiseen syntyi uusia menetelmiä ja ammattikuntia. Tämä vaikutti myös edunvalvontaan sekä työnantajien ja työntekijöiden keskinäiseen neuvonpitoon.

Vuosikymmenen vaihtuessa sotakorvausjunat tekivät edelleen säännöllisiä kuljetuskeikkojaan Vainikkalan raja-aseman kautta vuoden 1952 syksyyn saakka. Silti kansalaisten katse oli itsenäisemmässä tulevaisuudessa: olympialaisiin alettiin jo valmistautua, ja niiden erinomainen onnistuminen kohotti suomalaisten kansallistuntoa. Kahvi tosin oli edelleen korviketta ja sokeri kortilla, mutta enää ei ollut pulaa kaikesta ja ”hampaan kolotukseenkin” oli pian luvassa helpotusta.

Suomen teollisuustuotanto ylitti 1950-luvun alussa sotaa edeltäneen kokonaistuotantomäärän. Rakennusala oli vielä vaiheessa, jossa pääosa rakenneosista valmistettiin työmailla ja jossa rakennusmiehen fyysinen voima oli edelleen koneilla korvaamaton hyve. Tietysti tarvittiin myös ja ennen kaikkea ammattilaisen tarkkuutta, jonka harjoitteluun oli käytetty vuosia.

Korkean tason osaamista tarvittiin tietenkin myös mestarinkopissa, tuotteita valmistavassa tehtaassa ja kasvavassa määrin piirustuslaudan takana insinööritoimistossa,

joiden määrä kasvoi 1950-luvulla voimakkaasti. Suunnitelmia oli toki piirretty ennenkin, aluksi klubiaskin kanteen ja sittemmin piirustuspaperille, mutta nyt niitä tehtiin entistä tarkempiin laskelmiin perustuen ja tussilla piirtäen. Tästä lähtien rakennusliikkeet keskittyivät urakointiin, insinööritoimistot suunnitteluun, tehtaot valmistamaan tuotteita, tarkastajat tarkastamaan ja rakennuttajat rakennuttamaan.

Markkinoiden eriytyminen tavallaan lähensi rakentamisen työnantajia ja työntekijöitä toisiinsa. Tähän vaikutti myös se, että Suomen Rakennusteollisuusliitto piti Suomen Työnantajain Keskusliiton asettamaa jäsenmaksua liian korkeana, mikä hiersi niiden välejä. Kun tässä asiassa ei löytynyt vuosiin yhteistä näkemystä, SRTL irtisanoutui STK:n jäsenyydestä tammikuun alusta 1954 lähtien. Ero peruuntui, kun STK alensi jäsenmaksua ja palautti aiemmin maksettuja kahden miljoonan markan edestä. Ne menivät rakennusalan ammattimiesten koulutukseen, jota Suomen Rakennusmestariiliiton jäsenyhdistykset olivat järjestäneet SRTL:n tuella vuodesta 1949 lähtien.

Koulutus oli tarpeen jälleenrakennuskaudella, jonka tavoitteet etenkin kaupungeissa painottuivat asuntopulan lievittämiseen. Kerrostalojen runkomateriaali oli edelleen valtaosin tiili, ja kun asuntovaje oli pahimmillaan 100 000 huoneistoa, oli selvää, että muurareita tarvittiin. Kaikkiaan 2500:sta SRTL:n tuella koulutetusta peräti 2100 oli muura-

rioppilaita. Koulutusyhteistyö oli vastaus todelliseen tarpeeseen ja samalla kädenojennus muurarien ammattiliitolle, jolla tuohon aikaan erityisen voimakkaana oli keskeinen vaikutus työrauhan säilyttämiseen tai sen menettämiseen lakkoon ryhtymisen takia.

Elementtien esiinmarssi

Muurattujen rakenteiden valtakausi oli kuitenkin päättymässä. Uusi arkkitehtisukupolvi oli kiinnostunut betonista, ja ensi askeleitaan ottava betonteollisuus puolestaan oli valmis kehittämään uusia tehdasvalmisteisia rakennneosia. Näyttävä alku tälle kehitykselle oli arkkitehti Viljo Revellin suunnittelema, nykyisin Palacen talona tunnettu Teollisuuskeskus Oy:n rakennus, jonne diplomi-insinööri Matti Janhusen perustama Kevytbetoni Oy toimitti hiottu betonielementtijulkisivut. Teollisuuskeskuksesta tuli sittemmin myös RT:n toimitalo vuoden 2017 lopulla.

Muutenkin vuosi 1950 oli Helsingissä vilkas uudisrakentamisvuosi. Otto Wuorio Oy rakensi kauppakorkeakoulun päärakennuksen, ja samana vuonna valmistui Messuhallin lisärakennus pian järjestettäviä suurmessuja varten. Samaan aikaan parannettiin kaupunkien kunnallistekniikkaa sekä rakennettiin matkustajasatamaterminaalia ja lentokenttää, mikä sekä työllisti olympiaisännyyteensä valmistautuvan maan rakentajia.

1950-luvun alun trendinä oli myös talvirakentamisen kehittyminen. Tähän oli painetta yritysten talouden näkökulmasta sekä siksi, että yhä harvemmalle muurarille tai maalarille enää sopi ”tehdä töitä kesällä ja nähdä nälkää talvella”. Kiperänä jatkuva asuntopula vaikutti sekä; oli kiire saada katto pään päälle mahdollisimman monelle. Suomessa laskettiin olevan lähes 100 000 asunnon vajausta.

Pulakauden väistyessä myös koneiden tuontikieltosäädökset alkoivat vähitellen höllentyä.

Tätä varten valtio oli perustanut vuonna 1949 Arava-järjestelmän ja kanavoi nyt mittavia summia asuntojen rakentamiseen järjestelmän kautta. Vuoden 1952 valtionbudjetissa Seutulan lentokentän rakentamiseen oli varattu 450 miljoonaa markkaa, kun aravarakentamiseen oli myönnetty viisi miljardia.

Arava mahdollisti aluerakentamisen, jonka mahdollisuuksiin ensimmäisenä tarttui urakoitsijaksi ryhtynyt turkulainen entinen muurari ja metsuri Armas Puolimatka. Hänen ensimmäinen aluerakentamiskohteensa, Turun Patterihaka, valmistui vuonna 1954. Tässä vaiheessa ja vielä vuosia tämän jälkeenkin elementit valmistettiin työmailla. Painavien rekkakuormien kuljetus olisi todennäköisesti tuottanut vaikeuksia osalle työmaista, sillä tiestön kunto Suomessa oli heikohko, joskin paranemassa valtiovallan vähittäisin satsauksin. Tärkeä osa tässä parantamisessa oli markkinoille 1950-luvun alussa tulleilla asfaltinlevityskoneilla.

Myös rataverkostoa parannettiin viisikymmentäluvulla, mikä oli aiempaa helpompaa ratatöiden koneellistumisen ansiosta. Vastaavaa kehitystä tapahtui samoihin aikoihin tienrakentamisessa. Koneellistumisesta huolimatta työntekijöitä tarvittiin työmailla lähes sama määrä kuin ennenkin; suurin vaikutus oli se, että aikataulut nopeutuivat. Väheksy ei voi luonnollisesti sitäkään, että fyysisesti vähemmän kuormittava työ oli omiaan parantamaan rakennustyöntekijöiden työterveyttä. Nykyisenkaltaiseen laadukkaaseen työturvallisuuteen ja -terveyteen oli kuitenkin 1950-luvulla vielä runsaasti matkaa.

Helsingin olympiakisat työllistivät ajoittaista työvoimapulaa potevia rakennusliikkeitä ja -tuoteteollisuutta.

Rakennustuoteteollisuudessa 1950-luku puolestaan merkitsi alkusoittoa perinteisten sementtivalimoiden kehittymiselle teollisuusyrityksiksi. Ensimmäisten joukossa oli kuopiolainen Luja-yhtiöt, joka oli ostanut 1940-luvulla Nurmeksen Sementtivalimon. Suomessa toimi tuolloin satoja sementtivalimoita, joiden toiminta-alueena oli lähinnä oma kotikunta ja jotka työllistivät yleensä vain sivutoimisesti betonituotteita valmistavan maatalousyrittäjän. Yksi tällainen yritys oli Kyyjärven Sementtivalimo, joka sittemmin kehittyi valtakunnalliseksi ja johtaviin kuuluvaksi betonialan yritykseksi.

Piiriasiamiehet kaitsemaan kilpalaulua palkkatarjouksista

Vaikka suomalaisista pääosa asui 1950-luvulla maaseudulla, useimmat rakentamisesta toimeentulonsa saavat elivät ja vaikuttivat tuohon aikaan kaupungeissa. Kaupungeissa käytiin myös työehtosopimusneuvottelut – välillä sovussa, toisinaan taas lakkojen ja työsulkujen kautta. SAK:n jäseneksi liittynyt ja sen jäsenenä pysynyt Rakennustyöläisten liitto olivat riippuvaisia keskusjärjestön päätöksistä, ja kun SAK käynnisti maaliskuun 1956 alussa useaan kertaan tätä ennen uhkaamansa lakon, lakko koski kaiken muun lisäksi myös rakennustyömaita. Suomalaiset joutuivat maistamaan 19 päivän ajan, miltä tuntuu elää yhteiskunnassa, missä mikään ei toimi.

Eräs rakennustyömaiden myöhempiin käytäntöihin vii-
veellä vaikuttanut episodi liittyy niin ikään yleislakkomaa-
liskuuhun. Koska kuljetukset eivät toimineet, juuri maa-
hantuotuja tuote-eriä piti peittää rahtisatamassa pressuin.
Tästä lähti liikkeelle Lainapeite Oy:n toiminta, yhtiön, joka
sittemmin oli ensimmäisten joukossa tuomassa työmaille
niiden nykyisiin vakiovarusteisiin kuuluvia, aluksi pressu-

maisja ja pian sen jälkeen kehittyneitä sääsuoja.

Yleislakon ja Urho Kekkosen valtaantulovuonna 1956 rakennusalan yleiset sopimusehdot uusittiin perusteellisesti. Aluksi uudet ehdot koskivat vain valtion talonrakennustöitä, ja vuotta myöhemmin myös yksityissektori otti käyttöön vastaavat ehdot. Keskeinen muutos aiempaan oli, että vastaisuudessa lisä- ja muutostöistä on sovittava etukäteen ja että rakennuttajan tulee vastata toimittamiensa asiakirjojen paikkansapitävyydestä. Lisäksi ehdoissa edellytettiin, että osapuolet esittävät vaatimuksensa ajoissa ja asianmukaisesti. Sovittiin myös niistä edellytyksistä, joiden vallitessa urakoitsija on oikeutettu esittämään lisävaatimuksia rakennustyön pysähtyttyä sopimuskumppaneista riippumattomista syistä. Nämä sopimusehtojen kohdat ovat relevantteja nykyaänkin ja pääosin muuttumattomia sisällöltään.

Sodan jälkeen alkanut rakennusalan työvoimapula ei hellellänyt 1950-luvullakaan. Kun pula osaavasta väestä vain jatkui, syntyi työpanostaan myyvien parhaiden ammattimiesten markkinat. Jos kilpaileva firma tarjosi päteväksi tiedetylle muurarille tai timpurille työehtosopimuksen ylittävää palkkaa ja houkuteltu ammattimies tarttui tarjoukseen, syntyi painetta ostaa tämä takaisin. Järjestäytyneet yritykset halusivat pitää työehtosopimusten mukaisista palkoista kiinni. Sopimusten noudattaminen oli luonnollisesti myös keskusjärjestön tahtotila, ja kilpalaulun hillitsemiseksi Rakennusteollisuusliitto palkkasi piiriasiamiehiä valvomaan palkka-asioita. SRTL maksoi aloitteen tehneen rakennusmestariyhdistyksen ja sen sisaryhdistysten rekrytoimien asiamiesten palkan. Näin käynnistyi vuonna 1957 Rakennusteollisuusliiton piiriasiamiesverkoston toiminta, joka laajeni vähitellen yhdeksään piiritoimistoon ja tariffien tarkastamisesta monenlaisiin tehtäviin.

Konevoima korvaa lihasvoimaa

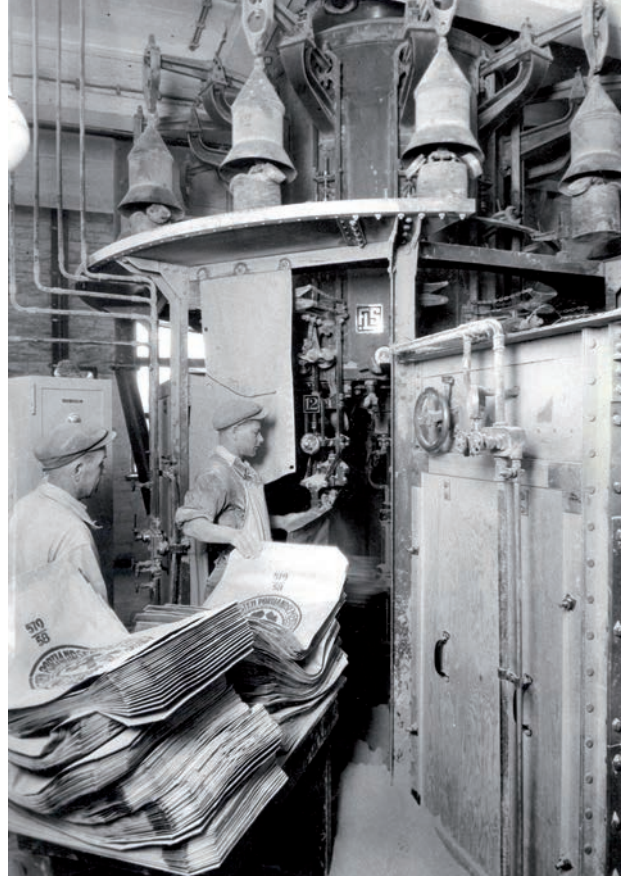
Työmailla väkeä alettiin tarvita hieman aiempaa vähemmän, kun tehdastuotannon osuus alkoi vähitellen 1950-lopulla kasvaa. Merkittävä etappi tässä kehityksessä oli Suomen ensimmäisen valmisbetonitehtaan käynnistyminen Jätkäsaarella, mikä samalla merkitsi aiemmin kiviainesliiketoimintaan keskittyneelle Rudus Oy:lle avausta betonialalla. Tässä vaiheessa, vuonna 1958, myös elementtiteollisuus oli kehittynyt niin, että esivalmistetuista betonisista rakenneosista oli kokemusta myös asuntorakentamisessa.

Nyt myös työterveyteen oli ilmaantumassa uusia vaikuttavia tekijöitä, kun pölyävää sementtiä oli käsiteltävä työmaiden lisäksi sisätiloissa. Aluksi näitä riskejä ei juuri noteerattu, kuten ei tuohon aikaan muussakaan teollisuudessa, jossa sisäilman laatu oli heikkoa tai jopa terveydelle vaarallista. Myös maalareille koitui uusia riskejä, kun ruiskutettavat korroosionestomaalit alkoivat yleistyä. Piittaamattomuus – tai usein pikemminkin tiedon puute – huonolaatuisen hengitysilman riskeistä oli yleistä, ja siitä maksettava inhimillinen hinta oli korkea, kunnes tilanne 1970-luvun lainsäädännön myötä alkoi korjaantua.

1950-luvulla käynnistynyt työmaiden koneellistuminen koski aluksi pääasiassa suuria maa- ja vesirakennustyömaita. Vuonna 1952 valtioneuvoston varta vasten säädetyn lain nojalla perustetun Kemijoki Oy:n vesivoimalatyömaalla Oulujoen käytettiin 550-tonnista Marion-kaivinkonetta, joka suurine kauhatilavuuksineen ja pitkine puomeineen sysäsi patojen rakentamiseen ennen tarvitun lapiotyön tylästi historiaan. Tästä huolimatta Oulujoen työmaa kuten muutkin pohjoisen vesivoimalakohteet olivat erittäin työvaltaisia. Tämä helpotti korkeasta työttömyydestä kärsivän Lapin ja sen asukkaiden ahdinkoa.

Myös etelässä järeät koneet tekivät tuloaan työmaille. Alfred Palmberg Oy:n työmaalla oli ollut Suomessa ensi kertaa käytössä torninosturi jo vuonna 1951. Varsinainen koneellistumisen läpimurto sai kuitenkin odottaa tuloaan vielä kymmenkunta vuotta, sillä koneiden tuontilisenssejä myönnettiin vielä harvaksen. Siksi työmailla tarvittiin muurarien, maalarien, timpurien ja muiden ammattilaisten lisäksi paljon avustavia, usein raskaan ruumiillisen työn tekijöitä.

Ammattilaishierarkia oli voimakas, mikä näkyi sekä palkoissa että tehtävänimikkeiden sävyissä. Tätä kuvaa hyvin vuonna 1959 työntekijäjärjestöjen irtisanoman sopimuksen ja samana vuonna tilalle neuvotellun uuden työehtosopimuksen ammattiryhmämäärittely. Sopimuksessa työntekijät jaettiin kolmeen ryhmään: ammattimiehet, sekatyöntekijät ja naiset. Huonoimmin palkattuja sekatyöntekijöitä olivat laasteja kantavat naiset. Sopimuksen tekoa edelsi viiden viikon lakko, ja siihen sisältyi 45 tuntiin lyhentynyt työviikko.

Rakennustuoteteollisuuden automaation ensimmäiset sovellukset otettiin käyttöön sementtiteollisuudessa.

1950-luvun Suomi oli kaiken kaikkiaan vielä yhteiskunta, jossa tuloerot olivat suuret. Toisaalta oli jo koittamassa aika, jossa modernit, arkea helpottavat keksinnöt, kuten televisio, jääkaappi, keskuslämmitys ja auto alkoivat olla ammattinsa osaavien työntekijöidenkin hankittavissa. Joissakin tapauksissa tätä edesauttoi etenkin muurareilla ja muilla kysytyillä ammattilaisilla mahdollisuus tehdä töitä urakkapalkalla. Lähes poikkeuksetta töitä kuitenkin tehtiin tiukasti koko alaa koskevien sopimustuntipalkkojen ehdoilla.

RAKENNUSTUOTETEOLLISUUS KASVAA

- Suomen ensimmäinen betonielementtitehdas 1950
- Suomen ensimmäinen torninosturi 1951
- Viimeinen sotakorvausjuna 1952
- Helsingin olympialaiset 1952
- Ensimmäinen kaivinkone Oulujoen vesivoimalatyömaalla 1952
- Rakennustyönantajien ero STK:sta 1954
- Armas Puolimatkan ensimmäinen aluerakennuskohde 1954
- Yleislakko 1956 ja rakennusalan yleisten sopimusehtojen uusiminen
- Rakennusteollisuusliiton piiriasiamiesverkosto 1957
- Suomen ensimmäinen valmisbetonitehdas 1958

Kalliorakentamisen erikoisosaaminen alkoi kehittyä 1960-luvulla.

1960-luku

Vaurautta rakentamassa

Leivän kaventuminen maalla ja elintason nousu kaupungeissa saivat suomalaiset liikkeelle. Kaupungistuminen ja autoistuminen pitivät puolestaan rakentajat kiireisinä. Rakentaminen teollistui, ja työmaiden koneellistuminen muutti työvoiman tarvetta.

Sodanjälkeinen Suomi oli pitkään paitsi köyhä myös suljettu. Päivittäistavaroiden säännöstely oli päättynyt kahvin ja sokerin tuonnin vapauttamiseen vuonna 1954, mutta maa-hantuonti ei ollut rajoituksetonta. 1950-luvun alkuun asti oli pitänyt keskittyä 300 miljoonan dollarin sotakorvausten maksamiseen, ja senkin jälkeen vei vielä kymmenen vuotta ennen kuin oli realistista luopua tuonnin säännöstelemiseksi käyttöönotetuista tuontilisensseistä. Tuontilisenssin poistuminen oli omiaan lisäämään henkilöautojen määrää ja edesauttamaan rakennustöiden koneellistumista, kun esimerkiksi nostureita ja kaivinkoneita sai tuoda maahan rajoituksetta.

Ulkomaankaupan mutkikas rakenne liittyi myös Neuvostoliiton kanssa käytävään bilateraali kauppaan sekä sen ja läntisen ulkomaankaupan välillä tavoiteltuun balanssiin. Bilateraali kaupan huomioiminen taas oli osa ajoittain jännitteistä idänpolitiikkaa, jonka tiukin koetinkivi oli vuoden 1961 noottikriisi. Tällaisten tilanteiden ratkaisemisesta oli jo harjoiteltu vuoden 1958 yöpakkasissa, jolloin presidentti

Kekkonen nimitti K.A. Fagerholmin hallituksen Neuvostoliiton vastustuksesta huolimatta. Noottikriisissä puolestaan oli kysymys Neuvostoliiton ehdotuksesta järjestää Suomen kanssa YYA-sopimuksen mahdollistamia ”konsultaatioita”, koska sen mukaan sotilaallinen uhka Itämeren alueella oli Berliinin kriisin takia lisääntynyt.

Samana vuonna 1961 Suomi kuitenkin liittyi Euroopan vapaakauppajärjestö EFTAan, mikä tullittomuuden myötä helpotti länsituontia. Koneiden lisäksi tuontisatamiin alkoi nyt ilmestyä myös laivoja, joiden lastina oli täällä aiemmin vähän käytettyjä rakennustarvikkeita, kuten kattopeltiä. Tämä muutos sotki kotimaisen kattohuovan siihen asti suvereenisti hallitsemia vesikatemarkkinoita ja kiihdytti alalla jo jonkin aikaa käytyä hintasotaa. Raahessa oli lisäksi vuotta aikaisemmin perustettu Rautaruukin terästehdas, joka tosin ei vielä alkuvaiheessa valmistanut rakennustuotteita, vaan keskittyi turvaamaan kotimaisen telakka- ja muun metalliteollisuuden raaka-ainehuoltoa.

”Sika vaan ei ihminen lainkaan”

Kattoalalla ei vielä tässä vaiheessa ollut yhteistä edunvalvontajärjestöä; lattianpäällystäjät ehdivät ensin perustamaan oman yhdistyksensä, jonka luonnollisena tehtävänä oli huolehtia ammatinharjoittajien ja alan yritystoiminnan eduista. Urakoiden sopimussuhteet olivat mutkistuneet,

Suomalaiset muuttivat 1960-luvulla maalta kaupunkeihin kiihtyvään tahtiin.

kun lattianpäällystäjät ja monet muut erikoisosaajat olivat ryhtyneet yrittäjiksi, jotka nyt tienasivat leipänsä palkkasuhteen asemesta itsenäisinä aliurakoitsijoina. Toisaalta urakkamuodot olivat ankaran hierarkkisia: usein rakennuttaja höykytti pääurakoitsijaa ja tämä puolestaan aliurakoitsijoitaan. Vaatia ei saanut, vaan piti tehdä mukisematta se, mitä toinen vaati. Toiseen suuntaan sai kyllä mukista: tosiperäiseksi anekdootiksi on jäänyt kuvaus rakennuttajasta, joka totesi urakoitsijan olevan ”sika vaan ei ihminen lainkaan” tämän pyytessä rakennuttajaa maksamaan puoli vuotta siten erääntyneen laskun.

Ilmapiiirissä, jossa leikilläkin harjoitettu kielenkäyttö oli tätä tasoa, oli enemmän kuin ymmärrettävää, että urakoitsijat ja aliurakoitsijat panostivat omien etujensa valvomiseen. Tehtävä oli vaativa, koska oli huolehdittava suhteista omia etuja unohtamatta kahteen suuntaan: asiakkaiden ja työntekijöiden. Tätä edesauttoi paikallisen aktiivisuuden lisääminen, mikä näkyi muun muassa Suomen Maarakentäjien Keskusliitossa (SML) niin, että liiton paikallisista piiriyhdistyksistä tuli epämääräisten apuelimien asemesta liiton täysivaltaisia rekisteröityjä jäseniä.

Keväällä 1961 Yleis- ja Erikoisalojen Ammattiliitto, Rakennustyöläisten Liitto ja Maaseututyöväen Liitto esittivät vaatimuksen SML:lle, että tämän tulisi solmia työehtosopimus asianomaisten liittojen kanssa. Tämä johti SML:ssä vaikuttaneiden yrittäjien aloitteeseen työnantaja-liiton perustamisesta ja sen liittymisestä STK:hon. Maa- ja vesirakennustyönantajain Liiton perustamisesta päätettiin joulukuussa 1962 pidetyssä kokouksessa, jossa samalla päätettiin olla liittymättä STK:hon. Kyseinen liitto toimi itsenäisenä vuoteen 1971 asti, jolloin se lopetti toimintansa ja työnantajaliiton tehtävät siirtyivät SML:n vastattaviksi.

Vuosi 1962 oli merkittävä myös rakennusalan amma-

tillisen täydennyskoulutuksen historiassa: tuolloin aloitti toimintansa Rakennusteollisuuden Koulutuskeskus RATEKO. Tarvelähtöinen, rakennusalan muutoksiin nopeasti reagoiva koulutus oli RATEKOn johtotähtenä jo perustamisvaiheessa. Samaan aikaan tapahtui rakennusalan koulutuksessa muutakin merkittävää: teknillinen korkeakoulu siirtyi Helsingin Lönnrotinkadulta Espoon Otaniemeen. Kolme vuotta aiemmin rakennusalan korkeakouluopetus oli käynnistynyt Oulussa ja kolmen vuoden kuluttua se oli käynnistynyt myös Tampereella.

RATEKOn perustamisen aikoihin kylmä sota oli kylmimmillään. Vaikka Kuuban ohjuskriisin varjostamassa maailmassa pelättiin ydinsotaa, tärkeää oli kouluttaa rakentajia rakentamaan entistä paremmin. Välillä oli rakennettava myös sopua, jotta mielitekeminen saatiin jatkumaan häiriötömästi. Lattianpäällysteala solmi ensimmäisen työehtosopimuksensa vuonna 1963. Samana vuonna MVR-työnantajat ja -työntekijät saivat neuvotteluksi peräti kahdeksanvuotisen työehtosopimuksen. Tämä oli tarpeen siksi, että alalle oli tiedossa runsaasti töitä vuosikausiksi eteenpäin.

Uusi markka, uudet miljonäärit

Saimaan uuden kanavan viisivuotinen rakennustyömaa käynnistyi valmistuakseen sovitusti vuodeksi 1968. Tällaiset pitkäkestoiset urakat olivat tarjouksen jättäjälle riski, jos tarjoukseen ei saanut lisätyksi kustannusten nousun huomioon ottavaa klausuulia. Maarakentajilta oli tähän asti puuttunut keinoja määritellä kustannusten nousu yksikäsitetesti. Puute poistui, kun käyttöön tuli ensimmäistä kertaa maarakennuskustannusindeksi. Elettiin yhä vuotta 1963, rahauudistuksen vuotta, jonka jälkeen miljonääriksi tullakseen oli tienattava satakertaisesti vanhoihin helpon miljonääriyden aikoihin.

Kyllä maassa tienattiinkin – ja rakennettiin! Bruttokansantuote nousi 1960-luvun alun 14 miljardista ”uudesta markasta” kymmenessä vuodessa 34,4 miljardiin markkaan. Rakennusinvestointien osuus tästä oli noin kymmenesosa. Osansa tähän yhteiseen kakkuun toivat muun muassa tasakattourakoitsijat ja asfalttiurakoitsijat, jotka molemmat perustivat omat liittonsa vuonna 1964. Rakennustoiminnan kokonaisvolyymia kasvatti myös samoihin aikoihin käynnistynyt projektivienti, jonka päänavaajana toimi YIT Lähi-idästä voitettulla vesihuoltohankkeellaan.

Rakentaminen kotimaassa oli kuitenkin määrällisesti ylivoimaista vientiin verrattuna. Se oli myös entistä tehokkaampaa työmenetelmien kehittymisen ja työmaiden koneellistumisen ansiosta. Työmaiden turvallisuus oli kuitenkin nykynäkökulmasta arvioiden retuperällä. Asiantilaan vaikutettiin ohjeistusta uusimalla ja koulutuksen keinoin. Synkkiä tilastolukuja oli välttämätöntä kaunistaa esimerkiksi louhinta-alalla, jonka työmaannonnettomuuksissa kuoli 1960-luvulla 22 henkilöä ja räjähteiden varastoinnissa seitsemän. Valtioneuvosto antoi vuonna 1965 uudet, louhintatekniikan kehityksen huomioivat järjestysohjeet, joissa uudistettiin panostajien pätevyysvaatimukset. Panostajien koulutuksesta määrättiin asetuksella seuraavana vuonna. Synkkä kehitys kääntyi: 1970-luvulla räjähdysannonnettomuusiin kuoli enää viisi ja 1980-luvulla kolme.

1960-luvun puolivälissä urakoitsijoiden edunvalvonta sai uutta puhtia, kun Suomen Rakennustyönantajien liitto päätti keskittyä entistä painokkaammin nimenomaan urakoitsijakysymyksiin sekä rakennusyritysten taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen edunvalvontaan. Samalla järjestö muutti nimensä Suomen Rakennusurakoitsijaliitoksi. Vuonna 1946 perustetulle Suomen Rakennusteollisuusliitto SRTL:lle puolestaan jäi yksinomainen vastuu rakennusalan työmark-

Kolmas Saimaan kanava valmistui 1960-luvun lopulla.

kinapoliittisesta edunvalvonnasta, siis työehtosopimuksista ja niiden solmimiseksi käytävistä neuvotteluista Rakennustyöläisten Liiton kanssa. SRTL väljensi myös sääntöjään ja laajensi jäsenkuntaansa. Suurimpana jäsenyhdistyksenä oli Työnantjarakennusmestariyhdistys, joka edusti lähinnä pieniä ja keskisuuria rakennusliikkeitä.

Muitakin muutoksia rakennusalan järjestökenttää koki samoihin aikoihin: Lattianpäällysteyhdistyksestä tuli STK:n jäsen. Toinen esimerkki muutoksista oli asfalttiurakoitsija Valtatie-yhtiön ero Tasakattourakoitsijat ry:stä. Tämä kummalliselta kuulostava jäsenyys juontaa siitä, että kattourakoinnin sopimukset noudattivat tuolloin ja pitkään tämän jälkeenkin asfalttiurakoitsijoiden sopimuksia. Tässä oli teknisessä mielessä taustalla se, että kattuhuopien asentajat pikesivät katolla samaan tapaan kuin asfalttiammatilaiset toisaalla. Suurempi syy yhteisiin sopimuksiin lienee kuitenkin ollut, että yhdistämisen kautta saatiin sopimuksia väännettäessä hieman lisää neuvotteluvoimaa.

Maaltamuutto sysäsi kaupungit kasvuun

Työllisten määrä kaupungeissa kasvoi kiihtyvällä vauhdilla 1960-luvulla. Maan sisäinen muuttoliike oli vilkastunut jo edellisen vuosikymmenen lopulla, mutta vasta nyt ja seuraavalla vuosikymmenellä se sai kansanvaelluksen mittasuhteet. Peltoja paketoitiin, ja syrjäseudut tyhjenivät; osa suuntasi idästä ja pohjoisesta Ruotsiin, valtaosa kuitenkin kohti etelää, lähimpään kaupunkiin tai pääkaupungin liepeille asti. Asuntotuotannon tavoitteeksi asetettiin keskimäärin 50 000 asunnon rakentaminen vuosittain kymmenen vuoden ajan. Suuria aluerakentamishankkeita käynnistettiin pääkaupunkiseudulla, Turussa, Tampereella

Rakennusalan täydennyskoulutustoiminta vilkastui RATEKON perustamisen myötä 1960-luvulla.

ja Lahdessa. Vanhat puurakennukset ja monet aiempien vuosikymmenien arvotalot kohtasivat puolestaan purkuaalon modernisaation nimissä.

Asuntorakentamisen buumista ei olisi selvitty ilman betonielementtitekniikan ripeää tarttumista haasteeseen, joka yrittäjien kannalta oli pikemminkin mahdollisuus. Taloudellista yhtälöä helpotti vuonna 1963 käyttöön otettu uusi liikevaihtoverojärjestelmä, joka auttoi parantamaan tehdasvalmistuksen kannattavuutta. Kaksi vuotta myöhemmin tehdasvalmistus sai lisää taloudellista pontta, kun korkein hallinto-oikeus tulkitsi päätöksellään kaiken työmaalla tehtävän betonityön liikevaihtoverolliseksi. Betoniteollisuus kehitti vuosikymmenen aikana myös edistyksellisen BES-järjestelmän.

Nämä muutokset lisäsivät elementtitehtaiden määrää, ja samalla rakennusala tuli piirun verran enemmän teollista toimintaa kuin se työmaatyövaltaisena oli siihen asti ollut. Elementtitehtaissa oli myös erilaiset painotukset työturvallisuus- ja -terveyskysymyksissä. Ne eivät aivan heti saaneet arvoistaan huomiota, kun oli kiire vastata tehokkaalla tuotannolla maaltamuuton haasteisiin. Vaikka yritysten välinen kilpailu oli kovaa, ne järjestäytyivät varsin nopeasti perustamalla yhteiseksi edunvalvojaksi Suomen Betoniteollisuuden Keskusjärjestö SBK:n.

Vuoteen 1965 mennessä Suomessa oli aloittanut toistakymmentä merkittävää uutta betonielementtien valmistajaa, joiden lisäksi monet suurimmista rakennusliikkeistä olivat perustaneet tehtaita, joiden tuotanto ohjattiin kokonaisuudessa oman rakennusliikkeen työmaille. Ensimmäistä kertaa suomalaisessa rakentamisessa vallitsi tilanne, jossa urakoitsijat olivat ryhtyneet pyörittämään merkittävää tehdastuotantoa. Tällä oli vaikutusta myös järjestökenttään: oli valvottava samanaikaisesti sekä tuoteteollisuuden että sen asiakkaisiin kuuluvan urakoitsijan etua, ja nämä edut olivat toisinaan vaikeasti yhteensovittavissa. Eturistiriitoja oli kuitenkin helppo katsoa läpi sormien, koska jokseenkin kaikille alalle ryhtyville riitti tekemistä niin kauan kuin rynnistys maalta kaupunkeihin jatkui – liki kymmeneksi vuodeksi.

1960-luku oli paitsi rakennusalan teollistumisen aikaa, myös yhteiskuntarakenteen uudistumisen vuosikymmen. Kun esimerkiksi metsäteollisuus investoi vielä ennätystahtiin ja sisäinen muuttoliike oli vilkkaampaa kuin koskaan, tarvittiin entistä parempia kulkuyhteyksiä. Tämä toi runsaasti töitä pitkät työehtosopimukset neuvottelulle maa- ja vesirakennusallalle. Maailmanpankin rahoituksella tehtiin moottoriteitä, joista ensimmäiset tehtiin kaupunkien

tuloväylille. Vuosikymmenen suurin infrahanke oli kuitenkin vuonna 1968 valmistunut Saimaan kanava. Sen rakentamisen työllisyysvaikutus oli merkittävä, etenkin kun laskusuhdanne oli supistanut muuta rakentamista.

Myös teollisuudella meni vuosikymmenen lopulla huonosti, mikä johti noin 40 000 ihmisen Ruotsiin muuttoon vuosina 1968–69. Kotimaassa muuttoliike ei vielä 1960-luvulla saavuttanut huippulukemiaan; vuosikymmenen vaihtuessa pako kaupunkeihin vain vilkastui. Yksi suurimpia muuttovoittajia oli Espoo, joka sai vuosikymmenen lopulla ja 1970-luvun alussa oman, rakentajia mittavasti työllistäneen keskuksensa.

LISÄÄ KOULUTUSTA JA JÄRJESTÖJÄ

- Suomesta EFTAn jäsen 1961
- Rakennusteollisuuden koulutuskeskus RATEKO 1962
- Liikevaihtoverojärjestelmä ja rahauudistus 1963
- Kattoliitto 1964
- Louhintatekniikan järjestysohjeet ja panostajien pätevyysvaatimukset 1965
- Lattianpäällysteyhdistys 1965
- Suomen Betoniteollisuuden Keskusjärjestö SBK 1965 ja BES-järjestelmä
- Oppisopimuslaki 1967
- Saimaan kanavan kolmas rakentaminen 1968
- Joukkomuutto Ruotsiin 1968–1969

1970-luku

Työtaisteluja ja jättihankkeita

Laa ja lakkoilu haittasi asuntotarpeen ylläpitämää ennätysvilkasta rakentamista, kunnes nousu katkesi öljykriiseihin. Huomattavien kotimaisten infrahankeiden rinnalla kukoisti rakennusvienti. Työsuojelulaista alkoi työturvallisuuden ja -terveyden pitkä kehitys.

1970-luvun alkuvuodet olivat rakennusalalla voimakkaan kasvun aikaa. Pitkään jatkunut maaltamuutto jatkui yhä ja nyt entistä voimakkaampana, mikä tiesi asuntorakentajille ja betonielementtitehtaille täyttä työkantaa pitkäksi aikaa eteenpäin. Yhteenlaskettu vuosittainen asuntotuotanto ylitti 50 000 uutta asuntoa, ja vuosina 1974 ja 1975 uusia koteja rakennettiin kansainväliseen ennätystahtiin asukasluvuun suhteutettuna. Tämä historiallinen yli 70 000 asunnon vuosivauhti toteutui aikana, jolloin OPEC-maiden ensimmäinen massiivinen öljynhinnan korotus oli jo tapahtunut.

Ensimmäinen öljykriisi, joka oli kehkeytnyt Israelin sekä Egyptin ja Syyrian kesken lokakuussa 1973 käydyin Yom Kippur -sodan jälkimainingeissa, merkitsi raakaöljyn hinnan moninkertaistumista yhdellä OPEC-maiden yhteisellä päätöksellä. Kun Lähi-idän öljyntuottajamaiden vientitulot moninkertaistuivat, rahaa riitti mittaviin rakennusinvestointeihin, joihin liittyvistä urakoista myös suomalaiset rakentajat pääsivät osallisiksi. Lähi-idän rakennusvienti Suomesta tosin käynnistyi viiveellä sen jälkeen, kun kotimaan raken-

nusmarkkinat alkoivat vuosikymmenen puolivälin jälkeen vetää huonosti. Silloin vuosikymmenen alun työntäyteiset ajat olivat muisto vain.

Muistot eivät ainakaan työnantajapuolella olleet pelkäänsä suloisia, sillä vuosina 1971-1973 rakennusalalla lakkoiltiin enemmän kuin koskaan. Jo vuosi 1970 oli vaikea vuosi työmarkkinapoliittisesti. SAK ja STK yrittivät sopia neuvotteluin keskitetystä tuloratkaisusta, mikä jäi yritykseksi. Kun neuvottelut eivät pitkäaikaistenkaan ponnistelujen tuloksena edenneet, tasavallan presidentti puuttui peliin ja antoi ratkaisuehdotuksen orastavan kiistan osapuolille. UKK-sopimuksen sisältö sai työnantajapuolen hyväksynnän, mutta työntekijät hylkäsivät sen jäsenäänestyksen jälkeen, mitä seurasi uhkavaatimus lakon aloittamisesta 25. helmikuuta 1971.

Sosiaaliministeriö käytti oikeuttaan siirtää lakon alkamispäivää kahdella viikolla, mikä sekään ei estänyt lakon puhkeamista. Lakonjulistusta seurasi pian työnantajien julistama työsulku, jota työnantajat eivät olleet käyttäneet aseenaan sitten 1920-luvun. Lakossa oli tämän jälkeen 6800 ja työsulun piirissä lähes kolminkertainen määrä rakennustyöläisiä.

Äkillinen lakkoilu selittyy osin voimakkaalla nousukaudella, joka vaurastutti monia rakennusliikkeitä. Kun oli tiedossa, että firmalla menee hyvin, houkutus lakkoilla kas-

voi. Lakon vaikuttavuutta kasvatti jäsenmäärän kasvu noin 6000-jäsenisen Muurarien Liiton yhdistyttyä 90 000-jäseniseen Rakennustyöläisten Liittoon. Myös ajankohta oli työntekijöiden näkökulmasta otollinen: kun pyörät pyörivät täysillä, niiden pysähtymisestä olisi työnantajaosapuolelle mahdollisimman paljon haittaa. Lakko kesti runsaat kaksi viikkoa, ja sen jälkeen valtakunnansovittelijan johdolla neuvotellut ehdot olivat suunnilleen samantasoiset kuin esimerkiksi metalliteollisuudessa.

Alueellinen edunvalvonta aktivoituu

Samoihin aikoihin, kun rakennustyöläiset saivat jäsenmäärän kasvun myötä lisää joukkovoimaa, jota he myös etujaan ajaakseen käyttivät, myös työnantajapuolen järjestökenttä uudistui. Aiemmasta Työnantajarakennusmestariyhdistyksestä tuli vuonna 1971 Suomen Rakennusliikkeiden Liitto. Järjestötoiminta laajeni myös maantieteellisesti, kun Rakennusteollisuusliitto perusti yhdeksän piiriyhdistystä. Nämä aloittivat edunvalvontatoiminnan, joka aiemmin oli ollut pelkästään keskusjärjestön vastuulla.

Ensimmäisenä piiriyhdistystoiminta käynnistyi vuonna 1970 Sisä-Suomen piirissä, jonka jäsenenä oli jo perustamisvaiheessa rakennusliikkeitä. Pirkanmaalla keskuspaikkaansa pitävän piiriyhdistyksen toiminnan juuret olivat vuodessa 1957, jolloin Tampereella oli aloittanut työnsä ensimmäinen Rakennusteollisuusliiton nimittämä piiriasiamies. Eri paikkakunnille nimitettyjen piiriasiamiesten toimenkuvaan oli kuulunut jo tuolloin työrauhahäiriöiden sovittelu, mutta myöhemmin yhä tärkeämmäksi osaksi tehtäväkuvaa oli muodostunut rakennusliikkeiden edunvalvonta ja yhteistyö toiminnan kehittämiseksi. Piiriyhdistysten perustamisen myötä alueellisesta edunvalvonnasta tuli entistä itsenäisempää ja paremmilla resursseilla varustettua.

Vahvistetut resurssit olivat tarpeen myös työmailla. Lähiöiden rakentaminen oli 1970-luvun ensimmäisellä puoliskolla laajentunut myös etelän suurten kaupunkikeskusten ulkopuolelle, mikä täytti sekä elementtitehtaiden että niiden tuotteilla rakentavien tilauskirjat. Nyt oli yrityskentässä kuitenkin se uusi ja vaikutukseltaan merkittävä piirre, että aiemmin sementintoimittajina pitäytyneet Lohja ja Partek olivat ryhtyneet perustamaan omia elementtitehtaita. Toinen käynnissä oleva muutos oli se, että suurimmat rakennusliikkeet Haka, Polar ja Puolimatka kärkkäivät edullisia yritysostoja maakunnista tavoitteenaan vakiinnuttaa asemansa valtakunnallisina rakentajina.

Kun asuntorakennusmarkkinoiden ylläpitämä kasvu alkoi vuosikymmenen puolivälin jälkeen hidastua, laajeneminen valtakunnalliseksi ei enää välttämättä näyttäytynytkaan yhtä hyvänä strategiana. Pienemmissä kaupungeissa rakentamisen hiipuminen oli rajumpaa, kun taas esimerkiksi Helsingissä vuonna 1970 käynnistynyt jättimäinen metro-

hanke työllisti yli kymmenen vuoden ajan varsinkin maa- ja vesirakentajia.

Vuonna 1971, pitkän yhtäjaksoisen työehtosopimuskauden umpeuduttua Suomen Maarakentajien Keskusliitosta tuli viralliselta statukseltaan työnantajaliitto. Se ei joutunut tuohon aikaan – eikä ole myöhemminkään joutunut – vastaavan lakkosuman keskelle kuin talonrakennusalan työnantajat tahollaan samaan aikaan. Vuosi 1972 oli talotyömailla työrauhamielessä tyyni, mutta seuraavana vuonna työrauha rikkoutui taas.

Rakennusmestarit olivat saaneet sovussa vuonna 1972 oman palkkavaatimuksensa läpi. Tämän ammattiryhmän ensimmäiseen omaan sopimukseen kirjattu palkkaehto oli mestarien kannalta varsin hyvä. Tämän seurausta tai ei, rakennustyöläiset esittivät seuraavana vuonna työnantajapuolen näkökulmasta ylimitoitettuja palkkavaatimuksia. Niistä ei päästy yksimielisyyteen ennen kuin oli istuttu pitkä lakko ja koettu työsulku. Lakkojen takia jäi väliin 1,46 miljoonaa miestyöpäivää ja valmistumatta viidesosa vuonna 1973 valmistuneiden asuntojen määrään nähden.

Suma purkautui sitten kahtena seuraavana vuonna. 1970-luvulla tehtiin myös käänteentekevä vuosilomasopimus. Lomapalkkasopimusjärjestelmän kehittäminen oli tosin alkanut Rakennusliiton aloitteesta jo vuonna 1956 Ruotsista saadun esimerkin mukaan. Vuonna 1973 voimaan astuneen vuosilomalain mukaan lomakorvaus oli maksettava aina työsuhteen päättyessä. Määräaikaisten ja lyhyiden työsuhteiden rakennusalanalla se johti usein siihen, että lomapalkkaa ei ollut työntekijän käytettävissä enää loma-aikana eli kesällä, vaan se oli jo talveen mittaan käytetty. Lomapalkkasopimuksessa sovittiin, että työsuhteen päättyessä lomapalkkaa ei maksettukaan työnantajalle vaan lomapalkkakassaan, josta se maksettiin työntekijälle heinäkuun alussa. Sillä tavalla rakennusalanalla työntekijällä oli varaa lomailuun.

Lomapalkkakassalla oli merkittävä vaikutus myös Rakennusteollisuusliiton talouteen, kun 80-luvun alkupuolella sovittiin, että lomapalkat maksetaan sen omistamalle tilille. Tilinomistaja sai käyttöönsä lomapalkkatililtä kertyvät korot. Korkotuloista suurin osa rahastettiin tukirahastoon, joka jyvitettiin myöhemmin toimialoittein ja purettiin järjestörakennemuutoksen yhteydessä 2007. Lomapalkkojen tilittämisestä luovuttiin 90-luvulla, ja niitä ryhdyttiin maksamaan lain mukaisesti työsuhteen päättyessä.

Herätys työturvallisuudessa

Rakennusalan työturvallisuus oli tuohon aikaan heikolla tasolla verrattuna nykytilanteeseen. Toisaalta parannuksia ei osattu vaatiakaan; oli totuttu siihen, että työ sisältää riskejä. Yhteiskunnassa alettiin kuitenkin vähitellen herätä työsuojelun tärkeyteen ja keinojen miettimiseen sen paran-

tamiseksi. Osana tätä kehitystä Tampereelle perustettiin vuonna 1973 työsuojeluhallitus, ja seuraavana vuonna astui voimaan laki työsuojelun valvonnasta.

Uuden lain käytännöllinen merkitys rakennustyömailla oli vielä vähäinen, mutta siemen oli kylvetty. Poikkeuksena olivat maalarit, jotka – niin työnjohto kuin työntekijätkin – olivat jo edellisenä vuonna antaneet yhteisen julkilausuman tavoitteenaan ”myrkkymaalien” kieltäminen. Vähimmäisvaatimuksena he pitivät hengitettynä vaarallisia liuottimia sisältävien maalien selkeitä merkintä- ja suojautumiskäytäntöjä, joiden toteuttamatta jättämisen maalausammattilaiset uhkasivat johtavan kyseisten tuotteiden boikottiin. Boikotti vältettiin, kun maalausalan uudessa työehtosopimuksessa oli otettu huomioon palkkakysymyksen lisäksi myös työturvallisuuskäsitteitä.

Valmisbetoni-, betonielementti- ja sementtitehtailla uusi laki johti parannuksiin kivipölyltä suojautumisessa. Pääosassa näistä tuotantolaitoksista pöly saatiin työterveysmielessä hallintaan 1970-luvun aikana. Siksi oli 2000-luvun alussa lähes skandaali, kun ilmeni, että väliaikaisessa kangashallissa Nord Stream -kaasuputken suojaksi tehdyn ruiskubetonoinnin yhteydessä suuri osa ranskalaisen urakoitsijan Suomessa palkatuista työntekijöistä sai hengitystieoireita työmaiden aikana.

Uuden lain velvoitteisiin ja mahdollisuuksiin työturvallisuuslalla heräsivät myös muutamat turvatuotevalmistajat. Esimerkiksi keskipohjanmaalainen Sievin Jalkine Oy aloitti 1970-luvulla turvakengien valmistuksen. Nämä tuotteet eivät kuitenkaan vielä tässä vaiheessa löytäneet merkittävässä määrin käyttäjiä rakennustyömailta.

1970-luvulla myös rakentamisen ja rakennetun ympäristön laatu – toinen viime vuosikymmenten kestoteema rakennusalan kehittämisessä – sai korostunutta huomiota rakentamisen ammattilaisten omassa keskuudessa. Öljykriisiä seuranneiden energiansäästövaatimusten sivutuotteena

Rakennusvienti Neuvostoliittoon työllisti suomalaisia urakoitsijoita 1970-luvulla, jonka lopulla käynnistyi Kostamuksen rakentaminen.

vuonna 1975 annettiin määräykset rakennusten lämmöneristävyydestä. Rakennusten eristämistä ja tiivistämistä oli lisättävä, mikä herätti huolta kosteusvaurioista. Myös betonirakenteiden lähiöiden keho esteettinen ja sosiaalinen imago puhututtivat. Tätä haittatekijää ala ryhtyi nyt yhdessä tuumin korjaamaan: elementtiteollisuus kehitti tuotantoaan, ja Suomen Betoniteollisuuden Keskusjärjestö ryhtyi järjestämään Vuoden Betonirakenne -kilpailuja. Niissä menestyivät aluksi teknisesti vaativat rakennuskohteet ja varsinkin 80-luvun alusta lähtien arkkitehtonisesti näyttävät kohteet. Rakennustuoteteollisuuden ja urakoitsijoiden panos korostui palkintotöissä vasta myöhemmin.

Betoni oli ollut 1950-luvulta lähtien rakennusten runkojen valtamateriaali ja oli sitä yhä, mutta 1970-luvulla teräsrakentaminen alkoi yleistyä etenkin toimistorakentamisessa. Tämä toi betonialan edunvalvontaan uuden haasteen ja havahtumisen siihen, että yhdessä vaikuttaminen oli paljon tehokkaampaa kuin vaikuttamisyrietykset yksinään. Toisaalta valistuneet ammattilaiset eivät halunneet tuolloinkaan liikaa korostaa materiaalien vastakkaisuutta, vaan mieluummin sitä, että kullakin materiaalilla on omat luonteet käyttökohteensa.

Rakennusviennin lihavat vuodet

1970-luku oli myös vuosikymmen, jolloin rakennusvienti eli kulta-aikojaan. Ensimmäiset merkittävät vientikohteet olivat Neuvostoliitossa: aluksi pienimuotoinen, vuonna 1973 Pääjärven taajama ja sen jälkeen Svetogorsk. Mittavin hanke oli kuitenkin Urho Kekkosen lobbauksella, vuosina 1977–1985 rakennettu Kostamuksen kaivoskaupunki, jota rakentamaan seitsemän merkittävimpiin kuuluvaa raken-

Merihaka on 1970-luvun betonielementtirakentamisen kuuluisimpia esimerkkejä.

nusliikettä perustivat Finn-Stroi Oy:n. Kostamus-hankkeen käynnistymisen aikaan Suomi oli jo vajonnut taantumaan, mikä korosti hankkeen merkitystä rakennusalan työllistämisen näkökulmasta.

Kohtuullista työkantaa pitivät yllä myös Helsingin metron sekä Päijänne-tunnelin kaltaiset jättihankkeet. Talonrakennusurakoitsijoiden hankalaksi käynnyttä tilanetta nämä hankkeet eivät kuitenkaan auttaneet. Osa löysi töitä Loviisan ydinvoimalatyömaalta, jossa kakkosyksikön rakentaminen jatkui vuosikymmenen vaihteeseen asti, tai Olkiluodosta, jonka molemmat varhaiset rakennusvaiheet työllistivät 1970-luvun lopulla. Nämä suurhankkeet kuuluivat ensimmäisiin, joiden urakoita tarjosivat ja saivat useamman rakennusliikkeen muodostamat työyhteisliittymät.

Osa rakentajista puolestaan suuntasi Lähi-itään, ja sikäläisille markkinoille lähtivät myös rakennustuoteteollisuuden suurimmat toimijat perustaen alueelle muun muassa betonielementtitehtaita. Toisaalta kotimarkkinoilla osa ammattiryhmistä poti työntekijäpulaa. Esimerkiksi vesikattoasentajia oli 1970-luvun lopulla liian vähän. Kun Persian shaahin dynastia vuonna 1979 kaatui ja monen suomalaisen työt maassa loppuivat, kotimaan työmarkkinoilla oli taas hieman enemmän ammattilaisia saatavilla. Saudi-Arabiaan ja Irakiin suomalaisia rakentajia vielä jäi runsaasti – ja lisää oli tulossa.

Taantumaa potevassa Suomessa oli tällä välin säädetty YT-laki, jonka tavoitteena oli luoda puitteet yritysten johdon ja työntekijöiden tavoille kehittää keskinäistä yhteistoimintaa. Vuonna 1979 voimaan astuneen lain soveltamisalue on monesti kuitenkin rajoittunut luomaan vakiintunut käytäntö

lomautuksiin tai irtisanomisiin johtaviin YT-neuvotteluihin. Poikkeuksia kuitenkin on – ja oli jo 1970-luvulla. Ne yritykset, joissa työnantajat ja työntekijät ovat halunneet aitoa yhteistyötä ja kyenneet siihen, ovat yleensä myös menestyneet. Sama pätee järjestöihin; 1970-luvun alun lakkoherkän kauden jälkeen yhteistyö on tiivistynyt, eikä vastaavaa lakkoaaltoa ole sittemmin nähty.

KRIISIEN JA VIENNIN VUOSIKYMMEN

- Lähiörakentamisen huippuajat 1970-luvun alkupuoliskolla
- Helsingin metron rakentaminen alkaa 1970
- Suomen Maarakentajien Keskusliitosta (SML) työnantajaliitto 1971
- Laajoja lakkoja rakennusallalla 1971, 1973
- Ensimmäinen öljykriisi 1973
- Työsuojeluhallitus 1973
- Svetogorsk (alk. 1973) ja Kostamus (alk. 1977)
- Toinen öljykriisi 1978
- Loviisa ja Olkiluoto 1970-luvun lopulla
- Lähi-idän vienti 1970-luvulla ja Persian shaahin kukistuminen 1979

Tiedekeskus Heureka on onnistunut rakennus teknisesti että arkkitehtonisesti.

1980-luku

Nousuhuumassa yhteistyöhön

Kulutusjuhlan vuosikymmenellä työnantajat ja työntekijät alkoivat löytää yhteisen sävelen, vaikka riitasointujakin esiintyi. Rahamarkkinoiden vapautuminen kiehautti rakennusmarkkinat yli.

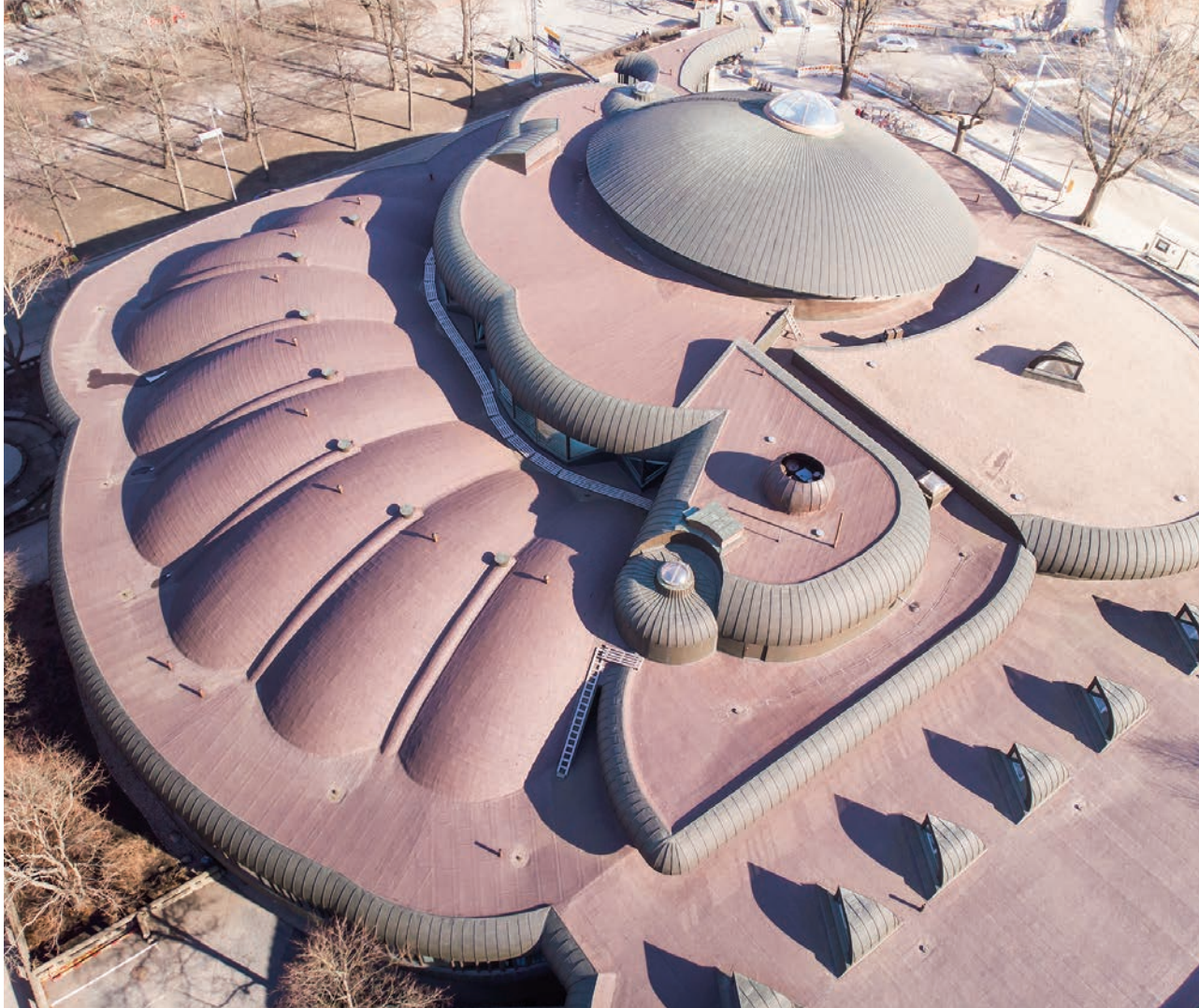
Rakennusala koki muun kansantalouden mukana voimakkaan, lähes koko vuosikymmenen kestäneen nousukauden. Vielä vuosikymmenen alussa vauhti oli 1970-luvun toisen öljykriisin jäljiltä maltillinen, mutta kiihtyi jyrkästi sen jälkeen, kun Suomen Pankki vuonna 1986 vapautti päättöksellään ulkomaisen lainanoton. Yritykset keksivät pian, että ulkomailta saa lainaa halvemmalla kuin kotimaasta. Kotimaiset pankit puolestaan alkoivat syyttää lainarahaa yksityishenkilöille holtittomasti – usein vakuudettomasti. Tämä johti siihen, että kansantaloudessa liikkuvan rahan määrä kasvoi erityisesti 1980-luvun jälkipuoliskolla, jolloin suomalaiset saivat kuulla elävänsä Pohjan Japanissa.

Raha liikkui ja kiersi taskusta taskuun, joskus valoa kestävämmällä tavalla. Rakennusala ei valitettavasti ollut tässä suhteessa synnitön, mistä yhtenä esimerkkinä oli vuonna 1984 tietoon tullut Naurissaaren lahjustapaus. Se paljastui, kun kävi ilmi, että Rakennus-Ruola ja venevalmistaja PR-Marin olivat lahjoneet kaupunginvaltuutettuja puoltamaan yhtiöiden Helsingin Naurissaareen haluamia kaavamuutoksia. Tuolloin oli meneillään vuosikausia jo

puitu tamperelaiseen Rakennusliike Noppaan kytkeytynyt lahjusskandaali. Laaja lahjusten anto ja vastaanotto, jossa oli osallisina keskeisiä kunnallispoliittisia päättäjiä ja Osuuspankin ylintä johtoa, oli saanut alkunsa jo 1970-luvulla erityisesti Hervantaa rakennettaessa.

Nämä oikeudessa pitkään puidut tapaukset tahrasivat rakennusalan mainetta suuren yleisön silmissä. Toisaalta rakennetun ympäristön maine alkoi kohentua, kun asunto-kohteissa esteettiset arvot ja käyttöikäkökohdat saivat entistä enemmän huomiota. Vaikka osa lähiöistä oli ollut arkkitehtonisesti onnistuneita, ne toteutettiin pitkälti tehokkuus ja edullisuus edellä. Esimerkiksi edellä mainittua Hervantaa, joka oli 1970-luvun alusta asti ollut myös Tampereen teknillisen yliopiston sijaintikaupunginosa, haluttiin parantaa asuinympäristönä asuntojen rakentamisen jo edettyä pitkälle. Tätä varten tehtävään palkattiin arkkitehtipariskunta Reima ja Raili Pietilä, joiden suunnittelema keskusakseli jäseni kaupunginosan selkeisiin osiin.

Pietilät kunnostautuivat myös suunnittelemalla Tampereen pääkirjasto Metson, joka on edustava esimerkki suomalaisen arkkitehtuurin uudesta kukoistuksesta. Rakentamisen ja rakennusalan maine muodostui 1980-luvulla kaiken kaikkiaan ristiriitaiseksi: yhtäältä ei välttytty uudenlaisilta, korruption liittyviltä mainetahroilta, toisaalta taas ala kohensi mainettaan hienojen rakennuskohteiden kautta.

Ne eivät tietenkään olleet pelkästään arkkitehtien luomuksia, vaan kiitos kuului – tai ainakin pitäisi kuulua – myös teknisille suunnittelijoille sekä urakoitsijoille ja tuoteteollisuudelle.

Kohtuuttomista vaatimuksista yhteisymmärrykseen ja pesuvatilakkoon

Työmarkkinarintamalta kuului 1980-luvulla sikäli merkittävää uutta, että aiemmin niin lakkoherkät rakennustyömaat olivat vähitellen rauhoittumaan päin. Vuosikymmenen alussa tosin vielä riideltiin entiseen tapaan ja vaadittiin kohtuuttomia. Kun keskusjärjestöt epäonnistuivat yrityksessään solmia keskitetyt työehtosopimukset, niiden solminen siirtyi liittotasolle. Helmikuussa 1980 rakennusalan työntekijäjärjestö esitti työnantajille pitkän vaatimuslistan, jonka toteutuminen olisi merkinnyt työvoimakustannusten nousua noin 50 prosentilla. Kun työnantajajärjestö ei listan vaatimuksiin suostunut, alkoi pitkä ja vaikea neuvottelukierros, jonka aikana lakkoilultakaan ei välttytty.

Tällä kertaa lakkoon ryhtyivät putkimiehet, jotka lopetivat työt pitkäperjantaina 4. huhtikuuta. Runsaat kaksi viikkoa myöhemmin talonrakennusalan ja samana päivänä myös asfalttialan työntekijät hyväksyivät omat työehtosopimuksensa. Lakkoilevien putkimiesten jättäminen yksin aiheutti ankaraa kritiikkiä heidän edunvalvojiensa, mutta myös putkityönantajien keskuudessa. Rakennusalan ja sen

Tampereen pääkirjasto Metso on Reima Pietilän myöhäistuotannon vaikuttavimpia esimerkkejä.

eri alatoimialojen työnantajat ja työntekijät olivat löytämässä toisensa, ymmärtämässä että vastakkainasettelun korvaava yhteinen etu on paras etu.

Mustavalkoisen vastakkaisuuden aikojen taakse jäämisestä oli ollut merkkejä jo siitä alkaen, kun teollisuuden ja työmaiden palkkataso 1960-luvun lopulla nousi säälliselle tasolle. Noihin aikoihin syntyi myös käytäntö, jonka mukaisesti työnantaja kehittyneine kassajärjestelmineen osallistui ay-jäsenmaksujen perintään palkanmaksun yhteydessä. Nyt aika oli kypsä yhteistyön syventämiseen, mistä konkreettinen esimerkki oli keväällä 1981 solmittu rakennusalan yhteistoimintasopimus RYTS.

Uusi sopimus juonsi juurensa siihen, että niin rakennustyönantajat kuin -työntekijätkin ymmärsivät järjestöjä yhdistäviksi seikoiksi koulutuksen tärkeyden ja nuorten houuttelemisen alalle. Tämä tematiikka on tänä päivänä yhtä ajankohtainen kuin neljä vuosikymmentä sitten, jolloin suuret ikäluokat olivat vastikään tulleet alalle. Yhteisymmärryksen konkreettisena osoituksena molemmat julkistivat yhteisen huolella valmistellun koulutus- ja työvoimapolitiittisen kannanoton, joka julkaistiin keväällä 1984. Tässä vaiheessa suomalaisten harjoittama rakennustoiminta

SRV:n ensimmäinen voitettu urakka oli Viron Rakveren lihanjalostustehdas.

tapahtui lähes sataprosenttisesti Suomessa, sillä Neuvostoliiton suurhankkeet olivat päättyneet ja Lähi-idästä oli vetäydytty työskentelyn käytyä liian vaaralliseksi Irakin ja Iranin sodan takia. Viennin päätyttyä töiden löytäminen ei ollut itsestään selvää, vaikka talouden korkeasuhdanne oli jo alkanut.

Aiempaa sopuisammaksi kääntynyt yhteiselo rakennustyöläisten ja -työnantajien välillä oli luonnollisesti ilahduttava asia. Seesteisyyden todennäköisesti vaikutti myös ajankohdan yhteiskunnallisen päätöksenteon ilmapiiri, jolle oli ominaista pyrkimys päästä yksimielisiin ratkaisuihin. Tällainen konsensusajattelu oli vallitseva tila koko 1980-luvun ajan, ja se heijastui myös rakennusosalalle. Vielä aika ei kuitenkaan ollut kypsä esimerkiksi työturvallisuuden oleelliseen parantamiseen. Koettiin ehkä luonnolliseksi, että työhön liittyi riskejä, eikä tätä monikaan ainakaan julkisesti asettanut kyseenalaiseksi.

Täysin jännitteettömiksi työnantajien ja työntekijöiden suhteet eivät kuitenkaan hetkessä muuttuneet. Tästä oli osoituksena tragikoomisiakin piirteitä saanut vuoden 1986 pesuvalikko. Se alkoi työntekijöiden tyytymättömyydestä siihen, ettei uusien työmaiden sosiaalituloissa aina ollutkaan toivottua juoksevaa vettä, vaan vanhan käytännön mukaisesti pesuvalitti. Itseään isommaksi paisunut kiista johti rakennustoiminnan totaaliseen seisahtumiseen koko maassa. Toukokuu 1986 oli kaiken kaikkiaan työtaistelupitoisimpia suomalaisen rakennusalan historiassa, sillä samaan aikaan

pesuvalikon ja -työsulun kanssa oli meneillään sähköalan lakko ja työsulku. Kesään mennessä kuitenkin päästiin sopuun ja kun Rakennusteollisuusliiton ja Rakennusurakoitsijaliiton isännöimä Euroopan Urakoitsijaliiton konferenssi Helsingissä touko-kesäkuun vaihteessa käynnistyi, rauha oli taas palannut kaikille rakennustyömaille.

Urakoitsija- ja järjestökentässä uusjakoa

Työmaiden kyltteihin painetut nimet olivat noihin aikoihin tyypillisesti erilaiset kuin vielä muutama vuosi aiemmin, sillä yrityskauppoja oli etenkin urakoitsijoiden keskuudessa tehty tavallista enemmän 1980-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Suuret, konserneiksi muuttuneet rakennusliikkeet Haka, Polar, Puolimatka ja YIT olivat käyneet taajaan ostoksilla maakunnissa pyrkiessään voittamaan markkinaosuuksia kilpailijoilta ja tavoitellessaan koko maan kattavaa toimintaverkostoa. Tehtävä ei ollut kellekään helppo, sillä korkeasuhdanteesta huolimatta alalla oli toimijoita pikemminkin liikaa kuin liian vähän. Kuvaava esimerkki on YIT:n, Veston ja Perusyhtymän muodostama konserni, jonka kaikki kolme yhtiötä saattoivat kukin antaa tarjouksen samaan kohteeseen. Joskus tarjouskilpailun voittanut tarjous oli niin edullinen, että se alitti rakennuttajan arvioiman omakustannushinnan. Tällainen tarjoustoiminta johti raskaisiin tappioihin, erityisesti Perusyhtymällä vuonna 1987. Satojen miljoonien markkojen negatiivisen tilinpäätöksen seurauksena Perusyhtymä sulautettiin YIT:hen. Yhdessä ne – YIT:hen aiemmin liitetyn Veston kanssa – muodostivat nyt YIT-Yhtymä Oy:n.

Myllerrykset YIT-Perusyhtymä-konsernissa tarjosivat tilaisuuden uudelle yrittäjälle, itäviennissä kunnostautu-

neelle Ilpo Kokkilalle. Hän irtautui yhtiöstä ja perusti neljän kollegansa kanssa Suomen Rakennusvienti SRV:n eli SRV Viitokset -yhtiön. Ensimmäinen voitettu urakka oli Viron Rakveren lihanjalostustehdas. Pian tämän jälkeen SRV alkoi saada merkittävää jalansijaa Suomesta ja nousi johtavien urakoitsijoiden joukkoon viimeistään Kampin keskuksen tarjouskilpailuvoitolla vuosituhannen alussa.

Viitokset toi työmaille uudenlaisen toteutusmuodon, projektinjohtourakan, joka muutti totuttua rakennuttaja-suunnittelija-urakoitsija-mallia merkittävästi. Enää urakoitsijan ainoana vaihtoehtona ei ollut noudattaa etukäteen laadittuja suunnitelmia voimatta itse niihin vaikuttaa. Sen sijaan projektinjohtomallin hallitseva urakoitsija selvitti mahdollisimman tarkasti rakennuttajan tavoitteleman lopputuotteen ja ohjasi sitten suunnittelua tämän tavoitteen toteuttamiseksi samalla kustannuksia koko ajan optimoiden. Hieman liioitellen voi todeta, että oli palattu aikaan ennen suunnittelijoiden eriytymistä omaksi toimialakseen.

Tällaiset isot muutokset eivät voineet myöskään olla vaikuttamatta rakennusalan järjestökenttään. Jo hieman aikaisemmin, etelän konsernien osteltua pienempiä ja pohjoisempia kilpailijoitaan, järjestöillä oli vastaavasti herännyt halu liittyä yhteen. Suomen Rakennusteollisuusliitto nähtiin nyt vahvana järjestönä, jonka siipien suojassa olisi hyvä valvoa oman jäsenkunnan etuja. Tätä ilmensi Putkijohtotyönantajainliiton ja hieman myöhemmin Suomen Maarakentajien Keskusliiton liittyminen SRTL:ään. Pitkien neuvottelujen jälkeen vuonna 1989 syntyi päätös uudesta kattavasta työnantajaliitosta, johon yhdistyisivät SRTL:n lisäksi Suomen Rakennusliikkeiden Liitto ja Suomen Rakennusurakoitsijaliitto. Näin sai alkunsa Rakennusteollisuuden Keskusliitto, joka aloitti toimintansa vuoden 1992 alussa.

Vei kuitenkin lähes kolme vuotta ennen kuin näin perustettu Rakennusteollisuuden Keskusliitto aloitti toimintansa. Tällä välin Suomi oli syöksynyt 1980-luvun lopun ylikuumenneesta markkinatilanteesta laman pohjamutiin.

Ei rakentamisen 1980-luku kuitenkaan ollut pelkkää myllerrystä yritys- ja järjestökentässä ja ylikuumenuvia suhdanteita. Edellä kuvattu työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen yhteistyön tiivistyminen johti työn ohessa annettavan ammatillisen koulutuksen kasvuun. Esimerkiksi ajoneuvonosturinkuljettajille saatiin vuonna 1986 oma koulutusohjelma. Myös kattorakenteiden luotettavuus puhututti niin rakennuttajia ja suunnittelijoita kuin rakentajiaakin. Vähitellen yleistyneet tasakatot olivat alkaneet epäilyttää: saako niistä riittävän vedenpitäviä ja kestävätkö ne varmuudella lumisimpien talvien kuormat? Rakennushallitus oli kieltänyt tasakatot omissa kohteissaan jo vuonna 1981, ja nyt epäily oli vallannut monet muutkin. Vuosikymmenen lopulla myös kattotöiden paloturvallisuus nousi keskiöön, kun vakuutusyhtiötkin kiinnostuivat pohtimaan keinoja, joilla kattojen

paloturvallisuusriskejä saataisi pienennetyksi.

Rakentamisen ympäristövaikutusten tarkastelu painotui vielä 1980-luvulla pyrkimykseen minimoida soranoton maisemahaitat. Soranottoa olikin jo aiemmilla säädöksillä rajoitettu, ja nyt mietittiin keinoja, miten saada vanhat soranottoaikat maisemoiduksi. Ympäristölainsäädäntö oli kuitenkin vuonna 1983 perustetun ympäristöministeriön resurssien kehityksessä aiempaa kattavammaksi. Sittemmin ympäristöministeriön vastuulle on siirtynyt yhä suurempi osa rakentamiseen vaikuttavaa säädösten valmistelua. Ajoittain asioiden käsittely ja säädösten valmistelu on ruuhkautunut, mikä on ollut omiaan kiristämään ministeriön ja rakennusalan yritysten ja järjestöjen välejä.

Kulutusjuhlan vuosikymmenen puolivälissä asunnottomuus oli iso yhteiskunnallinen ongelma. Tämän ratkomiseksi RTK oli mukana perustamassa Y-Säätiötä, joka alkoi hankkia ja tuottaa koteja asunnottomille.

1980-luvun lopulla valtaosalla rakennusalaista leipänsä saavilla oli kuitenkin niin yltäkylläisesti töitä, että riitti kun teki työnsä ja maksoi laskunsa. Vuosikymmenen päättyessä valmistui rakennuksia ennätysmäiset 60 miljoonaa kuutiometriä ja asuntoja runsaat 60 000, joista kaksi kolmannesta oli vapaarahoitteisia. Tämä tosin alkoi ajaa yrittäjistä nousuhuumautuneimpia laadukkaan rakentamisen asemesta kiinteistöliiketoimintaan. Siitä näytti nousukaudella olevan mahdollista ulosmitata pikavoittoja, joiden rapistessa tilille harva mietti ikuisuusasioita: sitä, että luonnonlainomaisesti nousukausi päättyisi aikanaan. Niin kävikin, muttei ihan vielä vuosikymmenen vaihtuessa.

”POHJOLAN JAPANIN” VUOSIKYMMEN

- Rakennusalan yhteistoimintasopimus RYTS 1981
- Ympäristöministeriö 1983
- Naurissaaren ja Nopan lahjusskandaalit 1980-luvun puolivälissä
- Rahamarkkinoiden vapautuminen 1986
- Ammatilliset koulutusohjelman alk. 1986
- Pesuvalvontalaki
- YIT-Yhtymä Oy ja SRV Viitokset Oy 1987
- Päätös Rakennusteollisuuden Keskusliiton RTK:n perustamisesta 1989
- Ennätysmäinen korkeasuhdanne 1980-luvun lopulla

Oopperatalon rakentaminen oli lamavuosien harvoja suurprojekteja.

1990-luku

Romahduksesta uuteen nousuun

Syvin lama 60 vuoteen muutti koko rakennusalan perusteita pitkäksi aikaa. Samalla suomalaisomistus suurimmissa yrityksissä väheni. Kun rakentamisessa rytisi, edunvalvonnassa aloitti urakoitsijoiden uusi yhteinen keskusliitto.

Kun vuosikymmen vaihtui, vain harva aavisti historian pahimpiin kuuluvan laman olevan nurkan takana. Moni yritys otti halpakorkoista valuuttalainaa ja investoi kalustoon ja kiinteistöihin. Varomattomuuksissaan ja huonolla tuurilla tekemiensä investointien myötä liian moni terveistäkin yrityksistä upposi niin syvään liemeen, ettei sieltä omin avuin kuiville selvinnyt. Ja jos tuuri oli oikein huono, yrittäjällä oli asiakkuus pankkiin, joka sekään ei selvinnyt lamasta.

Vuoden 1990 jälkeen muutamassa vuodessa talonrakentamisen aloitukset leikkautuivat kolmasosaan ja rakentamisen työllisten määrä lähes puolittui, kun 100 000 työpaikkaa hävisi alalta. Asuntomarkkinoiden kupla puhkesi romahduttaen asuntorakentamisen ja jättäen jälkeensä ylivelkaantuneita kotitalouksia. Lainanannon vapautumisen myötä asuntojen kauppa oli edeltävinä vuosina käynyt kuumana ja hinnat olivat nousseet käytettävissä olevia tuloja nopeammin.

Konkursseja ja työttömyyttä oli koettu ennenkin, mutta nyt yrityksiä kaatui siihen tahtiin, että vertailukohtaa oli

haettava 60 vuoden takaa. Alussa arviot laman kestosta olivat ylioptimistisia, mikä johti siihen, että harva teki tarpeeksi rohkeita kululeikkauspäätöksiä ennen kuin oli pakko. Silloin oli jo monesti liian myöhäistä. Esimerkiksi sementti- ja betonitehdasjätit Lohja ja Partek yhdistyivät vasta vuonna 1994, jolloin taloudellinen ja inhimillinen hinta oli kasvanut korkeaksi: Lohjalla sijainnut, lähes 80 vuotta toiminut sementtitehdas suljettiin, ja hajonnut tehdasyhdyskunta jäi tyhjän päälle.

Laman viikate niitti tylyä satoaan rakennusalalla tuhannen yrityksen vuosivauhtia. Rakennusliikkeistä muun muassa jättiläismäinen Haka ja hämeenlinnalainen Kummila ajautuivat vararikoon. Edellisvuosikymmenen lopulla 8500 henkilöä työllistäneen ja 6,9 miljardin markan liikevaihtoa tehneen Hakan konkurssiin liittyviä taloudellisia epäselvyyksiä puitiin sittemmin oikeudenkäynnissä, jonka tuloksena langetettiin raskaita tuomioita. Muun talouselämän tavoin vaikeuksiin joutuneet pankit – ne, jotka säilyivät – ottivat laman loppuvaiheessa hoteisiinsa kituvia rakennusliikkeitä, kuten Puolimatkan, Teräsbetonin ja Rakennus-Ruolan. Talouskunoltaan vahvassa maineessa hetkeä ennen lamaa ollut Polar puolestaan ajautui velkaneeraukseen ja keskittyi vastedes kiinteistöliiketoimintaan.

Ensimmäisinä kaatuneiden joukossa oli erityisesti niitä yrityksiä, jotka olivat ottaneet halpakorkoista valuuttalainaa

yli laman heikentämän kantokykynsä. Leikkuri iski rajusti, kun Suomi vastoin odotuksia ja asiasta päättävien lupauksia devalvoi marraskuussa 1991. Ne rakennusyrietykset, jotka olivat malttaneet olla tarttumatta helpon rahan ja liian nopean kasvun houkutuksiin pärjäsivät pääsääntöisesti parhaiten. Oli niitäkin, jotka olivat jo ennen lamaa suunnanneet toimintansa uudisrakentamisen asemesta korjausrakentamiseen. Nämä yritykset olivat suhteellisesti paremmissa lähtökuopissa, kun laman aikana korjausrakentaminen kasvoi volyymiltaan uudisrakentamista suuremmaksi.

Urakointijärjestöt yhdistyivät

Työpaikkojen jyrkkä pudotus ja tuhannet konkurssit eivät voineet olla vaikuttamatta myöskään edunvalvontatoimintaan. Vuoden 1992 alussa toimintansa käynnistäneestä Rakennusteollisuuden Keskusliitto RTK:sta oli tehty päätös jo vuonna 1989. Seuraavana vuonna oli perustettu yhtymistoimikunta, jossa olivat edustettuina kaikki kolme yhteen liittyvää järjestöä: Suomen Rakennusteollisuusliitto, Suomen Rakennusliikkeiden liitto ja Suomen Rakennusurakoitsijaliitto. Kun sopimus yhteisestä järjestöstä allekirjoitettiin, Suomi oli jo laman kourissa. Uuden liiton säännöt vahvistettiin heinäkuussa 1991, ja saman vuoden syyskuussa kaikkien osoite oli Unioninkatu 14 Helsingissä. Virallisesti RTK aloitti toimintansa vuoden 1992 ensimmäisenä päivänä.

RTK:n toiminta oli alusta lähtien valtakunnallista, kuitenkin niin, että esimerkiksi sen rakennusliikejäsenet kuuluivat kattojärjestö RTK:hon omien piiriyhdistystensä kautta. Erityisalat puolestaan olivat RTK:n jäseninä alakohtaisten liittojensa Asfalttiliiton, Kattoliiton, Lattianpäällysteyhdistyksen, Putkijohtotyönantajaliiton, Suomen Maalarimestariliiton, Suomen Maarakentajien Keskusliiton ja Teollisuuden Muurausurakoitsijoiden välityksellä. Käytännössä päätösvalta oli talonrakennusteollisuudella, koska järjestön hallituksen edustajapaikat määräytyivät yrityksen koosta riippuvien jäsenmaksukertymien mukaan. Jäsenmaksuja kertyi kuitenkin RTK:n kassaan yhä vähemmän, kun lama

vuoden 1992 jälkeenkin yhä jatkui ja syveni. Tämä johti irtisanomisiin, yksiköiden yhdistämiseen ja jäsenistön ilmaispalvelujen karsimiseen.

Laman aikana useimpien rakennusyrietysten liikevaihto ja henkilöstömäärä supistuivat puolella tai vähintään kolmanneksella. Kulut pienenivät, mutteivät useinkaan riittävästi, koska urakoita ja muita toimeksiantoja oli pakko ottaa huonolla hinnalla. Suunnittelutoimialoilla alihinnoitellut toimeksiannot vaivasivat kannattavuutta vielä pitkään laman jälkeenkin ennen kuin rakennuttajat havahtuivat ymmärtämään, että liian halvalla tilattu suunnittelija todellisuudessa tuli kalliimmaksi. Sama luonnollisesti päti heikkolaatuiseen urakointiin, mutta varsinkin laman aikana oli vaikea tilata muuta tekijää kuin hinnaltaan halvinta.

Julkisten rakennuttajien tilauskanta ei romahtanut yhtä pahasti kuin yksityiset investoinnit, mutta useimmissa kunnissakin kärvisteltiin niukaksi käyteen verokertymän puristuksessa. Valtio sentään rakennutti infraa ja muutamia arvorakennuksia, kuten pitkään suunnitellun ja ennen lamaa jo työmaavaiheeseensa edenneen uuden Oopperatalon. Kohde palkittiin myös Vuoden Betonirakenteena, titteli jota laman aikana paradoksaalisesti tavoitteli kiireisten tilausten puutteessa selvästi suurempi määrä osallistujia kuin päättyneen nousukauden aikana.

Viennistäkään ei juuri ollut apua kituvilla markkinoilla henkiinjäämisestään taistelevien yritysten ahdinkoon. Neuvostoliitto oli hajonnut vuonna 1991, jolloin Suomessa luultiin laman olevan ohi nopeasti ja kotimaan kohentuvien markkinoiden pian paikkaavan menetetyt asemat idässä. Kun näin ei tapahtunutkaan, katseet kääntyivät Baltian juuri itsenäistyneisiin valtioihin ja Ruotsiin, joillakin myös Saksaan ja yhdistyneen Saksan pääkaupungiksi palautettuun Berliiniin. Baltian markkinat olivat kuitenkin liian pienet ja Saksan markkinat liian kilpaillut, jotta niistä olisi ollut korvaamaan menetettyjä markkinoita kotimaassa ja Venäjällä.

Ruotsi sen sijaan koitui muutamissa tapauksissa pelastukseksi. Esimerkiksi kyyjärveläinen, betonielementtejä

Helsingin Olympiastadionin viimeistä edellinen peruskorjaus oli merkittävä hanke korjausrakentamisen kehittämisen kannalta.

valmistava Betsset voitti Ruotsista suuria paperitehtaiden runkotoimituksia ja pystyi niiden ansiosta pitämään yllä täystyöllisyyden koko laman ajan. Saavutus oli poikkeuksellinen tilanteessa, jossa merkittävä osa paljon suuremmista kilpailijoista kaatui vararikkoon. Kun lama aikanaan oli ohi, Suomessa oli kaupan ennätysmäärä isännättömiä elementtitehtaita, joita eloon jääneet yritykset saattoivat ostaa edullisesti.

Pääosa rakennusalan liikenteestä meren taa länteen oli 1990-luvun laman aikana kuitenkin muuta kuin tilausten toimittamista. Ruotsalaiset rakennusliikejätit olivat kiinnostuneita Suomen markkinoista, joilla äkkiä ei ollutkaan neljäästä suuresta jäljellä kuin yksi: YIT. NCC tuli Puolimatkan raunioille ja Skanska Hakan. Työkantaa saatiin haalituksi konkurssien jäljiltä, ja paikallisojohto löytyi helposti Suomesta. Laman kaatamien tai pankin syliin ajautuneiden yritysten johto oli kokenutta, eikä heidän ammattitaitonsa ollut mihinkään kadonnut. Lamavuosina rakennusliikkeet linjasivat myös uudelleen, mitä tekevät itse ja mitä ostavat ulkoa. Monella yhtiöllä oli omaa tuoteteollisuutta, josta ne pitkälti luopuivat ja keskittyivät rakentamiseen.

Jyvät erottuvat akanoista

Laman syvetessä työmarkkinaneuvottelut muuttuivat entistä sopuisammiksi Rakennusliiton kanssa, jonka entinen nimi Rakennustyöläisten Liitto oli hiljattain siirtynyt historiaan. Sekä työntekijät että työnantajat ymmärsivät olla vaikeassa tilanteessa kiitollisia siitä, että töitä ja palkanmaksukykyä ylipäänsä oli jäljellä. Kyräilystä siirryttiin avoimuuteen ja otettiin käyttöön jatkuvan neuvottelun periaate. Sopimukset solmittiin riidatta ja jopa aiemmista ehdoista hieman tinkien. Joka tapauksessa sovittiin rehellisesti ja lakien mukaan, mikä ei aina pätenyt järjestäytymättömissä yrityksissä.

Kun 1994 tuli voimaan arvonlisäverolaki, harmaaseen talouteen sortuneet saivat veroja välttämällä tarjoushintojensa lisää hajurakoa verrattuna ALVinsa sääntöjen mukaisesti maksaviin yrittäjiin. Sinänsä uusi laki oli perusteltu, koska se ei enää erotellut nollaverollista työtä ja liikevaihtoverollisia materiaaleja, mikä oli mahdollistanut hienoisen kikkailun säätämällä työn ja materiaalien hintasuhteita. Sen sijaan arvonlisäveron kiertäminen oli selkeästi lain rikkomista, jonka estämiseen ei vielä tuolloin ollut nykyisenkaltaisia, tietotekniikan mahdollistamia keinoja. Ainoa keino oli vaatia tarjoajia osoittamaan, että lakisääteiset maksut oli hoidettu asiallisesti. Tämän käytännön voimaansaattamiseksi Suomen Rakennuttajaliitto ja RTK:n jäsenyhdistykset solmivat harmaan talouden torjuntasopimuksen, jonka oli määrä sitouttaa rakennuttajat hyväksymään hankkeisiinsa vain velvoitteistaan huolehtineita yrityksiä. Valvonta ulotettiin myös alihankintaketjuihin, mutta niiden suhteen tavoitteissa ei täysin onnistuttu.

Lakisääteisten maksujen hoidon lisäksi myös toinen sääntötoimintaa osoittava tunnusmerkki teki työmaille 1990-luvun puolivälissä tuloaan. Laatujärjestelmät yleistyivät ensin auto- ja muussa vakiotuotteita valmistavassa teollisuudessa, kunnes ne tulivat myös rakennusallalle. Rakentajat eivät heti nielleet laatujärjestelmien tarpeellisuutta, mutta kun ISO-standardien rivien välistä opittiin erottamaan oleellinen, tekemistä oikeasti parantava ajattelu ja sen vieminen käytäntöön, hyväksyntä oli jokseenkin yksimielinen. Pian laatujärjestelmät täydentyivät ISO-ympäristöjärjestelmillä, joille oli käyttöä erityisesti teollisuudessa, mutta vähitellen myös työmaille. ISO-ympäristöjärjestelmän ideana oli määritellä yrityskohtaisesti toiminnan oleelliset ympäristösuureet ja asettaa niiden jatkuvalle parantamiselle numeeriset tavoitteet. Vuosikymmenen lopulla tuli yleiseksi käytännöksi yhdistää molemmat järjestelmät

kattaviksi toimintajärjestelmiksi, jotka joillakin yrityksillä olivat vielä täydentyneet turvallisuusjärjestelmillä.

Täsmälleen vuosikymmenen puolivälissä Suomesta tuli Schengen-sopimuksella Euroopan Unionin jäsen samaan aikaan Ruotsin ja viiden muun maan kanssa. Seuraavana vuonna Suomen kovia kokenut markka kytkettiin Euroopan valuuttamekanismiin. Enää ei ollut mahdollista päätyä laman aikana koettuun tilanteeseen, jossa Euroopan alueelta otetun pankkilainan kokonaissumma äkkiä muuttuisi yhdellä finanssipoliittisella päätöksellä. Niin ikään vuonna 1996 perustettiin osaksi RTK:ta Rakennuspooli, jonka tehtävänä oli varmistaa rakennusalan toimintakyky ja huoltovarmuus myös mahdollisissa poikkeustilanteissa. Lama oli tässä vaiheessa jo hellittänyt, ja Suomen talouselämä oli kääntynyt nousuun. Ala ei kuitenkaan palannut huolettoman kasvun tielle, sillä lama oli tehnyt toimivina säilyneiden yritystenkin johdosta entistä varovaisempaa investointeja suunniteltaessa ja uusia työntekijöitä rekrytoitaessa.

Tarvetta uudenaikaiselle osaamiselle ja koulutukselle

Korjausrakentaminen käsityövaltaisena toimintana työllisti entistä enemmän. Vuonna 1994 päättynyttä Olympiastadionin peruskorjausta lukuunottamatta kohteet eivät välttämättä olleet suuria, mutta niitä oli paljon. Korjaamisen yleistyessä urakoitsijoille ja suunnittelijoille avautui mahdollisuuksia erikoistua esimerkiksi julkisivuihin tai kosteus- ja homeongelmien tunnistamiseen ja korjaamiseen.

Toinen kasvava rakennusalan osa-alue oli ympäristörakentaminen, joka puolestaan tarjosi uusia mahdollisuuksia MVR-alan toimijoille. Yksi esimerkki tästä oli rutiinimitauksissa tehty havainto pohjaveden suolapitoisuudesta; se laittoi liikkeelle kehityksen, jonka seurauksena tuli käytännöksi suojata pohjavettä tierakenteisiin asennetuin eristysrakentein. Samoihin aikoihin havahduttiin kaatopaikkojen pohjarakenteiden puutteisiin, mikä sekä avasi asennusyrityksille erikoistumisen mahdollisuuksia. Vuosikymmenen lopulla paljastui, että Suomessa oli kymmeniä tuhansia maaperältään saastuneita tontteja, joista suurehko osa tuli puhdistaa, jotta niille rakentaminen voitiin sallia.

Rakennuslalle kehittyi näin varsin lyhyessä ajassa uusia osa-alueita, joiden asiantuntijoita ei juuri ollut tai heitä oli liian vähän. Tämä toi haasteita myös koulutukseen, jota myös RTK:hon kuuluva RATEKO järjesti. Vuodesta 1999 lähtien RATEKOn koulutusohjelmissa saattoi suorittaa valitsemansa erikoisammattitutkinnon. Myös korkeakoulu- ja opistotasoisista opetusta kehitettiin vähitellen työelämän uudet tarpeet huomioivaan suuntaan. Vuoden 1994 alusta voimaan oli puolestaan tullut ammattitutkintolaki. Rakennusala oli eturintamassa, kun siirryttiin työpaikoilla tapahtuviin näyttötutkintoihin: tutkintomäärät muodostuivat rakennuslalla suurimmiksi.

Perusrakentaminen luonnollisesti silti oli ja pysyi. Sitä harjoittaville yrityksille oli entistä tärkeämpää erottua tekemällä työnsä mahdollisimman hyvin ja samalla kannattavasti. Jotta yrityksen toiminta olisi arvioitavissa esimerkiksi tarjouksia vertailtaessa, oli tarpeen kehittää arviointia helpottavia keinoja. Tätä tavoitetta täyttämään kiinteistö- ja rakennusalan järjestöt, joiden joukossa olivat nykyinen RTK ja sen jäsenjärjestöt, perustivat vuonna 1997 Rakentamisen Laatu RALA ry:n. Nyt oli käytössä entistä käyttökelpoisempi keino torjua harmaata taloutta ja myös arvioida yrityksen osaamista.

Vuonna 1997 käynnistyi myös alun perin kolmivuotiseksi kaavailtu, edelleenkin vuosittain järjestettävä työsuojelukilpailu ”Turvallisesti 2000-luvulla” Uudellamaalla. Ensimmäisenä turvallisuuskilpailun oli järjestänyt 1991 talonrakentamisen Lounais-Suomen piiri. Kilpailu on yksi keino parantaa yhteistyötä ja yritysten omaehtoista työturvallisuustyötä. Samana vuonna neuvoteltiin myös päivitetty Rakennusalan yleiset sopimusehdot, jotka astuivat voimaan 1998. Käynnissä oli lisäksi rakennuslain kokonaisuudistus, jonka osalta RTK oli erityisen huolissaan kaavoitusprosessin hidastumisesta sekä rakentamisen vastuukysymyksiin liittyvästä vakuutusmenettelystä, jota suunniteltiin rakennusvirheiden vähentämiseksi – vastaavat kipukohdat ovat toistuneet yli 20 vuotta myöhemmin valmistellussa maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksessa.

1990-luvun loppuun mennessä rakennusala oli selättänyt laman lopullisesti, kasvuprosentti oli luokkaa kymmenen. Korot olivat matalalla, ja velkaakin uskallettiin taas ottaa. Luottamus vallitsi myös järjestöjen kesken, kuten oli ollut jopa laman aikana ja on ollut siitä lähtien. Selkeä osoitus tästä oli se, että rakennusala solmi vuonna 1999 kaikista aloista ensimmäisenä uuden työehtosopimuksen. Vuosituhat oli vaihtumassa valoisissa merkeissä.

AMAN JA LAATUAJATTELUN VUOSIKYMMEN

- Syvä lama 1991–94
- Kansallisooppera valmistuu 1993
- Ensimmäinen harmaan talouden torjuntasopimus 1993
- Olympiastadionin peruskorjaus valmistuu 1994
- Lohja ja Partek yhdistyvät 1994
- Konkurssiaalto, Haka nurin, Puolimatka ja Polar pankeille
- Skanska 1994 ja NCC 1996 Suomeen
- Suomi EU:n jäseneksi 1995
- Rakennuspooli perustetaan 1996
- Rakentamisen Laatu RALA ry 1997

2000-luku

Finanssikriisin pitkä varjo

Lamasta selvinneessä maassa rakennettiin taas ennätystahtiin. Vuosikymmenen lopulla rahoitusmarkkinoista alkanut maailmantalouden taantuma pysäytti kuitenkin myönteisen suhdannekehityksen. Rakennustoimintaa ja rakennustuoteteollisuutta harjoittavat yritykset vahvistivat järjestökentällä vaikutusvaltaansa yhdistymällä saman katon alle Rakennusteollisuus RT:ksi.

Vuosituhatosen vaihtumisen hetken odotettiin sekoittavan maailman tietojärjestelmät. Spekulointi sai alkunsa siitä arviosta, että tietokoneet siirtäisivät ajanlaskuaan sata vuotta taaksepäin tulkitsemalla uuden vuoden kaksi nollaa vuoden 1900 nolliksi. Pelko osoittautui aiheettomaksi ja herätti kysymyksen, oliko massiivisesti uutisoitu millenium-huoli kalliine varautumisineen pelkkä taitavasti kätkeyty julki-suustemppu databisneksen pussiin. Niin tai näin, rakentajien tietokoneet ohjelmineen toimivat uuden vuosituhatosen vaihduttua kuten ennenkin.

Sähköposti oli jo päivittäinen viestintäkeino myös työmailla, mutta projektien osapuolten yhteiset tietomallit olivat vasta visionäärien ajatuksissa. Tulevaa kehitystä ennakoidakseen ja ohjatakseen RTK ja klusterin muut merkittävät toimijat käynnistivät heti uuden vuosikymmenen alussa yhteisen strategiatyön nimellä Kiinteistö- ja

rakennusklusterin muutosvisio 2010. Samalla sai alkunsa kiinteistö- ja rakentamisan KIRA-foorumien toiminta.

Lamasta selvinnyt Suomi eli vuosituhatosen vaihtuessa kiihtyneen sisäisen muuttoliikkeen keskellä. Uusista työpaikoista valtaosa oli Uudellamaalla; siellä sijaitsivat vientiteollisuuden lippulaivayritysten Nokian ja Koneen pääkonttorit ja monet muut. Muuallakin toki rakennettiin, sillä edellisen vuosikymmenen jälkipuoliskolla alkanut nousukausi jatkui. Kotimaan rakentamisen lisäksi myös projektivienti Venäjälle oli piristymässä Neuvostoliiton hajoamista seuranneen tauon jälkeen. Tunnelmat olivat voittopuolisen myönteiset, mutta vuoden 2001 syyskuussa maailman yllättänyt World Trade Centerin isku kuitenkin muutti hetkessä mielialoja.

Arki kuitenkin jatkui normaaliuomissaan, ja rakennusteollisuudessa purot yhdistyivät taas isommaksi virraksi. Rakennusteollisuuden Keskusliitto RTK ja Rakennustuoteteollisuus valmistelivat yhdistymistään, joka toteutuikin samana vuonna, kun Suomi otti euron käyttöön eli 2002. Uuden keskusjärjestön nimeksi tuli Rakennusteollisuus RT ry. Päämäärä oli vahva, yhteinen keskusliitto ja sen alla toimialakohtaiset jaostot: Talonrakennusteollisuusjaosto, Rakennustuoteteollisuusjaosto sekä Erikoisurakointijaosto. Yritykset olivat uuden RT:n jäseniä toimiala- ja piiriyhdistysten kautta. Tuoteteollisuuden myötä aktiivinen standar-

Kampin keskus muutti Helsingin keskustaa.

SRV

disointityö tuli uuden liiton toimintaan ja kansainvälistymisen tukeminen sekä EU-sääntelyyn vaikuttaminen saivat entistään suuremman painoarvon.

Yhdistymällä RT toteutti uutta strategiaansa, jonka peruspilareina olivat yhteistyön ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisääminen. Eri osa-alueita, kuten ympäristöasioita, lähdettiin viemään entistä määrätietoisemmin eteenpäin. Käytännössä tämä näkyi muun muassa Rakentamisen energialaskelmat -projektin sekä Ympäristö ja elinkaarimittaristot -hankkeen käynnistämisenä. Vastuullisuus nosti päätään muutenkin, ja RT teetti tutkimuksen rakentamisen yhteiskunnallisista vaikutuksista ja valmisteli julkaisun yritysten yhteiskuntavastuusta.

Tietomallit tekivät tuloaan

Tietotekniikan käytön monipuolistaminen oli niin ikään tulossa entistä keskeisemmäksi osaksi yhdistyneen RT:n kehitystoimintaa. Ensimmäisiä askelia tuotemallien – kuten tietomalleja aluksi kutsuttiin – sisään ajamiseksi rakennus- alalle oli vuonna 2002 käynnistetty Pro IT -kehityshanke, jonka alkuvaiheessa sidosryhmänä olivat arkkitehdit, sittemmin myös muut suunnittelijat ja viime vaiheessa myös työmaat ja teollisuus. RT julkisti myös Rakennusteollisuuden teknologiastrategian ja edisti sen maastoutusta etenkin PK-yrityksiin.

Työmarkkinatoiminta oli luonnollisesti oleellinen tehtävä edelleen, ja saman vuoden maaliskuun alusta saatiin uudet työehtosopimukset työmaille, tuoteteollisuuteen ja rakennusalan toimihenkilöille. Niissä oli palkkaehtojen lisäksi entistä keskeisemmässä osassa myös työturvallisuuden parantaminen. Valtionhallinnossa oli käynnissä uuden työturvallisuuslain valmistelu. Nyt lain hengeksi oli tulossa aiempaa painokkaammin työtapaturmien ja ammattitautien ehkäiseminen ennalta. Laki astui voimaan elokuussa 2002, minkä jälkeen työturvallisuus alkoi kehittyä merkittävästi koko rakennus- alalla. Kehittämistyötä lähdettiin tekemään RATUKE-projektissa, jossa olivat mukana rakennusalan yritysten ja järjestöjen lisäksi Työturvallisuuskeskus, Työterveyslaitos, sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosasto ja vakuutusyhtiöt.

Turvallisuus nähtiin nyt myös luonnollisena osana laadun laajaa käsitettä: oli ymmärrys siitä, että turvallinen työympäristö palvelee myös entistä parempaa laatua.

Molemmat edellyttävät hyvää johtamista. Tätä yhteyttä korosti myös RALA, jonka pätevöittämien rakennusyritysten lukumäärä oli noussut jo 450:een. Niiden joukossa oli nyt erikokoisia yrityksiä kaikilta rakentamisen osa-alueilta. Nämä yritykset miettivät ja kehittivät tahoillaan konkreettisia toimia laadun ja turvallisuuden parantamiseksi omassa päivittäisessä toiminnassaan. Tätä edistettiin myös laajalla julkaisutoiminnalla; esimerkiksi kattotöistä julkaistiin uusi turvallisuusopas.

Korjausrakentamisen painoarvo kasvoi vuosituhannen vaihduttua, minkä seurauksena monien kokeneidenkin rakentajien oli opeteltava uudenlaista lähestymistapaa. Oli totuteltava siihen, ettei valmiita suunnitelmia ole aina mahdollista tehdä etukäteen ja varauduttava jatkuviin muutoksiin työmaan aikana. Tämä oli omiaan tiivistämään urakoitsijoiden ja suunnittelijoiden yhteistyötä hankkeissa. Alkoi olla tavallista, että suunnittelijalla oli oma työpiste työmaakonttorissa, jotta ratkaisu ennalta arvaamattomiin löytöihin saataisi viivytystä. Yksi merkittävimmistä projekteista oli Kansallisteatterin peruskorjaus, joka valmistui vuonna 2002. Sen jälkeen muita arvokohteita on entistetty leegio.

Työvoiman vapaa liikkuvuus avasi rajat ulkomaisille rakentajille

Vaikka rakennusala oli sopinut jo edellisellä vuosikymmenellä keinoista harmaan talouden torjumiseksi, ongelma ei ollut likimainkaan poistunut. Uudeksi tepsiväksi keinoksi

toivottiin vuonna 2003 käyttöönotettua sähköistä kulkulupaa, jota ilman työmaalle ei ollut asiaa. Suurilla aidatuilla työmailla tämä toimi, mutta kaikkien työmaiden ongelmat poistavaksi ratkaisuksi ei kulkuluvan sähköisestääkään versiosta ollut. Jobinpostia tuli myös työturvallisuusrintamalta: uudesta laista huolimatta työtaturmien ja sortumaonnettomuuksien määrä oli kääntynyt nousuun. Huono uutinen oli myös rakentamisen volyymin lievä notkahdus edellisvuoteen verrattuna.

Ympäristöministeriö luotsasi tahollaan uutta kansallista rakennuspoliittista ohjelmaa, johon myös RT osallistui. Ohjelmaa veivät eteenpäin jaokset, joista kullakin oli vastuullaan yksi teema: laatu, kestävä rakentaminen, kilpailukyky, työllisyys, kaavoitus ja infra. Esimerkiksi kaavoitusta moni rakennusalaalla toimiva oli pitänyt liian hitaana ja jäykkänä siitä alkaen, kun kaavoitustoimi vuosikymmeniä sitten oli tullut kuntien yksinoikeudeksi. Sama huoli on säilynyt keskustelunaiheena näihin päiviin asti, eikä näytä ilmeiseltä, että se lähitulevaisuudessa väistyisi.

Rakennusalan kannalta merkittävä tapahtuma oli EU:n laajeneminen itään vuonna 2004. Talousyhteisön perusasioihin kuului ja kuuluu työvoiman vapaa liikkuvuus. Kun Virosta, Latviasta, Liettuasta, Puolasta, Tšekin tasavalta, Slovakiasta ja Unkarista tuli Euroopan yhteisön jäsenmaita toukokuun alusta lähtien, niiden kansalaisille avautui mahdollisuus hakeutua näitä uusia jäsenmaita koskevan kahden vuoden siirtymäajan jälkeen töihin mihin tahansa EU-maahan. Tämän seurauksena suomalaisilla työmailla al-

Kypärien käyttö alkoi yleistyä vuosituhannen alussa ja tuli pian pakolliseksi.

koi pari vuotta EU:n laajenemisen jälkeen työskennellä yhä useampia virolaisia, sittemmin uusien EU-maiden kansalaisista etenkin puolalaisia rakennustyöläisiä.

Työmarkkinajärjestöjen uutena haasteena oli nyt löytää keinot, joilla olisi varmistettavissa, että jokaisen ei-suomalaisen EU-kansalaisen palkkaus ja muut työehdot ovat muutenkin kuin paperilla samat kuin suomalaisilla. Ongelma poistui, mikäli oleskelu muodostui pysyväksi, mutta elintasoltaan alhaisemmilta lähialueilta oli ymmärrettävästi helppo tulla Suomeen myös pikaisiin keikkatöihin. Toisaalta tälle oli aitoa tarvetta, sillä esimerkiksi Virossa löytyi paljon korjausrakentamisen ammattilaisia, joista uudisrakentamiseen tottuneessa Suomessa oli tuolloin pulaa.

Puutetta oli myös esimerkiksi rakennusfysiikan tuntijoista ja osaajista, joita nyt tarvittiin lisääntyneiden kosteusvaurioiden ymmärtämiseen ja korjaamiseen. RATEKO osallistui aktiivisesti vaadittaviin koulutustalkoisiin, ja se järjesti koulutusta esimerkiksi myös kansainvälistymisen eväitä tarvitseville suunnittelukonsulteille. Tämä tuli ajankohtaiseksi, kun EU myönsi runsaasti rahoitusta uusien jäsenmaiden infrastruktuurin kehittämiseen, mihin myös suomalaisilla asiantuntijoilla oli mahdollisuus tarjota palvelujaan. Uusien osaajien houkuttelemiseksi RT perusti vuonna 2005 yhdessä alan muiden järjestöjen kanssa Rakennus- ja kiinteistöpalvelualan Vetovoima ry:n. Nykyisin RT:n ja RATEKON

alaisuudessa toimivalla Vetovoima ry:llä on yhä keskeinen rooli peruskoulunsa päättävien nuorten motivoimisessa kouluttautumaan alan ammatteihin.

Koulutuksen ja kehittämistoiminnan lisäksi työehtoihin vaikuttaminen oli edelleen luonnollinen osa RT:n toimintaa myös uudella vuosituhanalla. Vuonna 2005 Rakennusteollisuus, Suomen Maarakentajien Keskusliitto, Asfalttiliitto, Kattoliitto ja Toimihenkilöunioni sopivat toimialoilla työskentelevien toimihenkilöiden yhteisestä palkkausjärjestelmästä, joka tuli ottaa käyttöön vuoden loppuun mennessä.

Vajaat kymmenen vuotta jatkunut nousukausi oli nostanut rakentamisen osuuden bruttokansantuotteesta runsaaseen kymmeneen prosenttiin. Ala oli myös havahtunut siihen, että rakennetun ympäristön osuus maan kokonaisenergiankulutuksesta puolestaan oli huomattavasti suurempi. Siksi oli tärkeää alkaa miettiä keinoja rakentamisen ja rakennusten energiakulutuksen hillitsemiseksi. Tätä teemaa oli jo pari vuotta sitten käsitellyt RT:n luotsaama RET-hanke, jonka yhteydessä kiinnitettiin ensi kertaa huomiota myös talotekniikan suureen merkitykseen rakennusten kokonaisenergiankulutuksessa. Vähän myöhemmin RT käynnisti alan muiden toimijoiden kanssa muun muassa Tee parannus-hankkeen, jolla haluttiin edistää kustannus- ja energiatehokasta korjausrakentamista taloyhtiöissä.

Samaan aikaan jatkui ikuisuuspuhe rakennusalan heikoksi sanotusta tuottavuudesta. Vaikka puheessa oli peräinkin, ulkopuolisilta herkästi unohtui rakennustyön projektiluonne: tehdastuotannon pitkiä sarjoja ei voinut verrata

Kerrostalot on tällä vuosituhanalla suunniteltu ja rakennettu aiempaa energiatehokkaammiksi.

alati vaihtelevaan rakentamiseen. Kovakorvaisia olivat kuitenkin ne rakentajat, jotka kuittasivat tuottavuuspuheet pelkällä välinpitämättömyydellä. Kehityshaluisimmat sen sijaan hakivat keinoja työmaiden työvaiheistuksen entistä parempaan suunnitteluun, mihin esimerkiksi Yhdysvalloissa 1990-luvulla kehitetty Last Planner -menetelmä tarjosi hyväksi havaitun ratkaisun. Nyt, reippaasti uuden vuosituhanen puolella, työmaatoimistojen seinät alkoivat peittyä rivistöillä erivärisiä tarralappuja, joita töitään aikataulutavat urakoitsijat ja heidän alaurakoitsijansa liimailivat puolen seinän pituisille aikataulujanoille.

RT uudistui, mutta turvallisuus pysyi agendan kärjessä

Vuonna 2006 astui voimaan taas uusi työturvallisuuslaki. Sen henki ja kirjain olivat vastaavia kuin edellisessä, neljän vuoden takaisessa laissa, mutta nyt turvallisuuden yläkäsite kattoi muutakin kuin tapaturmien ja terveysturvien ennaltaehkäisyn ja torjunnan. Laki määräsi, että henkilötunniste oli nyt pakollinen työmailla, mikä lain soveltamisen alkuvaiheessa ei tosin tullut vielä toimimaan aukottomasti.

Lainsäädännön kiristymisen lisäksi myös tekniset keinot työturvallisuuden parantamiseksi olivat kohentuneet. Erityisen suuri askel tässä kehityksessä oli henkilönostinten kehittyminen entistä turvallisemmiksi ja tehokkaammiksi. Myös henkilökohtaisten suojainten, kuten kypärien käyttö

alkoi yleistyä ensin yrityskohtaisten vaatimusten myötä ja sittemmin pakottavien säädösten kautta. Elettiin vahvinta nousukautta, ja työntekijöiden ja työtuntien määrä oli siksi suurimmillaan. Tästä seurasi tapaturmien absoluuttisen määrän kasvu.

Päästyään RT:n ykkösagendaksi työturvallisuus on pysynyt siellä myös jatkossa. Vuonna 2007 käytäntöön viedyssä, pitkään valmistellussa järjestörakenteen uudistuksessa RT:n keskusliiton roolia terävöitettiin ylimmän tason yhteiseen edunvalvontaan ja toimintaa virtaviivaistettiin. Keskusliiton alaisuuteen ryhmiteltiin viisi toimialaa: talonrakennus, tuoteteollisuus, infra, pinta ja tekninen urakointi, joille tuli vastuu jäsenpalveluista ja toimialakohtaisesta toiminnasta. Samalla muodostettiin uudet yhdistykset Talonrakennusteollisuus ry ja INFRA ry, joiden alla ovat aluetoiminnasta vastaavat piiriyhdistykset.

Uudessa toimintamallissa keskusliitto ja toimialat sopivat tulevista suurista linjoista ja yhteisistä toimista niissä kysymyksissä, jotka ovat koko rakennusteollisuuden kannalta tärkeimpiä. Näitä olivat osaavan henkilöstön saatavuus, työturvallisuus, rehti kilpailu, energia- ja ympäristöasiat, toimialan kehitys ja toimiva yhdyskuntarakenne.

Rehtiin kilpailuun RT:ssä luettiin paitsi harmaan talouden torjunta myös ne vääristymät, joita kuntien rakentamiseen oli syntynyt niiden ryhdyttyä perustamaan liikelaitoksia. EU-komissiolle jätetyn valituksen mukaan liikelaitokset monissa tapauksissa saivat yksityisiin saman alan yrityk-

siin nähden perusteetonta etua, koska niiden toimintaan ei kohdistunut vastaavanlaisia taloudellisia riskejä kuin yritystoimintaan.

Samoihin aikoihin voimaan tullut tilaajavastuulaki velvoitti tilaajia selvittämään, onko sopimuskumppani täyttänyt lakisääteiset velvoitteensa. Osa näistä oli sellaisia, joita rakennusalalla oli selvitetty jo aiemmin vuonna 1993 sovitun harmaan talouden torjuntasopimuksen perusteella. Tilaajavastuulaki kohteli rakennusalalla toimivia tilaajia huomattavasti tiukemmin kuin muiden alojen tilaajia. Lain velvoitteiden noudattamisen helpottamiseksi RT perusti yhdessä alan muiden keskeisten järjestöjen kanssa Suomen Tilaajavastuu Oy:n. Tämä kehitti Luotettava Kumppani-palvelun, johon urakoitsija ilmoittaa vaaditut tiedot, jotka tilaaja saa maksutta tarkistettua yhdestä paikasta.

Asuntoluottojen kriisi ravisutti koko rahoitussektoria

Vuosikymmenen puolivälissä voimistunut nousukausi jatkui aina vuoteen 2008 asti, jolloin Yhdysvaltojen asuntomarkkinoita ja pian koko kansantaloutta ravistellut subprime-kriisi levisi maailmantalouteen. Suomessakin vilkkaana jatkunut asuntokauppa ja sen myötä asuntotuotanto tyssäsi ja herätti pelon edellisen laman syöksykierteen toistumisesta. Rytisten alkanut finanssikriisi ei kuitenkaan vienyt yhtä

Infratöitä on opittu tekemään vilkkaan liikenteen keskellä.

Matti Vuohelainen

syvälle, eikä myöskään toipumisen nousukäyrä ollut yhtä jyrkkä. Suomen talous juuttui hitaan kasvun aikakauteen, ja rakentamisen kuutiomäärät jäivät vaatimattomiksi yli seuraavan vuosikymmenen. Vuoden 2008 alussa korkea-suhdanteen viime hetkillä neuvotellut työehtosopimukset tulivat alalle kalliiksi. Kaksivuotisessa sopimuksessa korotettiin palkkoja kumpanakin vuonna noin kuusi prosenttia.

Epävarmuudenkin keskellä nähtiin, että rakennusalan työvoimatarve ei poistuisi ja suurten ikäluokkien eläköitymiseen oli varauduttava. 1990-luvun lamassa oli menetetty rakennusalalta yksi sukupolvi osaajia ja lisäksi oli tehty raskas virhe: lakkautettu rakennusmestarin koulutus. Koulutus oli nyt saatu palautettua ja huolta kannettiin koulutuspaikkojen riittävydestä. Runsaasti koulutuspaikkoja ja lisäkoulutusta tarvittiin myös voimakkaasti kasvavaan talotekniikkaan. Oli ymmärretty esimerkiksi se, että ilman talotekniikkaan panostamista energiatehokkuuden parantaminen jää puolitiehen. Tämä tuli huomioiduksi säädöstasolla, kun uudet energiamääräykset vuonna 2009 tulivat voimaan. Niissä noteerattiin myös RT:n esitys uusien energiamuotojen, kuten aurinko-, maa- ja kalliolämmön käytön edistämiseksi.

Myös infra-ala kehitti ja kehittyi: EU:n komissiolle tehty valitus johti välillisesti siihen, että osa kunnista avasi mahdollisuuden yksityisille yrityksille antaa tarjous kunnan teknisen toimen tehtävien hoidosta. Alalla oli nyt käynnissä vastaava kehitys kuin talonrakennuksessa 1990-luvulta alkaen – kunnossapidon ja korjausrakentamisen määrä kasvoi suhteessa uudisrakentamiseen.

Vuosikymmenen päätteeksi perustettiin kehitystoimintaan aktiiviva rakennussektorin strategisen huippuosaamisen keskittymä RYM Oy. Samoin vuonna 2009 SML Maa- ja rakentajapalvelu Oy ja Suomen Betonitieto Oy fuusioitiin

Kasvaneet ilmamäärät ovat johtaneet entistä massiivisempiin IV-kanaviin ja kookkaampiin konehuoneisiin.

Suomen Rakennusmedia Oy:hyn. Uudenniminen yhtiö oli RT:n kokonaan omistama palvelu- ja kustannusyhtiö. Sen juuret olivat 80-luvulla perustetussa Suomen Rakennusliikkeiden Liiton SRLP-Palvelu Oy:ssä, joka oli toiminut myös Rakennusfaktan ja RTK-Faktan nimellä. Nopeasti kehittyvällä rakennusalalla oli kasvava tarve tiedon tuottamiselle ja sen digitaaliselle välittämislle.

RT:N AIKAKAUDEN ALKU

- KIRA-foorumin synty 2000
- Rakennusteollisuuden Keskusliitto RTK:n ja Rakennustuoteteollisuuden yhdistyminen 2002
- Kampin keskuksen rakentaminen alkaa 2003
- EU:n laajeneminen 2004
- Rakennus- ja kiinteistöpalvelualan Vetovoima ry 2005
- Uusi työturvallisuuslaki 2006
- Tilaaavastuulaki ja Suomen Tilaaavastuu Oy 2007
- RT:n rakenneuudistus ja uusi toimintamalli 2007
- Nousukauden huippuvuosien perään finanssikriisi 2008
- Suomen Rakennusmedia Oy 2009

Kehäradan valmistuminen oli tärkeä asia sekä vantaalaisille että koko Suomelle.

2010-luku

Kumppanuuden aika

Vaimean talouskasvun vuosikymmenellä asuntotuotanto kiritti rakentamisen muutamaksi vuodeksi talouden ja työllisyyden veturiksi. Vastuullisuus nousi liiketoiminnan ytimeen, ja haasteita ratkottiin entistä laajemmin yhtenä rintamana.

Kuluvan vuosituhatosen toisen vuosikymmenen alkupuoli sujui Suomen kansantaloudessa alavireisissä tunnelmissa. Moni oli uskonut finanssikriisistä alkaneen taantuman ohittuvan yhtä nopeasti kuin se oli alkanutkin, mutta näin ei käynyt. Asuntotuotannossa pari ensimmäistä vuotta pelasti ympäristöministeriön ja Aran kehittämä niin sanottu välimalli, joka oli otettu nopeasti käyttöön 2009. RT oli korostanut voimakkaasti tarvetta uudella laisella, elvyttävälle tukimuodolle paikkaamaan vapaarahoitteisen asuntotuotannon sukellusta pohjalukemiin. Välimalli sai aikaan asuntorakentamisen ryöpsähdyksen ja myötävaikutti myös osaltaan eläkevakautusyhtiöiden ja muiden ammattimaisten kiinteistösiirtäjien rantautumiseen asuntomarkkinoille.

Finanssikriisin jäljiltä ei jouduttu kokemaan 1990-luvun laman kaltaista, konkurssi- ja työttömyysaaltona ilmennyttä katastrofia. Ammattikoulun käyneillä nuorilla ei silti ollut kovin helppo työllistyä rakennusosalalle varsinkaan 2010-luvun alkupuolella, kun suuret ikäluokat vielä olivat työelämässä. Lisäksi työllistymistä vaikeutti itäisistä EU:n jäsen-

maista ja myös kolmansista maista värvätyn työvoiman tulo Suomeen. Kun samaan aikaan yleistyi projektinjohto, jossa omien työntekijöiden osuus työmaavahvuudesta rajoittui yleensä muutamaa, työmaatiimien palkkaaminen jäi muiden kuin pääurakoitsijan kontolle.

Seuratakseen työvoimatilanteen kehittymistä RT oli alkanut tehdä vuodesta 2007 lähtien talonrakentamisen jäsenyrityksilleen työvoimakyselyä. Ulkomaisen työvoiman määrä koko Suomessa keskimäärin nousi seitsemästä prosentista vuoteen 2011 mennessä viidennekseen, johon se myös vakiintui. Uudellamaalla ulkomaalaisten osuus kasvoi kolmannekseen, jonka tuntumassa se pysytteli koko vuosikymmenen. Toinen selkeä trendi oli aliurakoinnin ja vuokratyövoiman käytön lisääntyminen. Vuonna 2007 omaa työvoimaa oli ollut 40 prosenttia, kun vuonna 2011 joka kolmas työntekijä oli omilla palkkalistoilla ja vuosikymmenen päättyessä enää 17 prosenttia.

Reilu kilpailu ja turvallinen työ tapetilla

Nämä ilmiöt saivat rakennusalan miettimään entistä tehokkaampia keinoja harmaan talouden torjuntaan. Vuonna 2011 rakentamispalveluiden myyntiin tuli käännetty arvonnalis-verojärjestelmä, jota RT tosin ei pitänyt ongelmattomana keinona harmaan talouden kitkemiseen. Kun se kuitenkin päätettiin ottaa käyttöön, RT aloitti jäsenistöilleen suunnatun

Uusien asuintalojen arkkitehtuurissa on opittu hyödyntämään betonin arkkitehtonisia mahdollisuuksia.

koulutuksen uuden järjestelmän omaksumiseksi. Seuraavana vuonna tilaajavastuulakiin tehtiin rakennusalan aloitteesta rakentamista koskevia kiristysä. Voimaan tuli myös veronumerolaki, johon idea oli alun perin syntynyt Rakennusliitossa ja jota RT ja Rakennusliitto olivat yhteistuumin oma-aloitteisesti edistäneet. Sen myötä tuli pakolliseksi jokaisen rakennusallalla työskentelevän henkilötunnisteseen veronumero ja sen merkintä veronumerorekisteriin. Suomen Tilaajavastuun (nykyisin Vastuu Group) kanssa kehitettiin Valttikortti, joka toimii lain edellyttämänä kuvallisena henkilökorttina, jossa on veronumero ja yrityksen Y-tunnus.

Kolme vuotta myöhemmin lainmuutoksilla veloitettiin pääurakoitsija pitämään luetteloa rakennustyömaan työntekijöistä sekä ilmoittamaan tiedot urakoista kuukausittain verottajalle. Tämä johti sähköiseen kulunvalvontakäyttöön työmailla ja sähköisen ilmoituspalvelun kehittämiseen. Valttikortin sisältämät tiedot työntekijästä ja tämän työmaista näkyvät myös verohallinnolle.

Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikön vuonna 2017 julkaiseman tutkimuksen mukaan käyttöön otetut torjuntatoimet kasvattivat rakennusallalla maksettujen palkkojen määrää vuonna 2015 noin 300 miljoonalla eurolla ja verotuottoa sadalla miljoonalla eurolla. Alan järjestöjen aktiivisella panoksella suomalaisesta rakennusallasta muodostuikin muille toimialoille ja myös kansainvälisesti

malliesimerkki edistyksellisistä harmaan talouden torjuntakäytännöistä.

Toinen kipupiste, jonka poistamiseksi rakennustyönantajat ja -työntekijät yhdessä muiden toimijoiden kanssa ovat tehneet hyvää yhteistyötä, on luonnollisesti työturvallisuus ja laajemmin työhyvinvointi. Tapaturmatilastojen kertoma 2010-luvun alusta oli synkähkö: ensimmäistä kertaa viiteen vuoteen rakennustyötapaturmien määrä nousi. Vuosikymmenen alkajaisiksi RT käynnisti Nolla tapaturmaa -ohjelman, jonka tavoitteena oli kitkeä tapaturmat työmailta ja tuotantolaitoksista vuoteen 2020 mennessä. Turvallisuustyötä jatkettiin entistä määrätietoisemmin ohjeistuksella ja opastuksella, erilaisilla kampanjoilla ja kilpailuilla, viestinnällä sekä menetelmien ja seurannan kehittämisellä.

Vuodesta 2014 alkaen on esimerkiksi järjestetty vuosittain turvallisuusviikko, joka jalkautuu laajalti työpaikoille. Yritykset jakavat avoimesti omia hyviä käytäntöjään muiden käyttöön, josta esimerkkinä on Rakennusmedian ja RT:n suurimpien jäsenyritysten kehittämä verkkokoulutus ePerhdytys. Se ylittää ulkomaisten työntekijöiden kielimuurin tarjoamalla työturvallisuuden yleisperhdytyksen yhdeksällä eri kielellä.

Viime vuosikymmenellä onnistuttiinkin puolittamaan RT:n jäsenyritysten tapaturmataajuus 20 tapaturmaan miljoonaa työtuntia kohti. Myös tapaturmien vakavuus lieveni merkittävästi. Yli kolmen päivän poissaolon aiheuttaneiden tapaturmien osuus supistui neljänneksellä. Koko rakennusallalla tapaturmataajuus saatiin painettua lukemaan 56, kun

se edellisen vuosikymmenen puolivälissä oli yli 83. Rakennusteollisuudesta löytyy myös jo suuri määrä kokonaan tapaturmattomia työpaikkoja.

Rakentaminen talouden veturina

Vuosikymmenen puolivälissä rakentaminen yllätti myönteisesti, kun perinteinen jälkisuhdanneala kiilasi taantumavuosien jälkeen perävaunun paikalta koko talouden veturiksi. Syynä muuta taloutta nopeampaan kasvuun oli ennen muuta asuntotuotannon virkoaminen poikkeuksellisen heikolta lähtötasolta, noin 25 000 asunnosta. Seuraavina vuosina uusien asuntojen aloitusmäärät kohosivat parhaimmillaan 45 000:een. Vilkastuneen rakentamisen vuodet loivat rakennusalalle 30 000 työpaikkaa lisää, ja työllisten määrä ylsi lähes 200 000:een vuonna 2018.

Vapaarahoitteista kerrostalotuotantoa vauhdittivat kaupungistumiskehityksen synnyttämä asuntotarve kasvukeskuksissa ja pitkä nollakorkojen kausi. Markkinoilla oli paljon kohdetta etsivää rahaa, ja suomalaisasunnot vetivät myös ulkomaisia kiinteistösijoittajia puoleensa. Tämän seurauksena vuokra-asuntojen tarjonta kasvoi merkittävästi ja tasasi myös vuokrien kehitystä. Kysynnän ohjaamana uusien asuntojen keskikoko pieneni selvästi, mikä näkyi koko talonrakentamisen aloituskuutioiden jumittumisena alle 40 000:een lähes koko vuosikymmenen ajaksi.

Kaupungit alkoivat kasvaa sisään- ja ylöspäin siinä missä ne aiemmin laajenivat. Tiivistyvä kaupunki luo edellytykset matalan ympäristökuorman ja taloudellisen tuottavuuden yhdistämiselle. Olennaisessa roolissa on sekä kaupunkien välisen että niiden sisäisen raideliikenteen ja muiden vähäpäästöisten liikkumismuotojen kehittäminen. Raideyhteyksien varrelle kehittyvät liikennehubit ruokkivat infrarakentamisen lisäksi kaikkea muuta rakentamista. Esimerkiksi Helsingin Kalasatamassa metroaseman yhteyteen alkoi nousta iso kaupallinen keskus, julkisia palvelutiloja sekä asunto- ja toimistotorneja. Vastaavasti Länsimetro muokkasi voimakkaasti Espoon kehittymistä, Raidejokeri koko pääkaupunkiseutua ja ratikkahanke Tampereä. Liikenneinfran merkitys korostui RT:n vaikuttamistyössä koko vuosikymmenen ajan.

Suomi jakautui 2010-luvulla entistä selvemmin kasvaviin ja väestöä menettäviin seutukuntiin. Vastaava keskittymiskehitys näkyi kaikessa rakentamisessa, ja suuntaus on jatkuva. Tätä kuvastavat RT:n vuosina 2014 ja 2020 VTT:llä teettämät asuntotuotantotarvelaskelmat: kahden seuraavan vuosikymmenen aikana uusia asuntoja tarvitaan yhteensä 700 000 eli vuosittain 35 000. Tarpeesta 90 prosenttia kohdistuu 14 suurimmalle kaupunkiseudulle, ja yksin Helsingin seutukunnan osuus on puolet. Kokonaismäärä on suunnilleen saman verran kuin koko maahan on rakennettu 20 edellisen vuoden aikana, mutta sijoittuu entistä harvemmille seuduille.

Kasvukeskusten imu veti puoleensa myös useita maakunnallisia rakennusliikkeitä, jotka monet laajensivat toimintaansa pääkaupunkiseudullekin. Asuntojen perustajaurakoinnissa tämän mahdollistivat tonttirahastot ja taloyhtiölainat, jotka pienensivät pääomatarvetta. Infra-rakoinnissa puolestaan kilpailu oli vapautunut, ja aiemmat valtio-omisteiset yhtiöt muuttivat muotoaan. VR Track päätyi norjalaisomistukseen NRC Groupiin, ja kansainvälinen omistus oli rakennustuoteteollisuuden lisäksi muutenkin vakiintunut osaksi urakoitsijakenttää. Rakennus-alalle muodostui vuosikymmenen aikana suuryritysten ja pk-yritysten väliin keskusurten sarja, joka koostui pitkälti perheyrittävistä, nopeasti kasvaneista ja kehittyneistä rakennusyhtiöistä. Suurista ylivoimaisesti suurimmaksi kasvoi vuonna 2017 YIT, kun siihen yhdistyi toinen pitkät perinteet omaava jätti Lemminkäinen. Talotekniikkaan oli jo aiemmin syntynyt oma jättiläinen YIT:stä irtautuneen Caverionin myötä.

Yhteinen hyvä peittoaa oman edun

Työehtosopimusneuvottelut sujuivat 2010-luvulla melko rauhallisesti. Tosin vuonna 2018 neuvottelut kärjistyivät siihen pisteeseen, että työnantajat uhkasivat työsululla kaikilla tes-aloilla noin 30 vuoden tauon jälkeen. Sitä edelsi työntekijäpuolen pitkittynyt ja sirpalemainen lakkoilu, joka kohdistui epäoikeudenmukaisella tavalla joihinkin toimialoihin ja yrityksiin. Onneksi neuvottelutulokset saatiin aikaiseksi viime tingassa ennen sulkujen alkamista.

Muuten lakkoiluun ei ole juurikaan tarvinnut turvautua, koska osapuolten välillä on vallinnut monista alan keskeisistä tavoitteista yhteisymmärrys ja paikallinen sopiminen on saanut yrityksissä jalansijaa. Näin on tavallaan palattu massiivista järjestäytymistä edeltäneisiin aikoihin, jolloin pomo oli samalla yhdessä tekevä työkaveri tai tiimikaveri. Osa tätä muutosta on työelämäkulttuurin laajempi kehittyminen perinteisestä pomottamisesta tavoitteiden määrittelyyn siten, että työntekijä voi vaikuttaa siihen, millä keinoin niihin päästään.

Vastaava muutos näkyi urakoitsijan ja rakennuttajan suhteissa jo vuosituhatien alussa, mutta erityisesti 2010-luvulla. Aiemmin urakoitsija teki sitä mitä tilattiin rakennuttajan laadituttamilla suunnitelmilla, joita ei ollut tapana kyseenalaistaa. Tällainen kokonaishintainen urakointi ei ole poistunut käytöstä, mutta sen rinnalle on tullut entistä monimuotoisempia toteutusmalleja, joita RT on ollut mukana kehittämässä. Projektinjohtomalli oli alkanut yleistyä jo aiemmin, samoin toisinaan rahoitusvastuita sisältävä elinkaarimalli.

Vielä enemmän perinteisistä toteutusmalleista poikkeava allianssimalli kehitettiin alun perin Australiassa, ja Suomesta tuli mallin aktiivisimpia soveltajamaita, aluksi

**Helsingin rahtisataman siirto
Vuosaareen mahdollisti Kalasataman
uudisrakentamisen.**

infrarakentamisessa. Riskit ja tuotot jakavia, rakennuttajan sekä päätoteuttajan ja keskeisten suunnittelijoiden muodostamia allianssitiimejä muodostetaan neuvottelumenettelyllä usein allianssikonsultin avustuksella. Hankkeen kehitysvaiheessa päästään hyödyntämään myös urakoitsijoiden osaamista lopputuotteen hinta-laatusuhteen optimoimiseksi. Osapuolet jakavat riskit ja tuotot tarkoin määritellyssä suhteessa allianssisopimuksen mukaisesti. Suomessa on toteutettu vuoden 2009 jälkeen noin 40 allianssihanketta, ja kiinnostus allianssimallia ja ylipäänsä kumppanuuspohjaisia toteutumismalleja kohtaan on kasvussa.

**Laatu, tuottavuus ja digitalisaatio
kytkeytyvät yhteen**

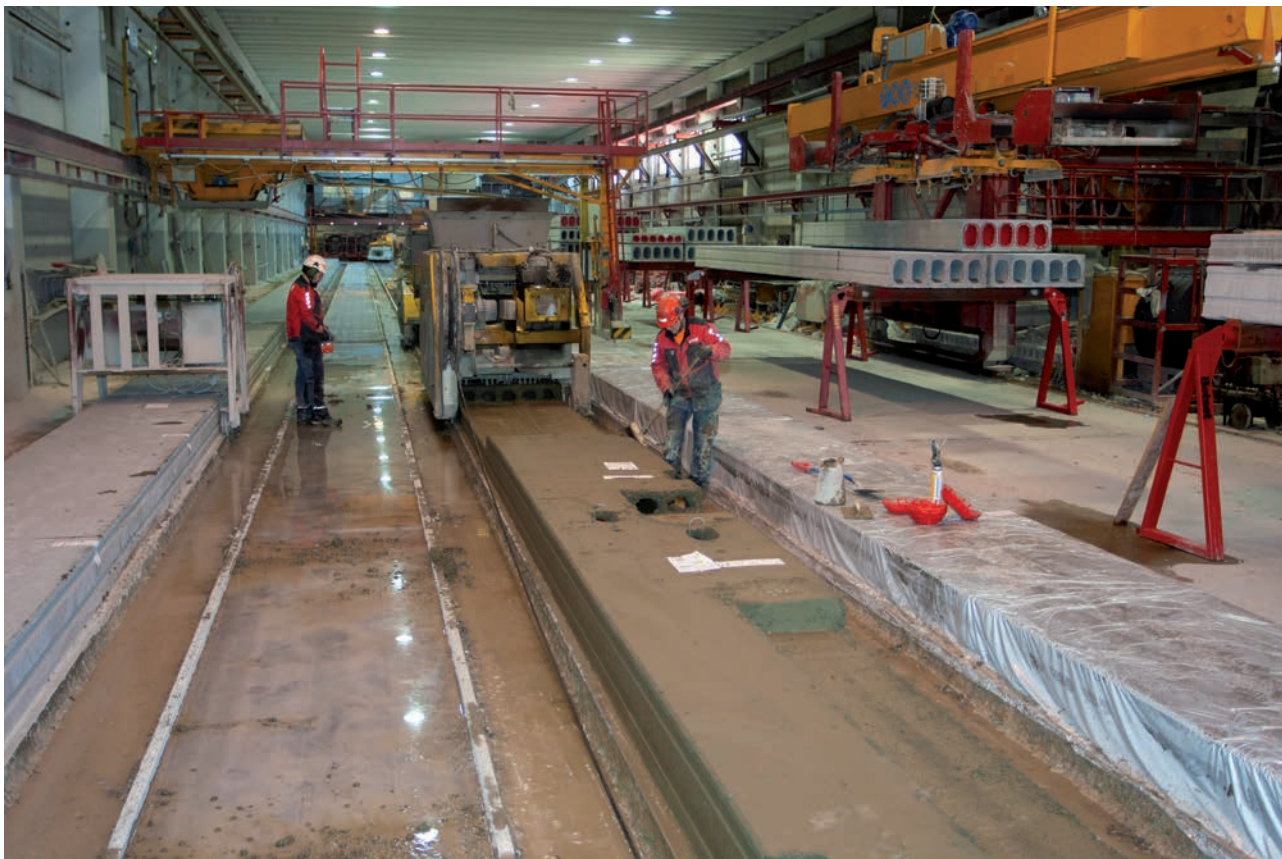
Yhteistoiminnallisuuden lisääntyminen oli omiaan viemään rakentamista suuntaan, jossa halvin hinta ei aina ole tärkein kriteeri hankinnoista päätettäessä. Laadun ja tuottavuuden kehittäminen sekä digitalisaation edistäminen saivat myös uutta pontta RT:n toiminnassa. Vuonna 2011 käynnistetty Rakennusteollisuuden laatupolku on tuottanut konkreettisia työkaluja alan ammattilaisille. Selvityksiä, mittareita, oppaita sekä laatukulttuurin ja toimintatapojen kehittämishankkeita on toteutettu yhteistyössä myös kiinteistö- ja rakennusalan muiden toimijoiden kanssa. Kosteudenhallinta on ollut yksi mittava kokonaisuus, jossa tutkimuksen ja ohjeistuksen lisäksi saatiin aikaan muun muassa yhteinen kosteudenhallintasuojaus sekä talonrakennuksen isoimpien jäsenyritysten yhteisponnistuksella eKosteus-verkkokoulutus.

RT kehitti vuonna 2017 suurimpien asuntogryndausta tekevien jäsenyritystensä sekä riippumattoman EPSI Ratingin kanssa Uudisasuntorakentamisen asiakastytyvyysindeksin, jolla asunnon ostajien kokemusta tuotteen ja palveluiden laadusta voidaan mitata yhdenmukaisella tavalla. Näin on mahdollista verrata rakennusyhtiöitä toisiinsa ja toimialan kokonaistulosta muihin EPSI Ratingin tutkimiin

toimialoihin. Vuosina 2018–2020 luovutettuja asuntoja koskevista tutkimuksista uudisasuntorakentamisen asiakastytyvyysindeksi oli toimialavertailun kärkeä ja oli erittäin korkea myös pohjoismaisessa vertailussa. Tämä poikkeaa suuresti siitä tavallisesta mielikuvasta, että rakentamisen laatu olisi yleisesti ottaen heikkoa.

Digitalisaatiolla ja tiedon johtamisella on iso rooli laadun ja tuottavuuden kehittämisessä. Digitalisaation hyödyntäminen, tiedon harmonisointi ja yhteisten alustojen rakentaminen on myös osa-alue, jossa kukaan ei voi ratkaista asioita yksin. RT sai yhdessä muun Kiinteistö- ja rakenta-

Osa sotien jälkeen perustetuista pienistä perheyriyksistä, esimerkiksi kyyjärveläislähtöinen Betset, on kasvanut valtakunnalliseksi toimijoiksi.

misfoorumien kanssa nostettua KIRA-digin Suomen hallituksen kärkihankkeeksi hallituskaudelle 2016–2019. KIRA-digi, jonka työ jatkuu KIRAHubissa, muun muassa rahoitti 130:tä kokeiluhanketta ja avasi polkuja koko alan yhteistyöhön. Osana hanketta käynnistyi Platform of Trust -palvelualustan kehittäminen Vastuu Groupissa, jonka perustajiin ja omistajiin myös RT lukeutuu.

Uusi strategia haastoi uudistamaan

Yhdessä tekeminen kulminoitui RT:n strategiaan, jonka se valmisteli vuonna 2016 seuraavaksi kuusivuotiskaudeksi. Lähtökohtana olivat yhteiskuntaa voimakkaasti muokkaavat megatrendit, kuten kaupungistuminen, ilmastonmuutos ja digitalisaatio. Strategialla haettiin lisää pitkäjänteisyyttä toimialan kehittämiseen ja koko RT:n toimintaan. Päämääräksi otettiin muun muassa alan asiakastytytyvyyden ja vetovoiman parantaminen sekä edellytysten luominen ennakoitavalle, kasvavalle ja kannattavalle yritystoiminnalle.

Strategian mukaan RT keskittyy toiminnassaan neljään tehtäväalueeseen, jotka ovat kasvu, kehitys, työelämä ja vaikuttaminen. Niille määritettiin strategiset tavoitteet, joista osa koskee toimialatason muutoksia. Toimintaympäristöä koskevat tavoitteet liittyvät esimerkiksi poliittisen päätöksenteon linjakkuuteen sekä sääntelyn ja viranomais-

toiminnan sujuvoittamiseen. Niin alan toimijoilta kuin muillakin osapuolilta peräänkuulutettiin avointa vuoropuhelua ja yhteistyötä sekä valmiutta muuttaa omia toimintatapoja.

RT:n visioksi määritettiin ”Uudistumme yhdessä ja ylitämme odotukset”. Tätä arvioidaan jäsenten tyytyväisyydellä liiton toimintaan sekä toisaalta suomalaisten näkemyksillä rakennusteollisuuden vastuullisuudesta muun muassa tuotteiden ja palveluiden laadun, työllisyyden ja ympäristön ja ilmaston suhteen. Nämä seikat kytkeytyvät tiiviisti myös rakennusalan maineeseen, joka on pysytellyt heikolla tasolla huolimatta siitä, että toimiala on kehittynyt. Eroa mielikuvien ja todellisuuden välillä alettiin kuroa umpeen rakennusteollisuuden mainetalkoilla, jotka käynnistettiin vuonna 2019. Kyseessä on monivuotinen viestinnällinen ohjelma, jolla RT yhdessä jäsenyritystensä kanssa pyrkii monipuolistamaan ja parantamaan suuren yleisön käsityksiä alasta.

Strategian vanavedessä RT:ssä laadittiin rakennusteollisuuden eettiset periaatteet sekä toteutettiin toimintamalliuudistus, joka valjastaa koko liittoyhteisön osaamisen entistä tehokkaammin yhteisen strategian ja yhteisten tavoitteiden toteuttamiseen. Toimintamallin perustana ovat strategian mukaiset vastuualueet ja niiden alla tiimit, jotka johtavat keskeisiä yhteisiä edunvalvonta-asioita ja toimintoja kokonaisuuksina. Olennaista on yhteistyön syventäminen eri toimialojen asiantuntijoiden välillä. Toimialoilla säilyivät toimialakohtaiset edunvalvonta- ja jäsenpalvelutehtävät sekä vallinneet yhdistysrakenteet.

Sisäisillä muutoksilla haluttiin kasvattaa RT:n toiminnan vaikuttavuutta. Leveät hartiat, nopea reagointikyky ja ratkaisujen hakeminen yhteiskunnallisiin haasteisiin auttavat rakennusteollisuutta tulemaan kuulluksi niin kansallisella kuin EU-tasollakin, kun tehdään alaa koskevia sääntely- tai rahoituspäätöksiä. Alan yhteinen ääni ja edunvalvonta ovat olleet alusta alkaen RT:n kulmakiviä, ja niitä vahvistettiin entisestään pitkin 2010-lukua tehostamalla vaikuttajaviestinnän tekemisen tapoja. Yhteydenpito poliittisiin päättäjiin ja osallistuminen lakien valmisteluun on jatkuvaa, ja esimerkiksi eduskunta- ja kuntavaalien yhteydessä rakennusteollisuuden tavoitteet ja ratkaisuehdotukset on viety laajalla rintamalla päättäjille.

Ilmastoherätys ravisteli

Koko 2000-luvun toista vuosikymmentä leimasi voimallisesti kansainvälinen herääminen ilmastomuutoksen ja luontokadon uhkien sekä ihmisten vähitellen kasvanut ympäristötietoisuus. Rakennetulla ympäristöllä ja rakentamisella on näihin seikkoihin huomattava vaikutus, sillä rakentamiseen kuluu paljon luonnonvaroja ja rakentaminen ja rakennukset muodostavat yli kolmanneksen energian loppukäytöstä ja kasvihuonepäästöistä. Ympäristö- ja energia-asiat olivat jo aiemmin olleet RT:n agendalla, mutta nyt niiden painoarvo kasvoi entisestään. Heti vuosikymmenen alussa RT julkisti oman määritelmänsä kestävästä rakentamisesta, jolla se

halusi korostaa kokonaisvaltaista sekä materiaali- ja teknologianeutraalia lähestymistapaa. Pyrkimyksenä oli välttää haitallista osaoptimointia ja kannustaa innovaatioihin.

Kestävällä rakentamisella tarkoitetaan RT:n mukaan resursseja viisaasti käyttävää rakentamista, joka tuottaa pitkäikäistä ja vähäpäästöistä rakennuskantaa ja infrarakenteita. Niissä energian ja luonnonvarojen kulutus sekä huollon ja korjausten tarve koko elinkaaren aikana on mahdollisimman vähäinen ilman, että tingitään terveellisyydestä, turvallisuudesta tai viihtyisyydestä. Käytetty energia on uusiutuvista lähteistä. Rakennusten tulee olla kokonaistaloudellisia ja joustavasti muunneltavissa eri käyttötarkoituksiin. Rakenteiden on oltava toimintavarmoja ja säilytettävä ominaisuuksensa koko elinkaaren ajan myös ilmastomuutoksen myötä kovenneissa sääolosuhteissa, joista saatiin jo esimakua.

Debateiltakaan ei välttytty. Sellaista käytiin etenkin puurakentamisen edistämisestä ilmastoperusteilla, vaikka eri tutkimusten mukaan erot materiaalien välillä jäävät koko elinkaaren aikana vähäisiksi. Puutuoteteollisuus oli kuu- lunut RT:hen rakennuspuusepänteollisuutta harjoittavien yritysten kautta, ja vuosikymmenen alussa mukaan liittyivät suuret metsäkonsernit ammattimaisen puurakentamisen ratkaisujen osalta. RT:n tavoitteena oli lisätä puun käyttöä markkinaehtoisesti kehittämällä yhtenäisiä standardeja ja kilpailukykyisiä ratkaisuja. Yhteiselo kesti vuoteen 2016 saakka, jolloin koko puutuoteteollisuus irtautui RT:stä

Helsinki-Vantaan lentoaseman vaihtoliikenteen kasvattamisprojekti toteutettiin osin allianssimuotoisena.

siirtyen Metsäteollisuus ry:n alaisuuteen. Rakennusteollisuuden yhteys puupohjaiseen rakentamiseen ei kuitenkaan katkennut. Puu on RT:n edustamassa pientaloteollisuudessa jo perinteisesti vallitseva runkomateriaali, ja rakennusyritykset alkoivat yksi toisensa jälkeen kehittää osaamistaan myös puukerrostalojen rakentamisessa.

Vuosikymmenen lopulla RT alkoi laatia laaja-alaisessa yhteistyössä vähähiilisen rakennusteollisuuden tiekarttaa, joka valmistui vuonna 2020. Sen yhteydessä laskettiin ensimmäisen kerran koko rakennetun ympäristön vuotuisen hiilijalanjälki, josta peräti 76 prosenttia muodostuu olemassa olevien rakennusten käyttöaikaisesta energiankulutuksesta. Rakennusten hiilijalanjäljen pienentämisessä suurin vaikutus onkin energiatehokkuuden parantamisella ja uusiutuvien lämmitysmuotoihin siirtymisellä. Uudisrakentamisessa tämä on näkynyt etenkin EU:n energiatehokkuusdirektiivin kiristämässä kansallisissa energiamääräyksissä, joiden valmisteluun RT osallistui muun muassa lähes nollae-nergiarakentamiseen liittyvällä tutkimushankkeella.

Olemassa olevien rakennusten energiankulutuksen vähentäminen painottaa puolestaan korjausrakentamisen ja taloteknisten järjestelmien uudistamisen tärkeyttä. Talotekniset urakoitsijat olivat olleet RT:n jäseninä jo aiemmin, mutta vuonna 2018 mukaan liittyi myös taloteknistä teollisuutta ja kauppaa edustava Talteka. Talotekniikan asiantuntemuksella on entistä suurempi merkitys, sillä sen osuus rakennushankkeiden kustannuksista – ja onnistumisesta – on kasvanut huomattavasti rakennuksen energiatehokkuusvaatimusten ja sisäilman laatuvaatimusten takia.

Materiaalitehokkuutta on kehitetty korvaamalla materiaaleja toisilla, ympäristöä vähemmän kuluttavilla ja toisaalta vähentämällä materiaalihävikkiä. Ensin mainitulla on juurensa jo 1970–1990-luvuilla ympäristögeotekniikan pioneirajoissa, jolloin ensimmäistä kertaa alettiin hyödyn-

Puukerrostalojen rakentaminen on lähtenyt 2010-luvulla voimakkaaseen kasvuun.

tää lentotuhkaa ja muita teollisuuden sivutuotteita infrarakentamisessa. 2010-luvulla asiassa edettiin EU-tasolle – ja saatiin rahoitusta UUMA2-nimellä tunnetulle teollisuuden sivuvirtojen hyödyntämisprojektille. Maarakentamisessa käytettäviä uusiomateriaaleja saadaan muun muassa ylijäämämaista, teollisuuden sivutuotteista ja jätteistä, lievästi pilaantuneista maista sekä vanhojen maarakenteiden materiaaleista. Niitä voidaan käyttää joko sellaisenaan tai komponentteina korvaamaan neitseellisiä kiviaineksia tai parantamaan niiden ominaisuuksia.

EU-jäsenyyden ja -direktiivien seurauksena muuttuneet rakentamisstandardit ja suunnittelunormit olivat myös RT:lle keskeinen työsarja koko 2010-luvun ajan. Vuosikymmenen alussa pakollistuneet tuotekohtaiset CE-merkinnät otettiin käyttöön varmistamaan sitä, että kutakin tuotetta todella valmistetaan sen laatuiseksi, mitä tuotetta koskevis- sa dokumenteissa on kuvattu. Näin Suomessa valmistetut rakennustuoteteollisuuden tuotteet on saatu ominaisuuksiltaan vertailukelpoisiksi muualla valmistettujen kanssa – ja päinvastoin.

Katse kauas ja suuriin linjoihin

2010-luvulla yhdeksi keskeisistä keskustelunaiheista muodostui Suomen rakennetun omaisuuden korjausvelka. Muun muassa RT:n esiintuomat, kymmenien miljardien eurojen kokonaissummat ovat osaltaan johtaneet siihen, että rahoitusta lisättiin sekä infra- että talonrakenteiden korjauksiin myös valtion budjetista. Samaan aikaan RT ja siihen kuuluva INFRA ry ovat tuoneet esiin tarpeen liikenneinfran pitkäjänteisempään suunnitteluun ja rahoitusmallien uudistamiseen. Pitkäkestoisten investointihankkeiden kiinteästä

Ilmastonmuutoksen torjunta on edesauttanut aurinkoenergian kasvua.

budjettirahoituksesta tulisi luopua ja korvata tämä käytäntö toisella, kestävämmän rahoituspohjan tarjoavalla järjestelyllä. Näitä tavoitteita palvelevat suurten ratahankkeiden edistämiseen tarkoitetut raideyhtiöt, joiden perustamisesta hallitus teki päätöksen vuonna 2019 sekä 12-vuotinen valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma, joka valmistui vuonna 2021.

Kokonaisvaltaisempaa ja kaukokatseisempaa ajattelua edustavat myös maankäytön, asumisen ja liikenteen MAL-sopimukset, joista ensimmäiset solmittiin vuonna 2012 alkaviksi. Valtion ja suurimpien kaupunkiseutujen väliset yhteistyösopimukset tukevat yhdyskuntarakenteen ohjausta sekä määrittävät lähivuosille keskeiset liikenneverkon kehittämishankkeet ja tavoitteet asuntotuotannolle.

RT on peräänkuuluttanut tavoitteellisuutta ja näkemyksellisyttä myös maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistukseen, jonka ympäristöministeriö käynnisti vuonna 2018 ja jonka se pyrkii saamaan valmiiksi vuonna 2022. Parikymmentä vuotta aiemmin läpiviedyn edellisen uudistuksen jälkeen pienempiä muutoksia on tehty noin sata ja laki on kuin tilkkutäkki. RT:n mielestä laki ei etenkään alueiden käytön ohjauksen osalta kykene vastaamaan tuleviin haasteisiin ja yhä kiihtyvään muutosvauhtiin. Lakiuudistuksen valmisteluun tiiviisti osallistunut RT on kiinnittänyt kaavoituksen sujuvoittamisen lisäksi erityistä huomiota myös rakentamisen vastuukysymyksiin, tietomalleihin ja vähähiilisyyden arviointiin. Se on esittänyt näihin muutoksia, teettänyt selvityksiä ja viestinyt näistä asioista laajasti päättäjille ja laajemmalle yleisölle.

Rakennusala kattavasti edustavana järjestönä RT pyrkii edistämään alan suurten linjojen mukaisia kysymyksiä. Koko liittoyhteisön asiantuntijoiden ja jäsenyritystensä osaamisen voimin se kykenee tarjoamaan päätöksenteon tueksi myös yksityiskohtaisempaa tietoa niin elinkeinopoliittisista ja teknisistä kuin myös työmarkkina-asioista.

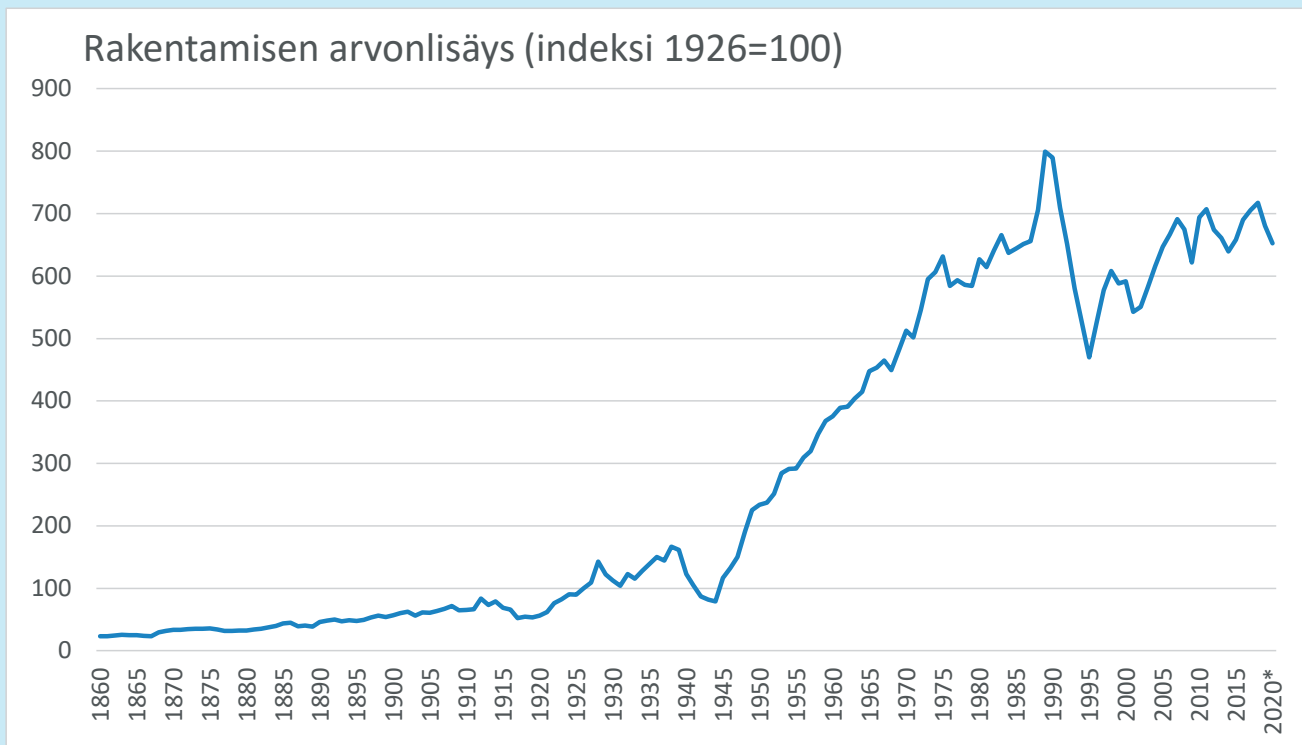
Suuriin linjoihin kuuluu epäilemättä se, millä keinoin rakennusala vastaa nyt ja tulevaisuudessa kestävä kasvun haasteisiin. Siihen tarvitaan mahdollisimman laajaa yhteistyötä, mikä on ollut RT:n ohjenuorana koko sen historian ajan. Tulevaisuuden historiaa kirjoitetaan siitä, miten saada rakentaminen entistä kiinteämmäksi osaksi sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävä kehitystä.

TURVALLISUUTTA JA ENERGIATEHOKKUUTTA

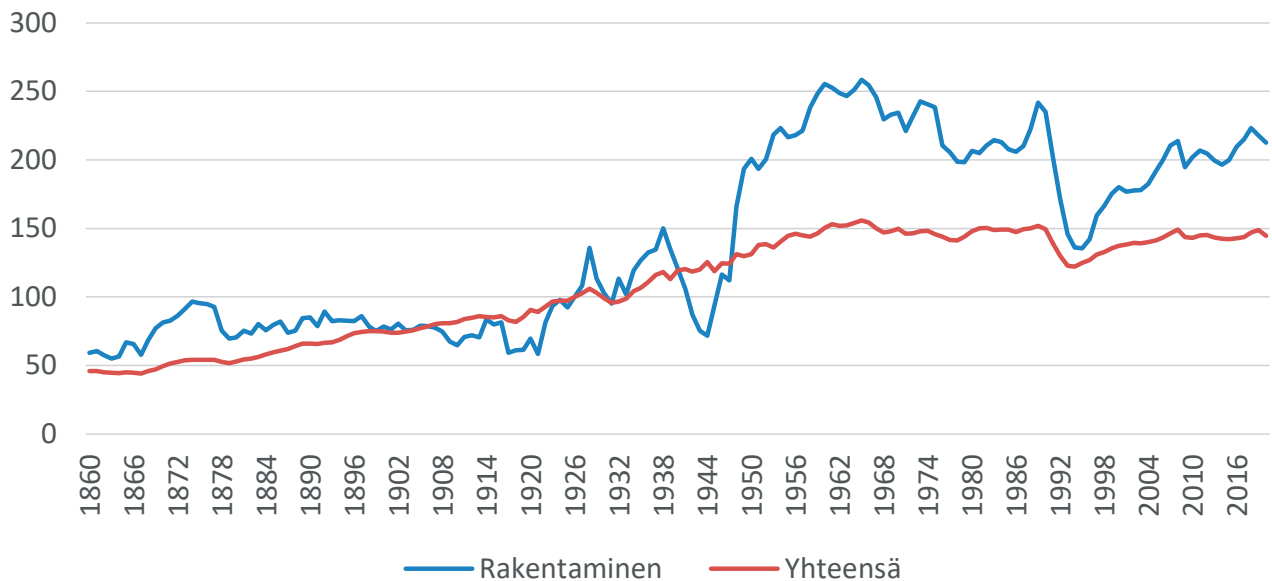
- Suurten ikäluokkien rakentajat eläkkeelle 2010-luvulla
- Aliurakoinnin ja ulkomaisen työvoiman käytön kasvu
- Työturvallisuuden Nolla tapaturmaa 2010-2020 -hanke
- Veronumerolaki ja tilaajavastuulain kiristykset 2012
- EU:n energiatehokkuusdirektiivi 2012
- KIRA-digi 2016-2019 ja jatkona KIRAHUB
- Puutuoteteollisuus RT:stä Metsäteollisuus ry:hyn 2016
- Talotekninen teollisuus ja kauppa Talteka RT:n jäseneksi 2018
- Allianssimalli yleistyi Suomessa 2010-luvulla
- Länsimetron rakentaminen koko 2010-luvun ajan

LIITTEET

Rakentamisen arvonlisäys kasvoi varsin tasaisesti 1940-luvun jälleenrakentamisesta alkaen läpi aluerakentamisen vuosikymmenten aina 1990-luvun lamaan saakka. Uuden nousun ja sitä seuranneen finanssikriisin jälkeen rakentaminen veti koko talouden kasvuun 2010-luvulla. Rakentamisen osuus bruttokansantuotteesta on 8 prosenttia, mutta rakennusinvestoinnit muodostavat peräti 60 prosenttia koko talouden investoinneista. Suomessa on jo pitkään rakennettu muuta Länsi-Eurooppaa enemmän. Uudisrakentaminen reagoi kuitenkin meillä voimakkaasti suhdannevaihteluihin ja samalla voimistaa koko talouden suhdanteita.

Rakentamisen työpanos (indeksi 1926=100)

Rakentamisen työllisyys on kehittynyt II maailmansodan jälkeen muuta taloutta nopeammin. Kun taloudessa menee hyvin, rakentaminen kasvaa ja työllisyys paranee. Toisaalta laskusuhdanteessa rakentamisen työttömyys nousee helposti yli yleisen työttömyyden. Rakentaminen on aina ollut hyvä keino elvyttää taloutta ja työllisyyttä, koska se on työvoimavaltaista ja verotulot palautuvat yhteiskunnalle takaisin. Rakentaminen on työllistänyt Suomessa viime vuosina parhaimmillaan lähes 200 000 tuhatta henkilöä. Koko rakennetun ympäristön ketju suunnittelusta, tuoteteollisuudesta ja rakentamisesta aina kiinteistöjen ylläpitoon työllistää joka viidennen työllisen Suomessa.

RAKENNUSTEOLLISUUS RT:n YHDISTYSTEN PUHEENJOHTAJAT JA TOIMITUSJOHTAJAT

Rakennusteollisuus RT

**Suomen Rakennusteollisuuden
työnantajaliitto ry (SRTL) /
Suomen Rakennusurakoitsija-
liitto ry (SRUL) 1920-1991**

Puheenjohtajat

1920-1925	K. J. Rousti
1926-1933	M. M. Muoniovaara
1934-1944	Oskari Vilamo
1945-1948	V. Em. Schultz
1949-1961	A. W. Liljeberg
1962-1965	Ilmari Helanto
1966-1968	Veli Arvonon
1969-1971	Väinö Pekkala
1972-1974	Kauko Rastas
1975-1977	Aale Valtonen
1978-1980	Otto Vääntinen
1981-1983	Pentti Säynevirta
1984-1986	Harri Hintikka
1987-1989	Eero Piipari
1990-1991	Markku Markkola

Toimitusjohtajat

1920-1927	Yrjö Similä
1927-1942	Paavo Kyrenius
1943-1969	Väinö J. Hintikka
1969-1979	Lauri Reunala
1980-1991	Jouko Rantanen

**Työnantajarakennusmestari-
yhdistys ry / Suomen Raken-
nusliikkeiden liitto (SRLL)
1946-1991**

Puheenjohtajat

1946-1950	Juho L. Aalto
1951-1955	Martti Sorvari
1956-1957	Sulo Vanhala
1958-1963	Urho Urasto
1964	P.P. Halonen
1965-1968	Jussi Ketola
1969-1972	Martti Ruola
1973-1979	Pauli K. Juntunen
1980-1984	Aarne Hakoranta
1985-1989	Veikko Matikainen
1990-1991	Terho Salo

Toimitusjohtajat

1946-1947	J.M. Mäkiö
1947-1970	Väinö Pääkkönen
1970-1974	Paul Raunila
1974-1987	Erkki E. Korhonen
1987-1991	Antti Isohanni

**Suomen Rakennusteollisuus-
liitto ry (SRTL) 1946-1991**

Puheenjohtajat

1946-1950	V. Em. Schultz
1951-1957	A.W. Liljeberg
1958-1965	Juho L. Aalto
1966-1968	Ilmari Helanto
1969-1971	Jussi Ketola
1972-1974	Väinö Pekkala
1975-1977	Martti Ruola
1978-1980	Tauno Mäkinen
1981-1983	K.H. Kiviniemi
1984-1986	Kauko Maijala
1987-1989	Hannu Isotalo
1990-1991	Markku Markkola

Toimitusjohtajat

1946-1972	Väinö J. Hintikka
1973-1981	Lauri Pyrhönen
1982-1991	Matti Loukola

**Finlands Svenska Byggnads-
arbetsgivareförening rf
(1946-2001)**

Puheenjohtajat

1946-1950	Henry Törnqvist
1951-1968	Thure Nyberg
1969-1977	Holger Winqvist
1978-1982	Leo Mattfolk
1983-1986	Ingmar Berg
1987-1992	Håkan Backlund
1993-2001	Göran Pellfolk

Toimitusjohtajat

1946-1949	Birger Fors
1950-1955	Per Söderström
1956	P.E. Lönnqvist
1956-1986	Nils Hedengren
1987-?	Sten Liljeqvist

**Rakennusteollisuuden
Keskusliitto ry (RTK)
1992-2001**

Puheenjohtajat

1992	Markku Markkola
1993-1995	Reino Hanhinen
1996-1998	Heikki Pentti
1999-2000	Mikko Pekkala
2001-2002	Heikki Pentti

**Rakennusteollisuus RT ry
(2002-)**

Puheenjohtajat

2003-2004	Lauri Ratia
2005-2006	Ilpo Jalasjoki
2007-2008	Magnus Holm
2009-2010	Timo U. Korhonen
2011-2012	Timo Kohtamäki
2013-2014	Lauri Kivekäs
2015-2016	Tero Kiviniemi
2017-2018	Harri Kailasalo
2019-2020	Olli Nikula

Toimitusjohtajat

1992-1995	Matti Loukola
1995-2006	Terho Salo
2006-2007	Pekka Heusala
2007-2017	Tarmo Pipatti
2017-	Aleksi Randell

Suomen Rakennusmedia Oy

SRLL-Palvelu Oy	1984
Rakennusfakta Oy	1992
RTK-Fakta Oy	1993
Rakennusteollisuuden	
Kustannus RTK Oy	2002
Suomen Rakennusmedia Oy	2009
<i>RT:n 100-prosenttisesti omistama tytäryhtiö</i>	

**Rakennusteollisuuden
koulutuskeskus RATEKO**

Osa Rakennusteollisuus RT ry:tä 1962-

Rakennuspooli

Rakentajapooli 1996

1996-2000	Matti Haapala
2001	Pekka Sallinen

Rakennuspooli 2002

2002-2005	Esko Mäkelä
-----------	-------------

Uusi poolisopimus 2010

2006-2010	Matti A. Mantere
2011-2018	Tero Kiviniemi
2019-	Jouni Forsman

Talonrakennusteollisuus

Talonrakennusteollisuus ry 2007-
(Sitä ennen osana SRTL:ää, RTK:ta ja RT:tä)

Puheenjohtajat

2007-2008	Juha Hetemäki
2009-2010	Mika Airaksela
2011-2012	Tero Kiviniemi
2013-2014	Heikki Koho
2015-2016	Olli-Pekka Teerijoki
2017-2018	Juha Metsälä
2019-	Juha Toimela

Toimitusjohtajat

2007-	Kim Kaskiaro
-------	--------------

Rakennustuoteteollisuus RTT

Rakennusaineteollisuuden Liitto ry
(perustamisvuotta ei tiedossa, arvio
1910-1920 välissä)

Puheenjohtajat

Rakennustuoteteollisuus ry 1992-, nimen
muutos 1995 Rakennustuoteteollisuus
RTT ry 1992-1997 Christoffer Taxell
Liittyi Rakennusteollisuus
RT ry:hyn, 2002

1998-2002	Lauri Ratia
2003-2005	Pekka Heusala
2006-2009	Magnus Holm
2009-2010	Jarmo Murtonen
2011-2012	Lauri Kivekäs
2013-2014	Jaakko Tuominen
2015-2016	Pertti Halonen
2017-2018	Kai Nurmi
2019-2020	Mikko Isotalo

Toimitusjohtajat

1992-1997	Erkki Inkinen
1997-2001	Raimo Taivalkoski
2002 lähtien	itsenäisenä osana RT:tä
2001-2003	Jyrki Malmio
2003-2006	Risto Pesonen
2006-2007	Leena Eranti
2007-2009	Risto Pesonen
2010-	Juha Luhanka

INFRA

Jäsenyys

1983	SRTL:n jäsen
1992	RTK:n jäsen
2002	RT:n jäsen

Puheenjohtajat

Suomen Maansiirtokoneiden
Liitto ry (SML) 1954

1954-1959	Yrjö Welling
-----------	--------------

Suomen Maansiirtourakoitsijain
Liitto ry 1960 (nimen muutos)

1959-1961	Allan Auttila
-----------	---------------

Suomen Maarakentäjien Keskusliitto ry
1961 (nimen muutos)

1961-1969	Kaarlo Mala
1970-1977	Kauko Maijala
1978-1981	Anssi Karppinen
1982-1985	Mikko Sillanpää
1986-1988	Henrik Äminne
1989-1996	Pertti Varakas
1997-1999	Pentti Hannonen
2000-2004	Pertti Varakas
2005-2006	Juhani Kuusisto

INFRA ry 2008 -(Suomen Maarakentäjien Keskusliitto ry ja Asfalttiliitto ry yhdistyivät)

2007-2009	Timo Kohtamäki
2010-2011	Per Fjäder
2012-2013	Jukka Juola
2014-2016	Harri Kailasalo
2017-2019	Nina Lindström
2020-	Ville Routama

Maa- ja Vesirakennustyönantajain
Liitto ry 1962-1971

1963-1968	Eric Fagerström
1969-1970	Mikko Helin

Lopetti toimintansa 1971 ja yhdistyi
Suomen Maarakentäjien keskusliittoon

1971	Mikko Sillanpää
------	-----------------

Toiminnan- ja toimitusjohtajat

1954-1956	Risto Riitesuo
1956-1958	Pertti Sarparanta
1958-1959	Armas Palamaa
1960-1961	Jukka Luoma
1961	Seppo Massinen
1961-1969	Niilo Arkila
1969-1971	Risto Nuutilainen
1971-1974	Seppo Sava
1974-1984	Paul Raunila
1984-2007	Osmo Mettänen
2008-	Paavo Syrjö

Asfalttiliitto

Jäsenyys

1983	SRTL:n jäsen
1992	RTK:n jäsen
2002	RT:n jäsen

Puheenjohtajat

Suomen Asfalttityöntantajainliitto ry
1948

1957-1969	Erkki Ratia
1970-1971	Aimo Hinttala
1972	
1973-1983	Keijo Karmo
1983-1991	Heikki Pentti

Asfalttiurakoitsijain Liitto ry 1964

1964-1965	Kavo Käyhkö
1966-1971	Aimo Hinttala
1972-1992	Arvo Kaksonen

Suomen Asfalttityöntantajainliitto ry ja
Asfalttiurakoitsijain Liitto ry yhdistyivät
1992, jolloin Asfalttiliitto ry aloitti
toimintansa

1992-1995	Arvo Kaksonen
1996-1997	Pentti Hannonen
1997-2000	Matti Kokko
2001-2007	Lars Forstén

Yhdistyi INFRA ry:n kanssa 2008

2008	Olli Kokkonen
------	---------------

(käytännössä Infran Asfalttijaoston pj)

Toimitusjohtajat

Asfalttiliitto ry (aik. Asfalttiurakoitsijain
Liitto ry)

1964-1967	Esko Similä
1967-1988	Lauri Hiekka
1988-1996	Seppo Lundgrén

Asfalttityöntantajainliitto ry (v. 1992
lähtien Asfalttiliitto)

1964-1972	Esko Similä
1973-1982	Lauri Pyrhönen
1982-1991	Matti Loukola

LVI-Tekniset Urakoitsijat

Jäsenyys

1983	SRTL:n jäsen
1992	RTK:n jäsen
2002	RT:n jäsen

Puheenjohtajat

Suomen Putkityönantajainliitto ry
1922-1944

1922-1936	Knut Törnroos
1937	Kalle Artjoki
1938-1944	Knut Törnroos

Putkijohtotyönantajainliitto ry
1945-1993

1945-1946	K.V. Lindholm
1947-1953	Carl Rothe
1954-1968	G.W. Norrmén
1969-1972	Guy Serén
1973-1975	Harry Salo
1976-1981	Veikko Juva
1981	Jorma Sami
1982-1988	Johan Norrmén
1989-1992	Ilkka Rantasalo
1992	Esa Malm

LVI-Urakoitsijat ry 1993-2001

1993-1995 Ilkka Tykkä

LVI-Tekniset Urakoitsijat ry 2002-

1996-2003	Kauko Piironen
2004-2006	Pertti Parvikoski
2007-2014	Henri Juva
2015-2018	Ville Hälinen
2019-	Heikki Pesu

Asiamiehet, toiminnanjohtajat, toimitusjohtajat

1922-1950	Yrjö Similä
1950-1975	Esko Similä
1975-1982	Lauri Pyrhönen
1982-1991	Matti Loukola
1991-1993	Jaakko Jokela
1994-1996	Markku Kalliomäki
1997	Kauko Piironen O.T.O.
1998-2001	Jari Syrjälä Talotekniikkaliitto
2002-2020	Jari Syrjälä 31.1.2020 asti
2020-	Mika Hokkanen

Talotekninen teollisuus ja kauppa

Jäsenyys

2018	RT:n jäsen
------	------------

LVI-talotekniikkateollisuus ry (2004-)
(Suomen Ilmatekninen toimialayhdistys ry fuusioitui LVI-tekninen neuvosto ry:hyn vuonna 2004)

Puheenjohtajat

2004-2006	Mika Halttunen
2007-2008	Eero Pekkola
2009-2010	Vesa Sorkio
2011-2012	Ville Ruohio
2013-2014	Jorma Grönholm

Nimen muutos

Talotekniikkateollisuus ry (2015-)

2015-2016 Pekka Kuusniemi

Nimen muutos Talotekninen teollisuus ja kauppa ry (2018-)

2017-2018	Tommi Uksila
2019	Gunilla Laiho

Toimitusjohtajat

2004-	Ilkka Salo
-------	------------

Kattoliitto

Jäsenyys

1992-	RTK:n jäsen
2002-	RT:n jäsen

Puheenjohtajat

Tasakattourakoitsijainliitto 1964-1981
(aikaisemmin osa Asfalttiliittoa)

1964-1970	Erkki Ratia
1970-1972	Harri Hintikka
1973	Raymond Sell
1974	Kimmo Kuusisto

Nimenmuutos Kattourakoitsijainliitto ry:ksi 1981

1975-1988	Heikki Lehtinen
1989-1990	Jaakko Vilvala
1991	Heikki Lehtinen

Nimenmuutos Kattoliitto ry:ksi 1992

1992-1996	Pekka Heusala
1997-2004	Erkki Lönnrot
2005-2008	Risto Wuorio
2009-2010	Heikki Vainio
2011-2016	Jari Suuronen
2017-	Harri Saarinen

Toimitus- ja toiminnanjohtajat

1964-1971	Esko Similä
1972-1992	Jaakko Vilvala
1992-2001	Juha Helmijoki
2001-2004	Jussi Liisanantti
2004-2017	Mikko Ahtola
2018-	Sanna Nuikka

Lattian- ja seinäpäällysteliitto

Jäsenyys

1972-	SRTL:n jäsen
1992-	RTK:n jäsen
2002-	RT:n jäsen

Puheenjohtajat

Lattiapäällysteyhdistys ry 1961-1999

1961	Matti Aro
1962	Raimo Nikkola
1963	Yrjö Korteniemi
1964-1969	Raimo Nikkola
1970-1971	Antti Salonen
1972-1976	Erik Niemimäki
1977-1980	Heikki Niemelä
1981-1982	Raimo Reijonen
1983-1998	Risto Salmi

Lattian- ja seinäpäällysteliitto ry 1999-

1999-2001	Touko Rauma
2001-2004	Jukka Haara
2005-2008	Jari Korpela
2009-2011	Janne Timlin
2012-2018	Tommi Romanoff
2019-	Jarmo Heikkinen
Kunniapuheenjohtaja	
2001-	Risto Salmi

Asiamiehet, toiminnanjohtajat, toimitusjohtajat

1961-1963	Pauli Penttinen
1963-1966	Aaro Laamanen
1966	Aarno Lindström
1967-1971	Heikki Säilä
1972-1974	Timo Tuominen
1974-1976	Markku Kalliomäki
1976-2002	Paavo Laitakangas
2002-	Jari Lahtinen

Pintaurakoitsijat

Jäsenyys

1948-	SRTL:n jäsen
1992-	RTK:n jäsen
2002-	RT:n jäsen

Puheenjohtajat

Suomen Maalarityönantajainliitto ry
(1912-1947)

1912-1917	Fabian Mäkinen
1917-1939	Heikki A. Bergström
1939-1945	Akseli Sariola

SMML Suomen Maalarimestariliitto ry
(1947-2010)

1945-1962	Kaarlo Lehtinen
1962-1969	Eino Pilvi
1969-1975	Reino Vilén
1975-1982	Vilho Kosonen
1982-1986	Pentti Helminen
1986-1993	Esko Nurminen
1993-1997	Aimo Pekkarinen
1997-2002	Raimo Vilén
2002-2006	Pekka Heiskanen
2006-2008	Raimo Kronström

Pintaurakoitsijat ry (2010-)

2008-2013	Heikki Nurminen
2013-2017	Jari Jussila
2017-2019	Minna Väyrynen
2019-	Miika Sutinen

Asiamiehet, toiminnanjohtajat, toimitusjohtajat

1946-1952	Leo Mellais
1952-1962	Niilo Kekki
1962-1964	Börje Streng
1964-1967	Niilo Kekki vt.
1967-1988	Jukka Isotalo
1988-2001	Tapio Kari
2001-2014	Juha Helmijoki
2015-2016	Maarit Leppänen vt.
2016-2017	Mikko Ahtola vt.
2018-	JukkaKoivisto

Teollisuuden

muurausurakoitsijat ry

Pintaurakoitsijoiden alayhdistys

